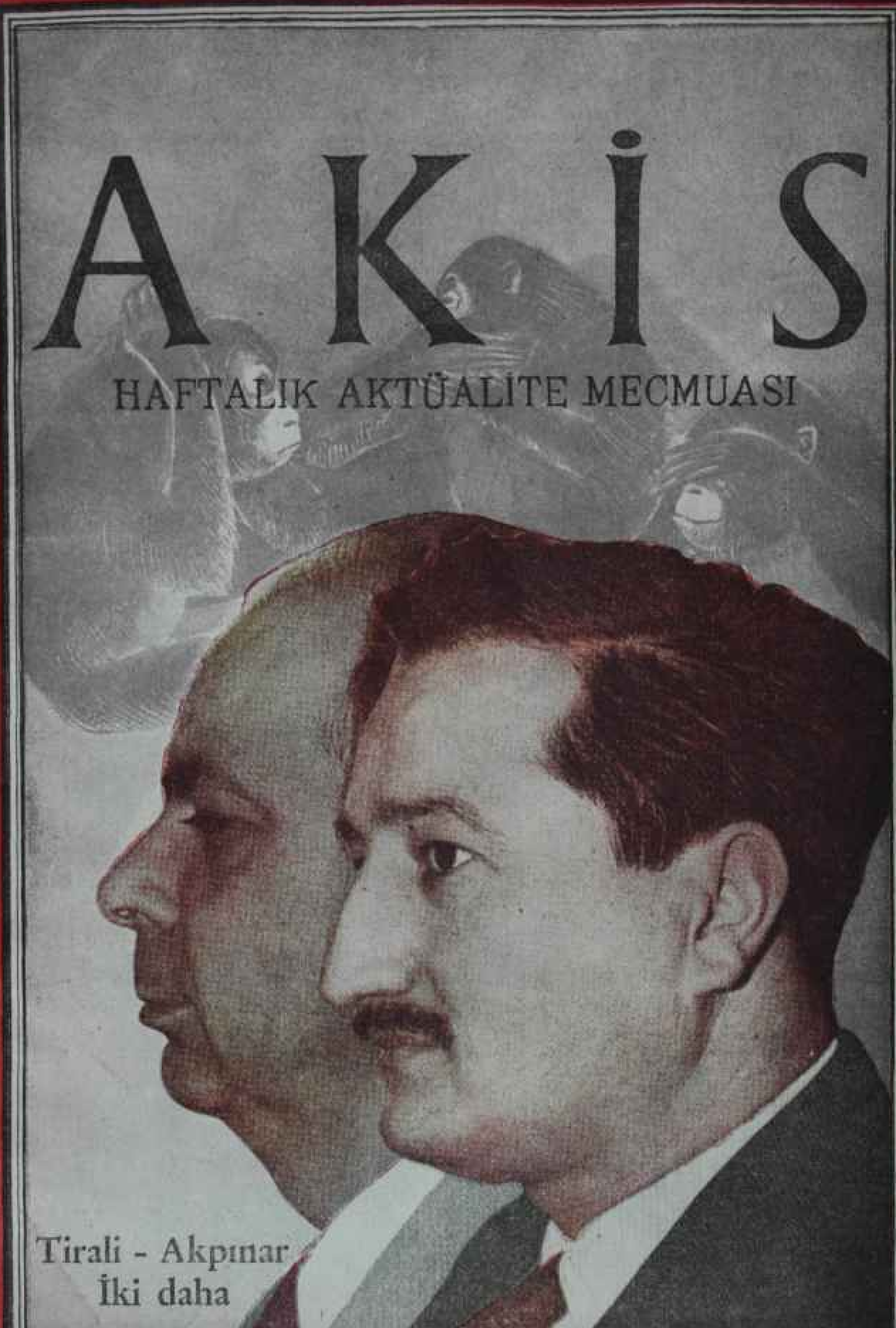
3 ŞUBAT 1960 SAYI : [illegible]

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Tirali - Akpınar
İki daha

YEPYENİ BİR...

AKŞAM

7 den 70e kadar herkesin gazetesi

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 6, Cilt: XVII, Sayı: 288

Yazı işleri:
Rüzgarlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7
Tel: 18992 P.K. 582 - Ankara

İdare:
Denizciler Caddesi 23/B
Rüzgarlı Matbaa Tel : 15221

Fiyatı 125 Kuruş

Başyazar

Metin Toker

*

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden mes'ul müdür

Kurtul ALTUĞ

*

Karikatür:

TURHAN

*

Fotoğraf :

Hüseyin EZER

Ege AJANSI

Associated Press

Türk Haberler Ajansı

*

Klişe

Doğan Klişe

Müessese Müdürü:

Mübin TOKER

*

Abone şartları:

3 aylık (12 nüsha) : 12.50 lira
6 aylık (25 nüsha) :25.00 lira
1 senelik (52 nüsha) : 52.00 lira

*

İlan şartları :

Santimi : 8 lira
3 renkli arka kapak : 750 lira
(İlan münderecatından mes'uliyet kabul edilmez)

İlan işleri :

Tel : 15221

*

Dizildiği ve Basıldığı yer:
Rüzgarlı Matbaa — ANKARA
Tel : 15221
Basıldığı Tarih : 2.2.1960

Kapak resmimiz

Tirali - Akpınar

Görme - İşitme - Sus

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları,

Başbakan Adnan Menderes, gülümseyerek Atilla Bartınlıoğluya hangi gazeteden olduğunu sorup "AKİS'tenim efendim" cevabını alınca tebessümünü biraz daha genişletti ve "Ya, Akiscisin demek! Bakalım, verdiğin haberler AKİSte çıkacak mı?" dedi. Bartınlıoğlu, terbiyeli bir tevazuyla önüne bakıp "Çıkar efendim" cevabını verdi.

Hadise, pazartesi günü Kırşehirde, vilâyet binasında valinin odasında cereyan etti. Bu muhavereden sonra da Adnan Menderes, seyahatinin her mühim anında Atillâ Bartınlıoğluyu ta yanında buldu ve zaman zaman gülümsemekten kendisini alamadı. İhtimal ki Başbakan hâdiseleri AKİSin gayet yakından takip ettiğini biliyordu ve şimdi bu yakınlığın dereceni hakkında da bir fikir sahibi oluyordu. Adnan Menderes YURTTA OLUP BİTENLER sayfamızdaki "Demokrasi" başlıklı yazıyı okuduğunda sadece haberlerin AKİSte olduğu gibi çıktığını görmekle kalmayacak, AKİS muhabirlerinin kendisi tarafından görülmesine imkân bulunmayan noktaları da gördüklerini farkedecek ve etrafında olup bitenlerden haberdar olmak fırsatını bulacaktır.

Coşkun KIRCA

Fakat AKİS, tabii okuyucularından sadece birini, Adnan Menderesi düşünerek değil, hepsini dikkat nazarına alarak bu hafta gene itinayla hazırlanmış bir sayı takdim etmektedir. Seçimlere geldiğinin aşağı yukarı kat'i şekilde belli olduğu bu hafta Atillâ Bartınlıoğlu Başbakanla birlikte dolaşırken Ankarada Coşkun Kırca İKTİSADİ VE MALİ SAHADA sayfalarımız için alâkayla okunacak bir yazı hazırladı. Yazı, bütün dış görünüşlerin üstünde D.P. Genel Başkanının seçimlere 1960 da gitmek arzusunun mucip sebeplerini tam bir açıklıkla ortaya koymaktadır. Yirminci asrın ortasında Politikanın en ziyade İktisadın, tesiri altında olduğunu bilenler bu yazıyı okuduklarında "Erken Seçim" temasının mânasını ve mahiyetini göreceklerdir. "Erken Seçim" bir politik taktik olmaktan ziyade iktisadi zaruretlerin neticesidir ve D. P. için, ufak da olsa, gene bir şans teşkil etmektedir. Kalkınma ve Nurlu İstikbal nutukları alabildiğine devam ederken perde arkasının Demokrat liderler tarafından mükemmelen bilinen manzarasını ortaya koyan bu yazı İktidarın pek sevdiği rakamlara dayandığına göre cerhedilmesi pek o kadar kolay olmayacaktır. Zaten YURTTA OLUP BİTENLER sayfalarımızda da okuyucularımız D. P. çevrelerinde devam eden hazırlıkları tafsilatıyla öğrenecekler ve herhalde kendilerini 1960 seçimlerine hazırlamaya bugünden başlıyacaklardır.

Bu hafta AKİS objektifi, C. H. P. için son derece mühim addedilen "İstanbul hâdiseleri" üzerine çevrik kaldı. Tahkik Heyetinin çalışmaları ve bu heyetin intibaları "C. H. P." başlıklı yazımızda bütün teferruatıyla anlatılmaktadır. Muhalefet Partisinin Genel Merkezinde esen hava mevzuunda da okuyucularımız tam bir fikir edineceklerdir. Ayrıca bu hafta, politikayla alâkası az okuyucular da kendilerini ilgilendiren tiyatro sinema veya spor gibi bahislerde hiçbir yerde bulamıyacakları haberleri AKİSte bulacaklardır. Hele seksenlik Ayşe kadınla mülakatımız, pek çok kimsenin gözünü herhalde açacaktır.

Saygılarımızla

AKİS

Cilt: XVII, Sayı: 288 — 3 Şubat 1960

A K İ S

HAFTALIK AKTUALİTE MECMUASI

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

Dereden tepeden

Geçen haftanın ortasında bir gün, çarşamba günü, İstanbulda, tepesinde Cumhurbaşkanlığı bayrağının dalgalandığı Vilayet binasının kapısından Cumhurbaşkanı Celâl Bayar çıktığında saat öğleden sonra dörttü. Cumhurbaşkanının üzerinde siyah bir palto vardı. Arkasından İstanbulun şöhretli valisi Ethem Yetkiner geliyordu. Cumhurbaşkanının kapıda görünmesinden biraz evvel, kenarda bekleyen plakasız siyah Cadillac merdivenlerin dibine yanaşmıştı. Cumhurbaşkanı basamaklarda biraz durdu ve eliyle sol tarafı işaret ederek validen bir şeyler sordu. Ethem Yetkiner Celâl Bayara oldukça uzun izahat verdi. Bu sırada Bâbıalinin kaldırımlarından geçenler vilayet binasının önünde cereyan eden sahneye göz atıyorlardı. Fakat hadiseyle pek fazla ilgilenen çıkmadı. Cumhurbaşkanı validen arzuladığı izahatı aldı, sonra yavaş yavaş merdivenlerden inerek siyah Cadillac'a bindi. Araba kalktı ve arkasında bir takip otomobili bulunduğu halde Sirkeciye doğru yola koyuldu.

Geçen haftanın sonlarında başka bir gün, cuma günü Karadeniz seferini yapmak üzere Galata rıhtımından kalkan Giresun vapurunun yolcuları ve onların uğurlayıcıları saat ona gelirken aralarında Başbakan Adnan Menderesi görerek biraz şaşırdılar. Başbakanın yanında İçişleri Bakanı Dr. Namık Gedik de vardı. Başbakan iki düğmeli kruvaze bir pardesü giymişti. Yakasında, verev çizgili şık bir kravat vardı. Elinde eldivenlerini tutuyordu. Adnan Menderes o gün, Zonguldağa hareket edecek olan Cumhurbaşkanını uğurlamaya gelmişti. Halk, Hükümet Başkanına baktı, hareketlerini alakayla takip etti. Birçok kimse yanındakilere "Bak, Adnan Menderes!" diye işaret etti. Onlar da Hükümet Başkanına baktılar. Başbakan Cumhurbaşkanını uğurladı, sonra yanında gene Dr. Namık Gedik olduğu halde kendisini sessizce süzenlerin yanından geçerek otomobiline bindi ve uzaklaştı.

Aynı haftanın içinde bir gün, Ankarada İş Bankasının Yenişehir şubesinin önü mahşere döndü. Halk kapının önüne toplanmış, ellerini patlatırcasına alkış tutuyor, "yaşa", varol", "sen çok yaşa babamız" diye haykırıyordu. O gün İsmet İnönü, yanında eşi Mevhibe İnönü ve Dr.

Bayar - Menderes
Elele

Kemal Satır olduğu halde bir ara bankaya uğramıştı. Halk İsmet İnönüyü görünce etrafını sarmış, bir anda bütün cadde dolmuştu. Muhalefet lideri tatlı bir tebessümle halkı selamladı. Fakat hiç kimse gitmek istemiyor. İnönünün ve eşinin elini öpmeğe savaşıyordu. Batıkanın memurları da kapıya çıkmışlardı. Muhalefet liderinin orada olduğunu görenler geliyor, kalabalık gittikçe büyüyor, tezahürat arttıkça artıyordu. Bu, kısa zamanda, hakikaten inanılmayacak bir sevgi gösterisi halini alıverdi. Halbuki İnönünün işi vardı, gitmesi lazımdı. Nihayet, halkın arasından bir kısım kimseler elele vererek yol açtılar. Böylece kurulan kordonun arkasında kalanlar trafiği bile kapatacak derecede heyecanlı, alkıştan bütün Atatürk bulvarını inletiyorlardı. Pek çok kimsenin gözleri yaşlanmıştı. İnönünün ve eşinin de mütehassis oldukları anlaşılıyordu. Muhalefet lideri nihayet, bin müşkilat -ama, tatlı müşkilat- arasında kaldırımın kenarına yanaşmış olan arabaya kadar gitti ve ona binerek gene coşkun sevgi tezahüratı arasında ayrıldı. Ancak İnönüyü taşıyan otomobil gözden kaybolduktan sonradır ki, alkışlar dindi, sükûnet avdet etti ve trafik açıldı.

Demokrasi

Seçim turneleri

Bu haftanın başındaki gün Başbakan Adnan Menderes Kırşehir vilâyet binasının balkonunda gözlüklerini takıp sağ cebinden eski harflerle yazılmış oniki sayfalık bir kâğıt tomarını çıkardığında vakit öğleyi çoktan geçmişti. Meydanda hakikaten büyük bir kalabalık toplanmıştı. Menderes, monoton bir sesle metni okudu. Halk, sükûnet içinde söylenilenleri dinliyor, fazla bir alâka göstermiyordu. Başbakan konuşmasının yazılı kısmını bitirdikten sonra sinirli bir edayla kâğıtları ters kapadı ve iki elini cebine soktu. Bir an zihnini toplar gibi bir hareket yaptı, arkadan irticalen konuşmaya başladı. Mahalli meselelerden, imardan, vilâyetlikten bahsediyordu. Halk yavaş yavaş canlandı, alkış sesleri daha sık duyulur oldu. Fakat Menderes nutkunu uzatmadı. Dinleyicileri eliyle selâmladı ve balkon kapısından valinin odasına girdi. Orada bir kanapeye oturdu, orta şekerli bir kahve istedi.

İşte, Adnan Menderesin yeni seçim turnesi pazartesi günü bu şekilde başladı.

Haftanın içinden

M A N Z A R A

Her şey gösteriyor ki D. P. Genel Başkanı kendi takımına yeni bir "Seçim Maçı" oynatmak kararındadır. Sayın Menderes, şimdiye kadar birçok meselede olduğa gibi bu mevzuda da arkadaşlarına hakim olup onlara kendi arzusunu kabul ettirtecek midir, yoksa D. P. Grubunda yaygın görünen "Biz dört sene milletvekilliği yapmak için Ankaraya geldik, iki buçuk senede gitmeyiz" zihniyeti mi seçim tarihini tesbit edecektir, yakınla anlaşılacaktır. Gerçi sayın Genel Başkanın Grubu üzerindeki tesirini kimsenin küçümsediği yoktur, ancak "milletvekilliği" ile alâkalı bahislerde bu itaatli heyetin aslan kesildiği görülmüştür ve iki buçuk senelik bir hizmet karşılığında kendilerine dört yıllık bedel ödenmesi dahi, belki birçok Demokrat milletvekilini tatmin etmeyecektir. Fakat bugünün hadisesi şudur: D. P. Genel Başkanı Adnan Menderes seçimlerin 1960 da yapılmasını 1961 de yapılmasına tercih etmektedir ve bütün hazırlıklarını ona göre düzenlemektedir.

Propaganda nutuklarında söylenen laflara fazla kıymet vermenin mânası yoktur. Böyle konuşmalarda herkes sadece kendi kuvvetini terennüm eder, maçtan mutlaka galip çıkacağına başkalarını iknaya çalışır. Fakat sayın Menderesin, önümüzdeki seçimlerde bir D.P. zaferi ihtimalinin kuvvetli bulunduğuna bizzat kendisini inandırdığı görülüyor. Bu kanaat, tecrübeli olması gereken sayın politikacının 1957 seçimlerine koyduğu teşhisin neticesidir.

Sayın Menderese göre D. P. 1957 senesinde son derece zor şartlar altında savaş kabul etmiştir. Kalkınma politikasının bir icabı olarak iktisadi konjonktür muvakkaten aleyhte renk göstermiş, Muhalefet geçici sıkıntıları alabildiğine istismar etmiş, meşhur "Süpürge Edebiyatı" basit halkı kandırmıştır. "Yok" lar başarılı İktidarın kozlarını tesirsiz kılmış, millet aldanmış, mantık yerine hisler hâkim olmuş ve memleketin âli menfaatleri unutulmuş, "Çarşı Psikolojisi" seçimlerde en esaslı faktör yerine geçmiştir. Basının desteğiyle Muhalefet o seçimlerde bir "voli vurmuştur". Bunun dışında D. P. teşkilatındaki hizipleşmeler, mahalli anlaşmazlıklar, alt kademelerin birbirine girmeleri C.H.P. nin ekmeğine yağ sürmüştür. Böylece "Dikensiz gül bahçesi" tahakkuk etmemiş bilâkis güllerin dikenleri daha batıcı hal almıştır.

Fakat, sayın Menderesin kanaatine göre, bugün "Yok"lar ortadan kaybolmuş, kopasıca kuyruklar nihayet kopmuştur. Artık çarşıya çıkanlar istedikleri malları bulmaktadırlar ve İktidarın sayın başı zannetmektedir ki alabilmektedirler. Nal, mıh, süpürge ve kahve Muhalefetin elinden çekip alınmış silâhlardır. Bunlara dayanarak bir seçim kampanyası yapmak imkânı ortadan kaybolmuştur. Umumiyetle "Rejim meseleleri" adı altında bilmen dâvalarla ise küçük bir münevver zümrenin dışında kimsenin ilgilendiği yoktur. "İspat hakkı" hâlâ "İsmail Hakkı" dır ve "Meclis Başkanlık Divanının tarafsızlığı" yalnız İsmet İnönünün üzerinde durduğu bir meseledir. Kalkınan Türkiyede böyle safsatalarla uğraşan kimse mevcut değildir. Memleketin dâvaları, memleketin meseleleri bambaşkadır ve bunlarla kendisi, Adnan Menderes, yakından alakalıdır. Vatandaşlar Başbakana gözü kapak emniyet edecekler, selâhiyetlerini tazeleyeceklerdir. D. P. en azından 1957 ye nazaran kuvvetlidir ve piyasada mal bolken, 1960 da girişilecek bir "Seçim Maçı" nın muhtemel galibi D. P. dir.

Bu açık kuvvetin üzerine, sayın Menderesin zihninde, "Muhalefetin insafsız, vatanperver olmayan, münkir ve muhteris taktikleri" ni karşılamak üzere eklenecek birtakım yardımcı faktörler, zaferi garanti hale sokmaya yetecektir. D. P. Genel Başkanı Devlet Radyosundan nasıl fütursuzca "radyomuz" diye bahsediyorsa Devletin diğer vasıtalarını da seçimlerde partisi emrine vermekten çekineceğe benzememektedir. Ayrıca D. P. geniş imkânları olan, icabında su gibi para akıtabilen, hiçbir masraftan çekinmeyen ve kendisini Karunun değilse bile milletin hazinelerine sahip sanan bir teşekküldür. Bir üçüncü faktör, idare âmirlerinin tutumları ve partizan idaredir. Baskı makinesi icabında tek taraflı işleyebilir ve "Muhalefetin yakışıksız manevraları"yla muvazene tesis edebilir. Sayın İnönüye bakılırsa, D. P. tarafından kullanılacak bir dördüncü silâh din istismarcılığı olacaktır. Bu destekler D. P. nin zaten mevcut kuvvetine eklenince seçim şansının İktidara gülmemesine imkân yoktur. Böylece, seçmen reyi ile ekalliyette olmak handikapından D. P. kendisini kurtaracak, bundan sonra gelecek antidemokratik icraat "milletin irâdesi" etiketi altında tatbik sahası bulacak, en mühimi, İsmet İnönü bir dahaki seçimlere kadar dört yıl daha yaşlanacak ve sekseninde bir politikacı haline düşecektir. Seçim dönemeci atlatıldıktan sonra İktidarın hem içte, hem dışta itibarı kat kat artacak, krediler daha kolaylıkla sağlanacak, itiraz sesleri bastırılacaktır.

Bu görüşün bir tek noktada realist bulunduğu şüphesizdir. Seçim şansı bakımından 1960 ın 1961 e nazaran D. P. için daha elverişli olduğu muhakkaktır. Hele yeni yıl bütçesiyle memleket, 1961 den itibaren tarifsiz dertlere katlanmak zorunda kalacak, bugünkü zahiri mal bolluğu tekrar sıkıntıya kalbolacak ve meşhur "Yok" lar, kopasıca kuyruklar yeniden bütün buruk lezzetleriyle ortaya çıkacaktır. Ama, bunun dışında sayın Menderesin hesaplarını kabul etmek pek zordur. D. P. nin lideri teşhiste aklandığı için hatalı neticelere varmaktadır. 1957 nin iktisadî konjonktürünün ve "Çarşı psikolojisi" nin D. P. aleyhinde işlediğini teslim etmemeye imkân yoktur, fakat bir yandan bunların rolünü mübalâğa etmek, diğer taraftan iktisadi vaziyetin şimdi güllük gülistanlık olduğunu sanmak büyük ihtiyatsızlıktır: Hele hizipleşmelerin ehemmiyetini büyültmek ve meselâ Ankara hezimetini iki rakip klikin çekişmesine bağlamak sayın Menderesi ve topyekûn D. P. yi acı hayal sükutlarına düşürmeye namzet görüşlerdir.

Bugünkü hâdiselerin ortaya koyduğu manzara bu dur. Sayın Menderes kendisini kuvvetli sandığı ve elindeki imkânlarla bu kuvveti biraz daha çoğaltacağı kanaatinde bulunduğu için derhal seçime gidilmesi taraftarıdır. Memleket realiteleriyle arasına "Etraf" denilen tahtaperde giren bir politikacı için bu yanılma elbette ki mukadderdir, elbette ki normaldir. Böyle hallerde ayılma, hep seçimler kaybedilince vuku bulur.

Bu, bir tarihi hakikâttir.

Adnan Menderes Kırşehirlilere hitap ediyor.
Mandalar sana kurban!..

Başbakan Ankaradan sabahın dokuz buçuğunda ayrıldı. Sekizde Kıbrısın Cumhurbaşkanı yardımcısı Fazıl Küçüğü kabul etti, onunla bir müddet görüştü. Sonra, 00002 plâkalı siyah Cadillac'a binerek Kırşehire hareket etti. Kırşehir seyahati bir kuvvet gösterisi halinde tertiplenmiş, mutad veçhile "radyomuz" Başbakanın gelişini daha hiç kimsenin duymadığı bir sırada neşriyata başlayarak bütün o havalinin ne derece heyecan içinde bulunduğunu anlatmaya koyulmuş, herkesin sevinçten uçtuğunu haber vermiş ve en mühimi, Menderesi karşılamak üzere tümen tümen halkın Kırşehire akın ettiğini bildirmişti. Ayrıca civar vilâyetlerin valilerine, kalabalık heyetlerle birlikte 1 Şubat günü Kırşehirde bulunmaları lüzumu tebliğ olunmuştu. Emir alan valiler Nevşehir, Niğde, Yozgat ve Kayseri valileriydi. Kırşehirdeki hazırlıklara nezaret etmek üzere ise Menderesin akrabası -Başbakana "Ağabey" diye hitap eder- ve İzmir milletvekili Sadık Giz ziyaret mahalline sevkedilmiş, tedbirleri o almıştı. Aslına bakılırsa bir ara Osman Bölükbaşının da Menderesle birlikte Kırşehire gideceği rivayetleri çıkmıştı. Alaka ondan ileri geliyordu. C.K.M.P. Genel Başkanı Başbakanın "Nerede C.K.M.P." sualine Kırşehirde "Burada" demeği düşünmüş, fakat böyle bir karşılaşmayı gözü pek kesmediğinden sonra seyahatten vaz geçmişti. Nitekim Sadık Giz, Kırşehir valisinin odasında bir ara Menderesin yanına gelerek "Ağabey" ine Osman Bölükbaşının, muhtelif telgraflara rağmen gelemediği müjdesini vermekten kendisini alamadı.

Mandalar kurban!

Kırşehir seyahatinin ilk merhalesi Bâlâ idi. Orada alâkalılar Başbakana bir temel attırdılar. Fakat bu, zaten atılmış bir temeldi. Bâlâda bir Adalet binası yapılıyordu ve bunun temeli birkaç gün evvel atılmıştı. Fakat Menderesin geleceğini duyanlar bir temeli iki defa atmanın hiçbir zararı bulunmadığını hesaplayarak bir tören tertiplediler ve kurbanlar kesip tekbirler getirerek "yaranma politikası" nın icabını yerine getirdiler.

Ama asıl merasim Kamanda hazırlanmıştı. Sokaklara dövizler asılmış, halkın yollarda toplanması temin edilmişti. Nitekim Belediyenin hoparlörleri ikaz vazifelerini dikkatle yerine getirdiler ve mütemadiyen "Alkış ve sevgi gösterisi tamamen serbesttir" diye haykırdılar. Hoparlörlerin bir ikazı daha vardı: "Talepler tesbit edildiğinden tek tek istekler yasaktır". Bu suretle "Halkın candan ve içten tezahüratı" sağlandıktan sonra Menderes şehre alkışlar arasında girdi. Bir dövizde şöyle deniliyordu: "Babamız gibi dinleriz Menderesle Bayarı - Cihanda var mıdır Menderesin âyârı". Döviz çok tuttu ve bütün seyahat boyunca gazeteciler arasında tekrarlandı durdu. Yalnız, başka bir mesele daha gazetecilerin aklını kurcaladı, fakat o halledilemedi. Yolun ortasına, kurban edilmek üzere Türk bayrağına sarılı bir manda çıkarılmıştı. Mandanın üzerinde bir ibare vardı: "Menderes size kurbanım - Sadık Kadıoğlu". İmzanın mandaya mı, yoksa sahibine mi ait olduğu hususu bir istifham olarak zihinlerde takılı kaldı. Bazı kimseler, ismin bir insan ismi olduğunu ileri sürüyorlardı. Fakat, kurban edilen insan değil, mandaydı. Buna mukabil mandalara da pekâlâ insan ismi verilebileceğini iddia edenler pek inandırıcı olamıyorlardı. Herhalde, mesele halledilemeden manda boynuna satırı yedi.

Menderes Kamanda kısa bir konuşma yaptı. Bir meydana kürsü konmuş, mikrofon hazırlanmıştı. Başbakanın üzerinde kahverengi yollu bir pardesü, siyah gibi görünen lacivert bir elbise ve mor kravat vardı. Pardesüsünün sol tarafı Kamanda kurban kanıyla lekelendi. Meydana gelindiğinde Menderes kürsüye çıktı ve kendisine karşı gösterilen alakaya teşekkür etti. Sanki seçim zamanıydı ve Toplantı kanunu yürürlükten kalkmıştı. Fakat Kırşehirde, Toplantı kanununu hâlâ yürürlükte sananları başka bir sürpriz karşılayacaktı. Orada, sadece Başbakan değil, D. P. nin Kırşehir il başkanı da vilayet binasının balkonundan hoparlörlerle bir hitabede bulunacak, hattâ

konuşmasını bitirdikten sonra Samet Ağaoğluya dönerek "Daha uzun hazırlamıştım ama, kısa kestim. Ne yapayım!" diye dert yanacaktı.

Başbakan kısa konuşmasından sonra otomobiline bindi ve şehirden süratle ayrıldı. Bu seyahati için refakatine Başbakan yardımcısı Medeni Berki, Milli Eğitim Bakanı Atıf Benderlioğluyu, konuşmalarını beraber hazırladığı şöhretli Burhan Belge ile iktisatçı Memduh Yaşayı, D. P. nin son transfer kıymetlerinden olup kendisini "İnönü mütehassısı" diye takdim etmekte -Nihat Erim ve Server somuncuoğludan sonra- büyük fayda mülahaza eden Atıf Topaloğluyu almıştı. Ayrıca bir takım Umum Müdürler kafileye dahil edilmişlerdi.

Afaki bir konuşma

Alâkalılar Kırşehire büyük bir kalabalık toplamaya muvaffak olmuşlardı. Üstelik orada hoparlörlerden "Alkış ve sevgi gösterisi tamamen serbesttir" demek ihtiyatsızlığı da gösterilmedi. Şehrin methalinde Menderes kapalı otomobilinden inerek açık arabaya bindi ve vilâyet binasına kadar öyle geldi. Bu sırada halk kendisini alkışlıyor, birçok kimse de dualar ediyordu. Toplananların hepsinin Demokrat olmadığı muhakkaktı, zira şehirde bu kadar çok Demokrat yoktu.

Menderes doğruca vilâyete geldi ve balkona çıkarak halkı iki eliyle selamladı. Herkes, konuşmaların başlamasını bekliyordu. Fakat Başbakan süratle valinin odasına döndü ve elini yıkamak istediğini söyledi. Bu sırada Samet Ağaoğlu ve Atıf Benderlioğlu da gelmişlerdi. Menderesin bu arzusunu duyunca onlar da el yıkamak arzularını bildirdiler. İş halledildikten sonra Başbakan yeniden balkona çıktı ve kanunlardan habersizmiş gibi Kırşehirin bütün adli ve idari amirlerinin gözleri önünde nutuk atan D. P. il başkanı Mahmutoğluyu takiben yazılı konuşmasını okudu.

Gerçi metin okunurken şöhretli Burhan Belge ikide bir havaya kaldırdığı elinin parmaklarını büzüp Samet Ağaoğluya "Mükemmel!" işareti yapıyor ve bu hareketinin herkes tarafından görülmesine büyük itina ediyordu ama Menderesin konuşması hemen hiç kimseyi tatmin etmedi. Bir polis romanının esrarengiz havasını taşır gibi olan nutukta, isim vermeden, birtakım melun kimselerden bahsediliyordu. Bunlar neler, neler yapmışlardı yarabbi! D. P. iktidarının başkanı, hattâ Kırşehirin kaza olmasının bile suçunu bu "meçhul melun"lara yüklemekten çekinmedi! Anlaşılan Menderes İnönüyü tahrik edip Muhalefet liderinden yeni bir cevap almaya mecbur kalmamak için azami dikkati göstermiş, fakat Muhalefete bazı hücumlarda bulunmaya da kendisini mecbur hissetmişti. Başbakan konuşmasında Demokrasi mevzuunda iktidara geçtikten sonra şampiyonu kesildiği fikirlerini bir defa daha sıraladı, memleketin büyük meselesinin bu değil, Kalkınma olduğunu belirtti.

Konuşmanın zayıflığının esrarı, nutuk bitip de Menderes valinin odasına yeniden girdiğinde ortaya çıktı. Başbakan A.A. Umum Müdürü Feruzan Tekili yanına çağırarak "eski metnin iptalini ve basına yenisinin verilmesi"ni bildirdi. Zaten Kırşehirde söylenilmek üzere bir nutuk hazırlanıp teksir olunduğu ve bunun, Menderes konuşmasını tamamladığında gazetecilere verileceği duyulmuştu. Anlaşılan Başbakan son, dakika yeni bir metin kaleme almış ve balkondan onu okumuştu.

Bu sırada odada, Samet Ağaoğluyu pek sevindiren bir hadise cereyan etti. Menderes bazı heyetleri kabul ederken fotoğrafçılar da gelmişlerdi. Başbakan bir fotoğrafçıya, yanında Ağaoğlu bulunduğu halde poz verdi. Hakkında bir Meclis Tahkikatı talebi, Başkanlık Divanının sumeninde yatan eski Sanayi Bakanı gülerek "Beyfendi" dedi, "bugünlerde buna pek ihtiyacım var!" Başbakan da arkadaşına gülümseyerek mukabele etti. Menderesin asabi olduğu, fakat neşeli göründüğü seziliyordu.

Vilayetten doğruca Belediyenin yemeğine gidildi. İnönü tavuklu bulgur pilavı, zeytinyağlı ayşekadın fasulye, su böreği, baklava ve meyvadan müteşekkildi. Ziyafet için ahçı ve garsonlar Kayseriden getirtilmiş, kendilerine 2500 lira para ödenmişti. Yemekte birkaç kişi nutuk meraklarını tatmin ettiler. Menderes sağına Medeni Berki almıştı. Solunda Kırşehir valisi oturuyordu. Valinin

Yaaa, Sayın Budakoğlu!

Ooo, maşallah, hasta filan değilmiş!. Hepimiz, bir hastahaneye dahi nakledilemeyecek derecede ağır olduğunu sanıyor, hep üzülüyorduk. Zira, bundan aylarca evvel tevkif edilmesi gerekirken -Temyiz, cezasını geçen ilkbaharda tasdik etmiş ve hüküm katiyet kesbetmiştir- cezaevindeki muhalif veya tarafsız arkadaşları arasında bulunmamasını Zaferde çalışmasına değil, hasta olmasına bağlıyorduk. Sanıyorduk ki, Zaferde çalışmak elbette ki bir muafiyet sağlamaz.

Bahis mevzuu olan, bir basın suçundan mahkûm Zafer yazı işleri müdürü Cenap Yakardır.

Akılları durduracak bir fütursuzlukla bütün ilkbaharı, bütün yazı, bütün sonbaharı ve şimdi de kışı serbest geçirmenin yolunu keşfeden Cenap Yakarın ismi bu hafta birden, Zaferde ilan edilivermesin mi? Üstad, Ankara Gazeteciler Sendikasının tutumunu beğenmemiş ve muvafık arkadaşlarıyla birlikte çekilmiş!

Acaba, bir izahat lütfeder misiniz sayın Budakoğlu? Yoksa, sükûtu mu tercih edeceksiniz?

Fütursuzluk, fütursuzluk!. Ama bu kadarına, herhalde siz de pes dersiniz.

Berk - Belge - Topaloğlu
Günün adamları

yanındaki yer transfer Atıf Topaloğluya tahsis olunmuştu. Başbakan nutukları alâkasız bir eda içinde dinledi.

Ekşi bakanlar

Belediyeden çıktığında, Menderesi kapıda büyük bir kalabalık bekliyordu. Başbakan doğruca otomobiline bindi ve elini otomobilin kapısından dışarı, uzattı. Başbakanın elini öpemeyenler ellerini o mübarek ele dokunduruyorlar, sonra kendi ellerini öpüyorlardı. Menderes bu hava içinde Öğretmenler lokaline kahve içmeye gitti. Etrafa halılar konmuştu. Başbakan "Bir de nargile olsa tam olacak" diye takıldı. Sonra, ne kadar keyifli olduğunu ispat maksadıyla gazete fotoğrafcılarıyla şakalaştı: "Ben de bir makine alıp sizin resminizi çekeceğim". Öğretmenler lokalinden Terme hamamına, oradan da Belediyeye gidildi. Müteakiben tekrar vilâyete dönüldü.

Vilayette Başbakanı valinin başkanlığında bir Niğde heyeti bekliyordu. Menderes heyet azalarının ellerini sıktıktan sonra bir köşede duran gçnç bir adama baktı. Genç adam, elleri cebinde Başbakanı seyrediyordu, Menderes "Sen nerelisin?" diye sordu. Genç adam Niğdeli olduğunu söyledi. Fakat vilâyette gazeteci sıfatıyla bulunuyordu. Dünya gazetesinin Ankara muhabirlerinden Selçuk Altandı. Başkaban oldukça sinirli bir tarzda "Ne yapıyorsun?" dedi. Selçuk Altan not tuttuğunu söyledi. Menderes itiraz etti: "Ellerin cebindeydi. Öyle not tutulur mu?" Sonra, hışımla "Neden bana ekşi ekşi bakıyorsun? Halkın sevincine iştirak edemez misin?" diye sordu. Genç gazeteci şaşırdı. Başbakan da yürüyerek yandaki odaya geçti.

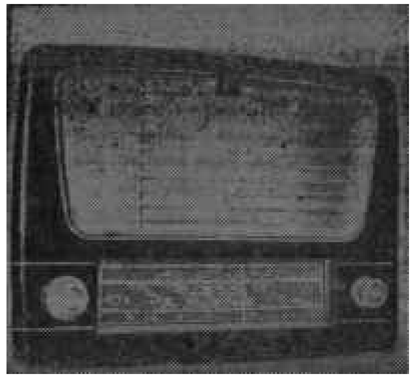
Aksilik bu ya..

Fakat Kalkınma nutku pek uğurlu gelmedi. Zira saat tam 18.05 idi ki Kırşehirin elektrikleri birdenbire sönüverdi. Halbuki Menderes, vilâyetin balkonundan tam on yıldır büyük işler başardıklarını, eski iktidarın yapamadıklarını yaptıklarını söyleyerek övünmüş, kendi idaresini methetmişti. Hattâ "İstekleriniz mi var? Siz onu bana bırakın. Bakın, ben nasıl her şeyi hallederim" diye politika edebiyatında şimdiye kadar görülmemiş bir itimat talebinde bulunmuştu.

Cereyanların kesilmesi karşısında en ziyade Vali ve Belediye Başkanı telaşa düştüler. Böyle bir arızanın, da, hani tam sırasıydı! Allahtan yirmi dakika içinde şehire yeniden cereyan vermek imkânı bulundu da herkes rahat etti.

Aynı gün radyolar Menderesin nutkunu kelimelerin üzerinde dura dura okudular. Bu sırada İsmet İnönü C.H.P. Genel Sekreteri İsmail Rüştü Aksalın evinde, Genel Merkez azalarıyla birlikte çalışıyordu. Radyoyu dinleyenler liderlerine Menderesin konuşmasını kısaca naklettiler. İnönü gülümsedi! "Pek ihtiyatlı olmuş.. Benden, gene bir sözümü geri almamı filan talep etmiyor mu?" Son düello Başbakanın İnönüden Said-i Nursiyle alakalı bir sözünü geri almasını talep etmesiyle başlamış ve bilinen neticeyi vermişti.

Monolog Sevdası

Ticaret Bakanı Hayreddin Erkmen, C.H.P. milletvekilleri tarafından hakkında verilen Meclis Tahkikatı talebine fena halde kızmışa benziyor. "Radyomuz" tekrar tekrar, Giresunun bu sinirli milletvekilinin pek yakışıksız kelimeler ihtiva eden beyanatını okudular. "Gazetelerimiz" de aynı metni kelimesi kelimesine yayınladılar. Doğrusu istenilirse Giresunun, sinirli milletvekilinin -hakkında Meclis Tahkikatı talebi bulunan başka bir D. P. büyüğünün, Samed Ağaoğlunun bacanağıdır- başkalarına reva gördüğü hücumların onda biri, yüzde, biri, binde biri bir İktidar mensubuna reva görülseydi, Türkiyenin bütün savcıları harekete geçer, böyle bir cüreti gösteren yaka paça bir hapishanede ikamete sevkedilirdi. Nihayet teşrii vazifelerini yapan ve Bakanlar hakkında daima Meclis Tahkikatı isteme hakları Anayasa tarafından kabul edilen milletvekillerinin şantajcılıkla, hattâ namussuzlukla suçlandırılmaları galiba Türkiyede ilk defa vuku bulmaktadır. Giresun seçimleri vesilesiyle umumi efkârın dikkatini esaslı şekilde çeken Ticaret Bakanı -İnönü Mecliste bu seçimlerden bahsederken Hayreddin Erkmen bir cümleyi tamamiyle ters mânâda anlayarak nasırına basılmış gibi yerinden fırlamış, haykırmaya başlamış, sonra, tebessümler arasında tekrar yerine oturmuştu- böylece bir defa daha "Günün Adamı" haline gelmektedir.

Hakşinas olmak gerekirse, her hangi bir kimsenin kendisine ağır ithamlar yöneltildiğinde memnun kalmasına imkân bulunmadığını kabul etmek lâzımdır. Meclis Tahkikatının mevzuu, Ticaret Bakanı Hayreddin Erkmenin usulsüz olarak birtakım kimselere menfaat sağladığıdır. Bunun ağır bir itham olduğunda da zerrece şüphe yoktur. Ancak, Giresunun sinirli milletvekili eğer kendisini "her hangi bir kimse" sanıyorsa fena halde yanılıyor demektir. Politikaya atılan ve hükümette vazife kabul eden kimseler başkalarını sinirlendiren, hiddetlendiren hususlarda örnek bir soğukkanlılığa sahip olmak zorundadırlar. Zira bu gibi şahısların elinde kendilerini savunmak için -eğer haklıysalar- hususi imkânlar vardır. Tıpkı Samed Ağaoğlu gibi Hayreddin Erkmen de mensubu bulunduğu İktidar nezdinde ısrar eder, Tahkikat Talebi önergesinin Meclis gündemine zamanında alınmasını sağlar, Meclis kürsüsünde dosya açılır ve umumi efkarın önünde iddiacı da, davalı da vaziyetlerini izah ederler, delillerini ortaya koyarlar, kim haklıysa o galip gelir, öteki perişan hale düşer, mahcup olur. Bu kadar basit bir hal çâresi varken Ticaret Bakanının günde iki posta "Radyomuz" da nutuklar okutturmasının manasını anlamak kolay değildir.

Yok, eğer Hayreddin Erkmen muhalif milletvekili arkadaşlarına bir monolog şeklinde reva gördüğü hakaretlerin kendisini temize çıkardığı kanaatindeyse o başka! Ama Giresunun sinirli milletvekili bilmelidir ki şimdiye kadar monolog hiç kimseyi haklı çıkarmamıştır.

Bunun en güzel delili, İnönü - Menderes düellosunda Erkmenin liderinin hali değil midir?

Bayar Zonguldakta

Menderesin Kırşehirde seçim kampanyasına devam ettiği sıralarda Cumhurbaşkanını, Zonguldak misafir ediyordu. Bayar haftanın sonunda bir gün İstanbuldan Giresun vapuruyla Zonguldağa geldi. Zonguldak limanına az rötarla gelen ilk gemi Giresun oldu. Zonguldak İstanbul arasında işleyen vapurlar muhakkak 4-5 saat rötar yaparlar Bayarı hamil Giresunun birkaç yüz metre gerisinde seyreden iki muhafız muhribin ışıkları liman dan seçiliyordu. Fakat Muhripler limana girmediler. Bayar için Zonguldakta Askeri merasim yapılmadı. Kendisi arzu etmemişti, her vesileyle Zonguldakta istirahat etmek istediğini ifade eden Bayar doğruca Vali Ekmel Çetinelin evine - Vali konağına - gitti. Orada kaldı. Zonguldakta bir Devlet başkanının Vali konağında kaldığı ilk defa görülüyordu. Teamül rical-i devletin işletmenin E.K.İ.- A tipi lojmanında kalmasıydı. Bayarın Vali konağını tercih etmesinin sebebi olarak Ekmel Çetinelle mevcut samimiyeti gösterildi. Bayar bundan evvel de Zonguldağı ziyaret etmiş ve Ekmel Çetinel tarafından iyi karşılanmıştı.

Bayarın Zonguldağı ziyareti D. P. Zonguldak il teşkilatındaki hizipçilerin yüreğini hoplattı. Zonguldakta iki hizip vardı.

Her iki tarafda bu ziyareti kendi lehlerine istismar yolunu araştırdılar ve Bayara yaklaşmak istediler. Bundan bir müddet evvel 150 kişilik bir heyet Ankaraya gelmiş ve Menderesin gözlerini yaşartacak ifşaatta bulunmuştu. Bayarın bu defaki seyahatimin sebeplerini D. P. Zonguldak teşkilâtını yola getirme şeklinde tefsir etmeleri bundan ileri geliyordu.

Ne varki Bayar her iki tarafa da yüz vermedi. Nitekim Vali konağında bir kabul resminde D. P. İl başkanı Dr. Reşat Tunçer taraftarlarından Avukat Kemal Yalçıner dayanamadı ve Bayara "Beyfendi, bizi sizinle görüştürmüyorlar. Biz 1946 Demokratıyız. Ne günah işledik" dedi Bayarın cevabı oldukça sert oldu. D. P. hizipçiliği ile uğraşmağa değil, istirahat etmeğe geldiğini ısrarla ifade etti ve sinirli bir şekilde dışarı çıktı.

Bayarın sinirliliği bir müddet geçmedi, sükûnet bulunca Kayseriye telefon edilmesini, Fikri Apaydının bulunmasını istedi. Fikri Apaydına bu meseleye el atmasını bildirdi.

Doğrusu istenilirse bunda, Zonguldak Demokratlarının azimleri de büyük rol oynadı. Zira İl Başkanı Dr. Tuncer dertlerini anlatmak üzere Cumhurbaşkanının huzuruna çıkamayınca gece Zonguldak postahanesinden Zonguldak vali konağına on kadar yıldırım telgrafı çekildi!

D.P.

Haber yok yârdan...

Bu haftanın başında, belki de bütün Türkiyede en ziyade kararsız kimseler D. P. milletvekilleriydi. D. P. milletvekilleri hâdiselere bakıyorlar ve "Mayısta seçim var" diyorlardı. Halbuki seçim kararını hukuken verecek olanlar bizzat kendileriydi ve aralarından bir çoğu bunu arzulamıyordu. Gerçi seçim mevzuunda koyu Yaylacılarla koyu Menderesciler ilk defa olarak mutabakata varmış görünüyorlar, iki grup da seçimlerin erkene alınması tezini savunuyorlardı. Fakat iki grubun ortasında bulunanlar ve başka meselelerde umumiyetle D. P. Genel Başkanının arzuladığı istikamette rey kullananlar müteredditiler ve başlarına bir kaza gelmesinden, yani hem şahsen, hem de parti olarak kaybetmekten ciddi şekilde endişe ediyorlardı.

Menderes - Ağaoğlu
Bu resim zâten vardı!

Mamafih, geçen hafta içinde böylelerine bir kuvvet şurubu içirildi. Söylenildiğine göre Adnan Menderes kendi yakınlarına "Grup arkadaşlarına iletilmek üzere" bir mesaj vermişti. "Grup arkadaşları" nın hiç bir endişeleri olmaması lâzımdı. 1960 Mayısında veya en geç 1960 Eylülünde seçime gidilirse D. P. gene kazanacaktı. Buna, şahsen kendisi kefalet veriyordu. Ama 1960 ı geçirirse, D. P. nin iktidardan gitmesi mukadder hal alırdı. Onun için "Grup arkadaşları" seçim kararını vermeye hazırlanmalıydılar. Bunun mukabilinde "Grup arkadaşlarının tamamiyle hakları olan" ödenekleri dört yıl üzerinden tevdi olunacaktı. Bu suretle hem hiç kimsenin bir kaybı olmayacaktı, hem de D. P. kendisi için en şanslı devrede seçimleri yenilemiş olacaktı.

Buna rağmen, bu haftanın başında D. P. milletvekilleri rahata kavuşmuş değillerdi. Evlerde "Yeni Seçim'' bahsi konuşuluyor, hadiselere yakından vakıf olanlarla milletin nabzının nasıl attığını iyi bilenler Adnan Menderes kadar nikbin olmayı beceremiyorlardı. Bilhassa son İnönü - Menderes düellosunun cere yan tarzı ve neticesi pek çok D.P. milletvekilinin gözünü açmış ve kendilerini pek memnun bırakmamıştı. Umumî kanaat Menderesin böyle bir mücâdeleyi kabul etmekle hata işlediğiydi. O bakımdan Başbakanın, mağlûbiyeti kabul ettiği manasına bile alınsa karşılıklı konuşmaya son vermiş olması D.P. milletvekillerini daha memnun etti. Radyo elde olduğuna göre, monolog diyalogtan elbette ki daha faydalıydı. Ama gene de Bayarın Zonguldağa, Menderesin Kırşehire gitmesi, İnönünün Konya yolculuğuna hazırlanması ve Menderesciler tarafından yayılan haberler dört sene için Ankaraya gelmiş D.P. milletvekillerinden bir çoğunun kulağına bu haftanın başında kar suyunu kaçırdı.

C.H.P.

Sesi çıkan merkez.

Bu haftanın başındaki pazartesi günü öğleden sonra İsmet İnönü Ankarada Ayten sokaktaki evinden dışarı çıktığı zaman hafif sisli, nemli ve kurşuni bir hava, şehri sarmıştı. Muhalefet liderinin çıkması, Uşak hadiselerinden beri evinin yanındaki sokakta bekleyen Ankara H. 45474 plâkalı siyah

Bir Mülakat

İşte İstimlâkzedeler

Resmi iddia şudur: İmar kazmasının işlemeye başladığı şurada burada, binaları istimlâk edilen vatandaşlar mallarının bedelini alamamış da bulunsalar sevinç içinde, zıpzıp zıplamaktadırlar. Bunlar, bir memleket hizmeti yapmanın tarifsiz bahtiyarlığı içindedirler. "Paramızı alamayalım, ne gam! Vatan imar oluyor ya.." demektedirler. Nitekim bu yolda bazı telgraflar radyolarda kıraat olunmakta, muteber Zaferde neşredilmektedir. İstimlâkzede vatandaşlar Adnan Menderese minnetlerini, şükranlarını bildirmektedirler. Herhalde, parasını vermeden evlerinin yıktırıldığı için olacak... Bu haftanın başında pazar günü şu telgraf ortaya atıldı:

"Sayın Adnan Menderes

Başvekil

Ankara

Tarihi ve güzel Adamamızın ilk defa olarak yüksek direktif ve kıymetli alakalarınızla imarı işine fiilen başlanmış bulunmaktadır.

Aziz Türk vatanının imarı hususunda sarfettiğiniz gayretlerin böylece müşahhas delillerini görmek her memleketsever gibi bizleri de yürekten sevindirmiştir.

Evlerimiz ve işyerlerimiz bu hizmet uğrunda istimlak edilmiş ve bizleri memnun eden bedelleri ödenmiştir.

Böylece şükran hislerimiz bir kat daha artmıştır.

Güzel şehrimizin imarındaki çok kıymetli çalışmalarına da daha geniş hizmet ve yardımlarımızı katmak bizler için de şerefli bir vazifedir.

Yürekten gelen bu hislerimizi belirtirken zatı devletlerine en derin hürmet ve minnettarlığımızı arzederiz.

Ziyapaşa Bulvarında 29.1.960 da evleri yıkılanlardan: Arzu Şekerli, Selâhattin Akçan, Mustafa Alçadağlı, Mustafa Aygün, İbrahim Özekici, Ayşe Bülbül, Meryem Erdoğan, Hacı Ömer Sabancı, Ayşe Coşar."

Halbuki seksen yaşındaki Ayşe Özkantuna geçen hafta AKİS'in İstanbuldaki muhabirine bambaşka şeyler anlattı. Beli iki büktüm Ayşe Özkantuna hiç de sevinçten zıplamıyordu ve gözlerinde memlekete hizmet aşkının pırıltısı yoktu. Evi yıkıldığından beri Lâlelideki Tayyare apartmanlarında oturan ablasının yanına sığınan yaşlı kadın AKİS muhabirini "sığıntı yaşadığı" daireye bile almaya cesaret edemedi, ona derdini kendi üslubuyla, kapı aralığında nakletti. Ayşe Özkantunanın sözleri D.P. propagandacılarına ithaf olunur.

"Benim apartmanım Aksarayın en güzeli, en sağlamı idi. Her tarafını betondan yaptırmıştım. Yanında bir küçük ev dana vardı. Apartmanım Yenikapıdan gelen cadde ile Lâleliye çıkan yokuşun Aksaray meydanında kesiştiği köşede inşa edilmişti. Tam sekiz daire, sekiz dükkandı. Ayda 2940 lira irad getiriyordu. 1957 deki değeri iki milyon lira civarındaydı. Ben Aksarayın en eski bir ailesine mensubum. Meşhur Aksaray yangınında dokuz yerde evimiz yandı. Bizim ailenin erkekleri hep hekimdir. Benim kocam da hekimdi. Öldü, Allah rahmet eylesin. Çoluğum çocuğum yok. Bu sebeble yıkılan evimi hayra vermiştim. Koca apartmanla yanındaki küçük evi Kızılaya, Türk Hava Kurumuna, Verem Dispanserine, Darülacezeye, Darüşşafakaya ve dedelerimin yaptırdığı Kıztaşı İskender Paşa camii eliyle Bursadaki Selimiye camiine vakfetmiştim.

"22 Ekim 1957 günü apar topar, kiracılarımla beraber, ne olduğumuzu anlamadan evden çıkarıldık. Gümüş takımlarım, eşyalarım, daha nice şeylerim pencerelerden atıldı. Kiracılarını kiralarını bile ödiyemediler. Koca koca vinçler apartmanın bir ucundan girdiler, öbür tarafından çıktılar. Ne kadar da çabuk yıktılar koca apartmanı! Ben, bu ihtiyar, hasta halimle sokaklara düştüm, ablamın yanına sığındım. Sonra bekledik ki apartmanın parasını ödesinler. Yanındaki küçük evi binadan bile saymadılar. Arsa gösterdiler. Heyet getirttim, para ödedim, gene kâr etmedi, arsa göstermekte direndiler. Apartman için de 430 bin lira takdir ettiler. Bir avukat tuttum, takdir edilen paraya itiraz ettim. Ama neticece birkaç bin lira ancak arttırdılar.

İş bununla bitse...

"Vinçler aparatmanımı yıldırım düşmüş gibi, dakikasında yıktılar ama, paramı vermeye hiç kimse yanaşmadı. Baktım, ne gelen var, ne giden. Aldırmıyorlar bile. Vinci göndermesini biliyorsun, paramı da göndersene.. Nerede? Mecbur oldum, kollarımı sıvamaya.

"İstimlâk paramı almak için tam altı defa Belediyeye gittim. Günlerce bekledim. Kapıcıya bağırdım, odacıya ağladım. Kimse beni dinlemedi. Nihayet yedinci keresinde beni bir kısa boylu, kafası saçsız zatın yanına çıkardılar, (AKİS'in notu: Kemal Aygün olacak) Bu adama derdimi anlattım. Hemen halledeceği

böyle konuşuyorlar!

ni söyledi Hatta kalktı, benim elimi öptü. "Merak etme anneciğim, senin işin benim işim! Ben hemen takip ettirip çıkartacağım. Ondan sonra seni otomobilimle aldırtıp, paranı verdireceğim" dedi. Bunun üzerine ben de ona adresimi iyice yazdırdım ve eve dönüp beklemeye başladım. Ama gene, ne kimse geldi, ne de kimse aradı.

"İnsanı, kendi parasıyla rezil yapıyorlar, rezil. Sanki ben, dilenmişim de lütufta bulunmuşlar. Ayol, ben sana vergimi vermesen, sen dakikasında beni haczediyorsun. Paran yoksa, âlemin evini ne diye yıkıyorsun? Kimse görünmeyince, tekrar yollara düştüm. Bu defa da Babıâlide bir gazeteci tanıdığım vardı, ona gidip akıl danışayım dedim. Adam beni dinledi. O sırada yanında yüzü boyalı bir kadın oturuyordu. Bana "Git Valiye, durumunu anlat, istersen bir istida yaz" dediler. Kadın da Vilâyete gidiyormuş "Gel, ben seni götüreyim" dedi. Vilâyete geldim. Önü çok kalabalıktı. Beni içeriye sokmadılar. İhtiyarlık bu ya, yorulmuştum. Merdivenlere, oturuverdim. Önce, o göğsünde yıldızlı polislerden biri geldi, "Kalk" dedi. Ben de kızdım, "Kalkmam" dedim. Bu sefer üç polis birden geldi beni karga tulumba kaldırdıkları gibi, içeriye soktular. Meğerse, Başbakan çıkarken beni merdivenlerde otururken görmesin diye oradan yaka paça atmışlar. Polisler beni akşama kadar Vilâyetin bir odasında tuttular, sonra da bıraktılar.

"Ertesi gün, belki paramı bu sefer alırım diye tekrar Vilayete gittim. Vali ile gene görüştürmediler. Biraz sonra da, cip dedikleri otomobile bindirip bilmediğim bir yere doğru memurlar beni götürmeye başladılar. Memurlar konuşurken beni Darülacezeye götüreceklerine dair bazı lâflar işittim. Hemen "O, teşekkür ederim" dedim. "Darülaceze beni sizden iyi tanır. Ben her yıl Darülacezeye hayır yaparım. Bunu da Belediye Başkan muavini Fuat Bey bilir." Lâfı uzatmayalım, bu adamlar beni ciple Ayasofyadaki Talât Paşanın köşküne götürdüler. Bizim aile Talât Paşa ile görüşürdü. Ben de bu köşke girer çıkardım. Meğerse burası şimdi karakolmuş. Hâlâ ne yapacaklarını anlıyamıyordum. Beni karakolun bir odasına oturttular. Oradaki komisere "Evlâdım ben mahkûm değilim, bir şey değilim. Beni burada ne tutarsınız?" diye sordum. Komiser de galiba beni getirenlere "Ben bu işe karışmam" dedi ki beni tekrar cibe koydular ve daha bir iki yere götürdüler. En sonunda gene Belediye Başkanlığı binasına geldik. Ne ise, burada Belediye Başkan muavinlerinden beni eskiden tanıyan Fuat Bey gördü de, bu adamların elinden kurtardı. Benim anladığım, bu adamlar beni Darülacezeye atıp kurtulmak istediler, sonra tanıdık çıkınca muvaffak olamadılar.

Taksitle para

"Paramın hiç olmazsa bir kısmını kurtarmak için uğraşmam, uğraşmam, uğraşmam lâzım geldi. Günlerce kapı kapı dolaştım. Bütün bu çektiklerimden sonra nihayet bana otuz yıl önce boncuklarımı, mücevherlerimi satarak yaptırdığım apartmanıma karşılık önce 200 bin lira verdiler ki, bundan elime, kesintilerinden sonra 193 bin lira geçti. Daha sonra da iki defa 50 bin lira verdiler. Bu paralarla hemen civarda bir apartman aldım. Bu yeni aldığım apartman eskisinin yanında hem mevki, hem büyüklük, ham de irat

bakımından sıfır kalır. Şimdi o apartmana taşınmak istiyorum ama içindeki kiracı bir türlü edemiyor. Bu yeni evimin tapu muamelesi daha bitmedi. Bitince onu da hayra vakfedeceğim. Benim hesabıma göre, daha benim Belediyeden 300 bin lira alacağım var. Artık ne kadarını verirler, bilmem. Bugünlerde gene Belediyeye arada sırada uğramak lâzım geliyor. Yeni apartmanda kendim için bir daireyi boşaltmak ve bir de tanıdık kız var, onu yanıma almak istiyorum. Bu kız bana şu yaşlı halimde bakabilir. Ben de kimseye rahatsızlık vermemiş olurum. Burada iğreti duruyorum. Eşyalarım, evin misafir odasını doldurdu. Zaten ablam da hasta. Apartmanı boşalttıktan ve o kızı bana bakmak üzere yanıma aldıktan sonra gene Belediyenin peşine düşüp geri kalan paramı kurtarmaya çalışacağım. Ben arkasına düşmesem, bağırıp çağırmasam kimsenin paramı vereceği yok.

"Dedim ya, insanı parasıyla rezil ediyorlar, parasıyla..."

Chevrolet'nin sakinlerini harekete geçirdi. Telsizli otomobilin sakinleri İnönünün nereye gittiğini aşağı yukarı biliyorlardı. Nitekim Muhalefet liderinin peşinden arabalarını son derece yavaş çalıştırarak ilerlediler ve İnönünün beşyüz metre kadar ilerdeki, tıpkı kendi oturduğu ev tipinde bahçeli bir eve girdiğini gördüler. Ev, Genel Sekreter İsmail Rüştü Aksalın eviydi. Kapının önünde ayrıca bir yeşil Mercury ile siyah bir Oldsmobile duruyordu. Bunlar C.H.P. nin diğer ileri gelenlerini getirmişti. Ankara H. 45474 plâkalı otomobil sakinlerinin bilmedikleri, o gün evde ne görüşüldüğüydü. O gün evde İstanbulda ki C.H.P. teşkilâtının vaziyeti görüşüldü ve "Kemali Beyazıt heyeti" bir haftalık tahkikatı hakkında Genel Başkanla Genel Sekretere etraflı malumat verdi. İstanbuldaki huzursuzluk küçümsenecek bir huzursuzluk değildi ve birtakım girift temellere dayanıyordu. Ancak, toplantıdan sonra İnönü Genel Sekreterin evinden çıkarken kaynaşmanın en radikal yollardan derhal durdurulması hususunda bir prensip kararına varılmıştı ve Genel Merkezin mavi boncuk dağıtan eski Genel Merkez olmadığının herkese hatırlatılması lüzumu kendiliğinden ortaya çıkmıştı.

Dolu bir hafta

İstanbuldaki hizipçiliği incelemek üzere C. H. P. Genel Merkezi tarafından görevlendirilen üç kişilik heyetten Kemali Beyazıt ve Osman Alişiroğlu, geçen haftanın son günü Boğaziçi sahillerine ayak bastılar. Kemali Beyazıt o gün pek çalışmak niyetinde değildi. Evvelâ, Park Oteldeki denize nazır odasında şöyle bir kafasını toplamak, hâdiselerin muhasebesini yapmak istiyordu. Nitekim, kendisine telefon eden Cumhuriyet gazetesi muhabirine "Ne çabuk da geldiğimi haber aldınız! Sizin haber alma antenleriniz iyi işliyor ama, biz bugün istirahat edeceğiz, çalışmalara heyetimiz tamamlanınca başlayacağız" dedi. Ancak, istirahat, Kemali Beyazıta pek kısmet olmadı. Zira İstanbul teşkilâtının durumuna bir an önce el koymak lüzumu vardı. Osman Alişiroğluyla birlikte kolları derhal sıvamaya karar verdiler. Böylece Kemali Beyazıt Başbakanın Park Oteldeki mükellef dairesinin hemen altındaki katta bulunan 135 numaralı odasından ayrıldı ve Sultanahmetteki C. H. P. il merkezinin yolunu tuttu. İşini bitirip Recep Pekerin eski evinden yakasını sıyırdığında gün, gene cumartesiydi. Ama o cumartesiden bu cumartesiye tam bir hafta geçmişti ve Tahkik Heyeti bir hafta işten baş alamamıştı. Kemali Beyazıt ve Emin Paksüt geçen haftanın son günü derhal trene atlayarak Ankaraya döndüler. Ertesi gün Osman Alişiroğlu da kendilerine katıldı.

C.H.P. tahkik heyeti
"Kravatınız Sulka mı?"

İlk cumartesi günü Beyazıt ve Alişiroğlu kendilerine bir çalışma programı hazırladılar. Pazar günü, Tahkik Heyetinin iştirakiyle İl İdare Kurulu toplanacaktı. Daha sonra da Heyet, İstanbuldaki şikâyetçi oniki ilçe başkanını dinleyecekti.

Kravatlılar ve Kravatsızlar.

Pazar günü saat 15 de İl İdare Kurulu toplandı ve Heyetle İstanbul teşkilâtının durumunu görüştü. Bu sırada Emin Paksüt de gelmiş ve çalışmalara katılmıştı. İl İdare Kurulunun toplantısını takiben huzursuzluğu Genel Merkeze şikâyet eden oniki ilçe başkanı dinlenildiler. Böylece Tahkik Heyeti, zâten bir ucundan bildiği meseleyle karşıkarşıya getirildi. Bundan sonra her iki tarafın görüşünü öğrenmek, ileri sürülen karşılıklı iddia, ve isnadlardaki hakikat payını bulup çıkarmak, zihinlerden geçeni keşfe çalışmak gerekiyordu. Heyet, bu işi mükemmelen ve tarafsızlık içinde başardı. Nitekim haftanın sonunda, Heyetin vardığı netice bilinmemekle beraber İstanbulda Kravatlılar da, Kravatsızlar da "Tahkikat işi" nin tam bir objektiflikle yürütüldüğünü kabulde ittifak ettiler. Bu, iki tarafın uzun zamandır üzerinde ittifak ettikleri tek husustu.

Tahkik Heyeti, çalışmalarını C. H. P. il merkezindeki İl İdare Kurulunun toplantı odasında yaptı. Oda, İl merkezinin merdivenleri çıkılınca hemen sağdadır ve vaktiyle pek güzel olduğu söylenen, fakat şimdi bakımsız bahçeye bakmaktadır. Çalışmaların devam ettiği müddetçe odanın kapısında, üzerinde "Meşgul" yazan ışıklı bir levha devamlı surette yandı. Zaten Heyet oradayken merkez binasında bambaşka bir hava esti. Üst katta herkes gürültü yapmaktan çekiniyor ve çalışmaları hem merak, hem de saygıyla takip ediyordu. Tabii, endişe duyanlar da yok değildi.

Tahkik Heyeti Kravatlı, Kravatsız demeden bütün il idare kurulu azalarını, ilçe başkanlarını, hiziplere adı karışanları dikkatle dinledi. Kravatsız t a k ı m ı n büyük kısmı salı günü izahat verdi. Kravatsızların perde önündeki lideri Oğuz Oran pazartesi gecesi saat dörde kadar çalıştı ve Tahkik Heyeti için 1950 den itibaren C. H. P. nin İstanbul teşkilâtının durumunu bütün tafsilatıyla anlatan bir rapor hazırladı. Ertesi günkü ifadesini de bu rapora istinat ettirdi. Güzide Tanrıyar da aynı gün Heyetin huzuruna çıktı. Orada bir buçuk saat konuştu ve bir yandan Parti içindeki dokuz yıllık hizmeti sırasında cereyan edenleri anlattı, diğer taraftan hizipçilik yapmadığı hususunda teminat verdi, hattâ kendisinin -siyasî mânada- Kravatsız filân olmadığını ileri sürdü. Tahkik Heyeti çarşamba günü, daha ziyade Kravatlılar ve onların ön plandaki lideri Ekrem Özdenle meşgul oldu.

Çalışmalar öylesine kesif oldu ki çok zaman Tahkik Heyetinin azaları İl merkezinden ayrılamadılar ve karşıdaki köfteciden şiş köfte ile piyaz getirterek çalıştıkları odanın hemen yanındaki Sekreter odasına sofra kurdurdular, yemeklerini orada yediler. Bazı akşamlar, merkezin ışıkları gece yarısına kadar yandı ve

Tahkik Heyetinin azaları kendilerini o saatlerde yorgun argın dışarıya atabildiler.

Tahkik Heyeti vazife görürken gerek hiziplere dahil, gerekse hizipdışı birçok partili il merkezine geldi ve çalışmaları dikkatle takip etti. Bir hafta müddetle merkezin Basın Odası da gazeteciler tarafından dolduruldu. Bütün binada konuşulan tek mevzu Tahkik Heyetinin varacağı neticeydi. Tahkik Heyeti haftanın sonunda İstanbulun eski il başkanlarını da dinledi.

Perdenin arkası.

Tahkik Heyetinin çalışmaları uzun zamandanberi bilinen bir hakikati ortaya koydu. Huzursuzluğun esası perde önünde değil, perde arkasındaydı ve Kurultaydaki İstanbul delegelerini bir bayrak altında toplama dâvasıydı. Yoksa ortada, bırakınız fikri, bir metod ihtilâli dahi yoktu. Elbette ki açıktan dövüşen hizip başları bir muayyen yapıdaydılar ve bu yapının icabı olan silahları kullanıyorlardı. Ama bu, bir sebepten ziyade neticeydi ve perdenin arkasında bulunanlar kendileriyle kafa dengi sayılabilecek tipleri bulup ortaya çıkarıyorlardı. Aslında hesap şuydu : İstanbul, Kurultayın en kalabalık heyetidir; ayrıca Marmara ve Trakya İstanbulun tesiri altındadır; bu bakımdan İstanbul delegeleri ele geçirilirse Kurultayda şahsi at oynatmak kolaylaşır, birtakım kararlar aldırılır, birtakım başka kararlar önlenir; delegeleri ele geçirmek ise Teşkilat kongrelerine hakim olmakla kabildir; bu bakımdan hizipçilik en alt kademelere kadar yayılmalı ve oradan yukarıya doğru tekrar çıkmalıdır! Bu hesabın şampiyonları el altından "İnönüden sonra Partiye kendilerinin hakim olacağı" propagandasını yapıyorlar, istikbalde muzaf mavi boncuklar -İdare Meclisi azalıkları, Milletvekilliği, hatta Bakanlık- dağıtıyorlar, şimdilik uğradıkları mağlûbiyeti geçici gibi göstermeye çalışıyorlar, kendi üzerlerine oynamanın faydalı olacağı kanaatini yaymaya gayret ediyorlardı. Tahkikat sırasında bu hakikat açık şekilde belli oldu ve hem teşhisi, hem tedaviyi kolaylaştırdı. Üstelik, İstanbulun "Gecekondu seçmeni" ni cezbetmek için "Halk arasına girerek çalışmak" prensibini ortaya atanların halk arasına filân girmedikleri, bütün gayretlerini "delege avı" na tahsis ettikleri, bir siyasi partide bulunması elzem "dinamik sınıf"ı aslında başkalarının temsil ettikleri, fakat şamatacıların gürültüsünden onların gözden kaybolduğu da anlaşıldı. C.H. P. İstanbul seçimlerini kazanmak için hem fikir adamlarına, hem dinamik adamlara bol bol malikti. Fakat ne bunların birincilerinin tamamı kravatlılar hizibindeydi, ne ikincilerin tamamı Kravatsızlarla kolkolaydılar. Kravatlılar ve Kravatsızlar "delege avı"nda başarı kazanmak için muayyen sınıfların inhisarını sinelerinde toplar gibi bir hava estiriyorlar ve ilk nazarda etrafı aldatıyorlardı.

Tahkik Heyeti İstanbul Teşkilatının aslında sapasağlam olduğu hususunda ittifak etti. Ama bu teşkilat üzerinde oyunlar çevirenlerin bazılarının alaka köklerinin gelip ta... Kemal Aygüne dayandığının da delilleri tahkikat sırasında ele geçti. Hizipçilik suni tertiplerle besleniyordu ve aslında Genel Merkez otoritesini dirayetle kullanırsa İstanbuldaki bütün iyi niyetli C. H. P. lileri bir bayrak altında toplamak işten bile değildi. İyi niyeti olmayanları Parti içinde muhafaza etmenizi ise hiçbir fayda vermeyeceği Tahkik Heyeti tarafından bu haftanın başlarında Genel Merkeze bir fikir olarak aksettirildi. Partide şahsi at oynatmak isteyenlerin mavi boncuklarının cam boncuktan ibaret bulunduğunu anlamayanlar ve rotalarını değiştirmeyenler elbette ki hatalarının bedelini ödeyeceklerdi Bu ödeme esnasında Kravatlı veya kravatsız etiketi değil, partinin menfaati gözönünde bulunacaktı.

İstanbul C.H.P. İl Merkezi
Temizlik var

Dışişleri

Savrulan harman

Bu haftanın başlarında bir gün, akşama doğru, Bütçe Komisyonunda yorulan C. H. P. Maraş Milletvekili Emin (Hoca) Soysal biraz istirahat etmek ve bir çay içmek için C. H. P. Grubuna girmişti ki nefes nefese gelen bir hademe kendisini tekrar Bütçe Komisyonuna çağırdı. Komisyondaki C. H. P. Milletvekilleri, Meclis tarihinde rastlanmamış bir hâdiseyle karşı karşıya kalmışlardı. Gündemde 1960/61 Mali Yılı Bütçe Kanunu Tasarısının Tarım Bakanlığına ait faslı vardı. Başkan birdenbire müzakereyi kesmiş ve "Hariciye Vekâleti Bütçesinin Yabancı Misafirleri Ağırlama Faslına 3.180.000 Lira İlâvesi Hakkındaki Kanun Tasarısı"nın görüşüleceğini bildirmişti. Böyle bir kanun tasarısının görüşüleceğine dair Komisyon gündeminde hiçbir kayıt yoktu. Tasarı dana önce bastırılıp Komisyon üyelerine dağıtılmamıştı. Komisyon üyelerinden hiç kimse bu tasarıyı incelemeğe memur raportör olarak tâyin edilmemişti. Komisyon, bu tasarıyı raportör tetkikatı ve raporu olmaksızın müzakere ve kabul etmeğe davet ediliyordu. Üstelik, Dışişleri Bakanı da ortalarda yoktu. Bu bakanlığı temsil etmek üzere gelen zatı kimsecikler tanımıyordu. Temsilci zat kendisini tanıtmaya lüzum görmedi. Daha sonra çıkan rivayetlere bakılırsa, bu zat, vaktiyle Ba-

kanlığın İdare ve Zat İşleri Dairesi Umum Müdürlüğüne bağlı olan Levazım Müdürlüğü ve Ayniyat Muhasipliğinden birdenbire Ağırlama ve Karşılama Dairesi Umum Müdürlüğüne terfi etmiş bir büronun sahibi olan -eski Futbol Federasyonu Başkanı- Orhan Şeref Apaktı. Fakat, gazetecilerin sonradan yaptıkları bütün araştırmalara rağmen temsilcinin hüviyetini kat'i olarak tesbit etmek bir türlü mümkün olamadı.

Komisyonda bulunan C.H.P. Milletvekilleri -Emin Soysal, Rıza Tekeli, Muammer Akpınar ve Behram Öcalbu usulsüzlüğe şiddetle itiraz edince, D. P. sıralarından da mırıltıların yükseldiği duyuldu. D. P. Milletvekilleri bile bu kadar karşılama masrafını fazla buluyorlardı. Fakat, -Dışişleri Bakanlığına mensup mes'ûl bir şahsiyetin dediği gibi- "bu iş mühim bir Devlet işiydi." Nitekim, D. P.'li milletvekilleri kendilerine has sezi hassasıyla durumu derhâl anladılar ve -aslında ziyadesiyle haklı buldukları- iç tüzüğe aykırılık iddialarının üstünden şöyle bir sünger geçiriverdiler.

Şahane bir izah

Komisyon, tasarının müzakeresine başlayınca, Hükümetin tahsisat talebinin pek masum bir ihtiyacı karşılamak için yapıldığı anlaşıldı. Dışişleri Bakanlığı bütçesinde -yani hâlen carî olan 1959/60 mali yılı bütçesinde yabancı misafirleri ağırlama tahsisatı sadece 1.250.000 liradan ibaretti. Bu para yetmemişti. Aslında bunda şaşılacak ne vardı ki? Bu para, memleketimizin harici itibarının bu yıl da görülmemiş bir zirveye çıkmış olması dolayısiyle, pek tabiidir ki yetemezdi. Dış itibarımızın artışındaki hız öylesine bir hızdı ki memleketimizi ziyarete koşup Hükümetimizden dünya işlerinin hâllinde fikir almak isteyecek yabancı misafirlerin sayısını evvelden tahmin etmek bir türlü kabil olamıyordu. Para bu sebeple yetmemişti. İşte, şimdi yeni para isteniyordu.

Muhalefet milletvekilleri kadar İktidar milletvekilleri de bu şahane talep karşısında bir ara ne diyeceklerini şaşırdılar. Fakat, bir müddet sonra kendilerine gelen C. H. P. 'liler birkaç sual sormakta gecikmediler. Bütçe yılının sona, ermesine beş hafta kalmıştı. Geride kalan on bir ay, üç hafta içinde Dışişleri Bakanlığı 1.250.000 liracıkla iktifa etmek gibi pek takdire şayan bir tasarruf gayretine katlanmıştı da, kemerleri şimdi bütçe yılı sona ermek üzereyken mi bollaşıverecekti ? Demek beş hafta içinde memleketimizde misli menendi görülmemiş bir yabancı misafir akını- akını ne demeye, enflâsyonu- olacaktı ki, Dışişleri Bakanlığı mevcut tahsisatın hemen hemen üç mislini talep ediyordu. Bu sayın misafirler acaba kimlerdi?

Erhard ağırlanıyor
Amma ağır adam

Bu istifhamın cevabı ise, C. H. P. Milletvekillerini büsbütün şaşırttı. Mesele basitti. Bu 3.180.000 lira önümüzdeki beş hafta için istenmiyordu. Bu para zaten sarfolunmuştu! Sarfolunduktan sonra bunun kaydının bütçe kitabına da eklenmesi lâzımdı. Şimdi, işte bu maksatla tahsisat isteniyordu! Gerçi Sultan Reşat zamanında istimin gemiye sonradan yetiştiği tasavvur olunabilmişse de, yine Sultan Reşat zamanında bile tahsisatın sarfiyattan sonra yetiştiği görülmüş şey değildi. "Ortodoks" iktisatçı yetiştirdiği için bir ara Mülkiyeye kızıp duran zorlu Dışişleri Bakanı, nihayet istediğini başarmış, Nepal'den Guatemela'ya kadar tatbik edilen ve hattâ -bazı havadislere bakılırsa- Yemen İmamının bile son zamanlarda Hazinesini ıslah için kabul etmek lüzumunu duyduğu bir klâsik maliye kaidesinin -bu can sıkıcı ve işleri duraklatıcı prensibin- Türkiyedeki tatbikatına böylelikle bir son verebilmişti!

Helâl olsun!

D.P.'nin başlarının Muhalefet yıllarında israf konusundaki külliyâtını bir türlü unutamadığı için, her Bakanlığın bütçesinde temsil masraflarının müfredatını okutturmağı iş edinmiş olan Emin Hoca, üstelik zaten yapılmış olan bu masrafların müfredatının okunmasını talep etti. Fakat, Dışişleri Bakanlığının pek ciddi temsilcisi buna hiç yanaşmıyordu. Israr karşısında bazı umumi rakamlar vermekle iktifa eyledi. Bu pek ciddi temsilciye göre, 3.180.000 liralık ek tahsisatın kullanılmasında rekor Endonezya Cumhurbaşkanı Sukarno'ya aitti: 870.000 lira. İkinciliği, -Kıbrısı Türkiyeye verdikleri için olacak- Yunan Başbakanı Karamanlis ile Dışişleri Bakanı Averoff almışlardı: 560.000 lira.

Üçüncülük, -ne Devlet Başkanı, ne de Başbakan olmamasına rağmen- Batı Avrupanın para babası Alman İktisat Bakanı Erhard'a aitti: 380.000 lira. Koskoca Başkan Eisenhower ise ancak dördüncü olabilmişti: 369.000 lira, Beşincilik, 363.000 lira ile Pâkiskan Cumhurbaşkanı Mareşal Eyüp Hana aitti. Altıncılığı ise, sadece 351.000 liracıkla İtalyan Başkanı Segni ile Dışişleri Bakanı Pella almışlardı. Şampiyona listesi okunduktan sonra, Dışişleri Bakanlığı temsilcisi, bu masrafların büyük kısmının ziyafet masrafı olduğunu da sözlerine ekledi.

Fakat, Muhalif milletvekilleri inat ediyorlardı. Hangi ziyafet masrafları? Madem ki para şimdiden sarfedilmişti, şu hâlde, bu masrafların faturaları teker teker açıklanabilirdi. Herbir ziyafette hangi mutena şahısların, Rus veya Rize havyarı mı yedikleri, kaç istakoz tenavül buyurdukları, istakozdan başka mayonezli levrek de ikram edilip edilmediği, tavukla birlikte hindi de verilip verilmediği, içilen şarapların Türk şarabı mı, yoksa Fransız şarabı mı olduğu ve hangi marka viskilerden kaç şişe kullanıldığı herhalde iyice tesbit edilmiş olmak lâzım gelirdi. Lakin, C.H.P. milletvekillerinin ısrarı boşa çıktı. Sayın temsilci, protokol işlerinden anlamadığı için olacak -çünkü, yabancı memleketlerde resmi ziyafetlerde yenilen yemekler ve içilen içkilerin listesi salatasından likörüne kadar basına verilir- bu konuyu Devlet sırrı telâkki etti.

Fakat ah şu muhalifler, bir türlü tatmin olmasını ve susmasını öğrenememişlerdi! Herbirinin kafası türlü türlü şeylere işliyordu. Gerçi, hiç kimse, her nevi güzelliğe karşı olan merakını ihtisas derecesinde bir inceliğe eriştirmiş olan Ekselans Sukarno'nun masraflarının müfredatını sormuyordu. Hükümet, Türk-Endonezya dostluğunu Sayın Sukarnonun kalbinde -ve bittabi, Endonezya Milletinin ruhunda- tarsin edebilmek için 870.000 lira sarfetmek durumunda kalmış olabilirdi. Ama, ya şu Ike için yapılan masrafa ne demeliydi? Alem dünya, Ike için yapılan mas-

rafların büyük bir kısmının Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılmadığını biliyordu. Ankara sokaklarındaki takların herbirinde iktisadî devlet teşekküllerinin devâsâ imzaları vardı; imzayı atan herhalde parayı da vermişti. Folklor ekipleri, Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığınca getirtilmiş, basınla ilgili bütün masraflar da bu Bakanlık tarafından yapılmıştı. Ankara dışındaki karargâhlardan celbedilen askeri bandoların, Mehter Takımlarının ve kıtaatın paraları da herhalde Milli Savunma Bakanlığı bütçesinden çıkmıştı. Geriye kala kala, Ike'ın şerefine Çankayada verilen yemek ile büyük dostumuzun Hariciye Köşkündeki misafireti esnasında yediği birkaç hafif yemek, kahvaltı ve sokaklara asılan Amerikan bayrakları kalıyordu. Bir de, Ike'a verilen hediyeleri buna katmak kabildi. Ama bütün bunlara rağmen, memleketimizde topu topu 18 saatçik kalmış olan Ike için 369.000 lira nasıl sarfedilebilirdi? Ike, bunu işitse, yapacağı ilk iş muhakkak ki "Türklerin yardıma ihtiyacı yok" diye bize yapılan iktisadi yardımı budamak olurdu. Ike, kendisi için saat başına 20.500 lira harcandığını, herhalde Türkiye ile İrandan başka hiçbir memlekette -Amerika dâhil- görmemişti.

C. H. P. Milletvekillerinin zihninden bunlar geçerken, müzakere sona erdi. Tasarıyı kabul etmek için Gruplarından emir almamış olan D. P. milletvekillerinin çoğu, böyle zamanlarda mûtadları olduğu veçhile, Komisyon salonunu terketmişlerdi. Bütçe Komisyonunun karar alabilmesi için reye en az 21 tane Komisyon üyesinin iştirak etmesi gerekiyordu. C. H. P. milletvekilleri şöyle bir etraflarına bakıverdiler ve mevcudu saydılar. Salonda 21 üye yoktu. Fakat, başkan tasarıyı reye koydu ve tasarı dört C. H. P. milletvekilinin muhalefetiyle D. P. çoğunluğu tarafından kabul edildi. C. H. P. milletvekilleri, imza zaptına, kanun tasarısının müzakeresinin ve kabulünün İçtüzük hükümlerine aykırı olarak cereyan ettiğini belirten bir muhalefet şerhi koymağı ihmal etmediler. Zorlu -Dışişleri Bakanı,- tasarı Meclis umumi hey'etinde müzakere edilirken -eğer orada bulunursa- çok terliyecektir.

Kıbrıs

Çıkmaz ayın son çarşambası

Geçen haftanın sonlarında bir gece Yeşilköy Hava Alanına inen bir BEA uçağını bekliyenler arasında İstanbul Vali Muavini Salih Tanyeri yi de farkedenler, uçaktan orta önemde bir resmî şahsiyetin ineceğini sandılar. Fakat, BEA Viscount'ının kapısı açılıp da içinden beşuş çehresiyle Kıbrısın müstakbel Cumhurbaşkanı Yardımcısı -kendi tabiriyle: Cumhurbaşkanı-nın indiğini görünce, Dr. Küçükün üç hafta içinde Türk resmi protokolünde birdenbire bu kadar aşağıya düşmesine şaşmayan kalmadı. Sayın Türk Cemaati Cumhurbaşkanı, Londra Konferansına giderken Esenboğa Hava Alanına indiği vakit, hem de transit olarak geçmesine rağmen, Dışişleri Bakan Vekili sıfatını kullanan İçişleri Bakanı Dr. Namık Gedik tarafından karşılanmamış mıydı? Gerçi, Esenboğada da ihtiram kıt'ası eksikti ama, yine de Dr. Gedikin arkasında Hariciye erkânı hazırdı.. Şimdi ise, koskoca bir Cumhurbaşkanını karşılaya karşılaya İstanbul Vali Muavinlerinden biri karşılıyordu. Vali Ethem Yetkiner bile meydana kadar zahmet etmemişti. Bu durumda, herhalde müstakbel Kıbrıs Büyükelçisi Ankaraya ayak bastığında ilk iş olarak Dışişleri Bakanını ziyaret ederek, hu protokol derbederliğine bir son verilmesini istiyecekti. Fakat, meselenin halli pek o kadar kolay olmıyacaktı. Çünkü, Kıbrıs Türk Cemaatinin Cumhurbaşkanı, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanına ve hattâ Dışişleri Bakanına izahat vermek için Ankaraya veya -ikinci başkent olmağa doğru hızla terfi eden- İstanbula o kadar sık geliyordu ve gelecekti ki, Dışişleri Bakanlığı Protokol Dairesinin sırf Dr. Küçükü -ayrıca mesai arkadaşları da vardır- karşılamak için ayrı ve kalabalık bir şube ihdas etmesi icap edecekti!

Sükûti bir zat

Siyah pardesüsü ve siyah noktalı kravatıyla Dr. Küçük uçaktan

Sukarnonun Ankarayı ziyaretinden bir sahne
Faturası: 870 bin TL.

iner inmez -her zaman olduğu gibi- gazetecilerin hücumuna uğradı. Şeref salonunda herkes ikinci Londra Konferansında neler olup bittiğini şiddetle merak ediyordu. Fakat, Ekselans Küçük çok sükuti olmuştu. Kendisine verilen talimata harfiyen riayet etti ve hemen hiç konuşmadı. Gazeteciler, Doktorun ağzından sadede "Eğer 19 Marta kadar da anlaşmaya varılamazsa, Adanın bağımsızlık tarihinin tekrar tehir edileceği tarzında herkesin bildiği hakikatleri duydular. Bu hakikatlerden bir tanesi de, Adadaki İngiliz üsleri hakkında hâlâ bir uzlaşmaya varılmamış olmasıydı. Fakat, daha az beklenen

Fazıl Küçük
Şişt!...

bir açıklama, iktisadi yardım konusunda da ihtilâfın devam etmekte olduğuna dair sözler oldu.

Doğrusu istenirse, Dr. Küçükün bu beyanatı Başpiskopos Makariosun demeciyle karşılaştırılınca, İngiliz Hâriciyesinin İkinci Londra Konferansının neticeleri üzerinde nasıl olup da bu kadar iyimser olduğunu kestirmek kabil olmadı. Başpiskopos Cenapları, kötümserliğini açıkça ifâde etmekten çekinmemiştir. Dr. Küçük ise aslında kötümser falan değildir ama Zorludan, Rumlar ve Yunanlılarla İngilizler arasındaki ihtilâflarda vaziyet almaması ve hatta mümkünse Rumları desteklemesi için talimat almıştır ve bu talimat dolayısiyle sükutiliği muhafaza etmektedir.

İngilizlerin kararları

Nitekim aynı gün Kıbrıs Genel Valisi Sir Hugh Foot'un Lefkoşe Radyosunda yayınlanan demecini dinleyenler, Dr. Küçükün bahsettiği ihtilâf noktalarının hepsinin halledildiği zehabına kapıldılar. Sir Hugh, Kıbrıs Cumhuriyetinin İngiliz Milletleri Camiasına -Commonwealth- girmesinin İngiliz Hükümetince tasvip edildiğini, İngilterenin diğer Commonwealth üyelerinin de bu iltihakı tasvip etmeleri için elinden gelen gayreti sarfedeceğini ve Kıbrıs Temsilciler Meclisi kurulup bu konuda karar alana kadar Kıbrısa bir Commonwealth üyesi gözüyle bakılacağını bildiriyordu. Sir Hugh, ayrıca, İngilterenin kendi hâkimiyeti altında kalacak olan üs bölgesinde ilk başta mevcut bütün köyleri -Akrotiri hariç- Kıbrıs Devletine terketmeğe razı olduğunu, bölgenin sivil idaresinin geniş ölçüde yeni Devlete bırakıldığını, üsler bölgesinde ilk başta 16 bin Kıbrıslı varken şimdi sadece 4.500 Kıbrıslı kaldığını ve bölgenin mesahasının da yüzde 20 nisbetinde indirildiğini açıklıyordu.

İktisadî yardım konusunda da Selwyn Lloyd, Makariosla Küçüke hâlen yapılan 2,5 milyon sterlinlik yardımın geniş ölçüde arttırılacağını ve bunun 3/4 ünün hibe ve sadece 1/4 ünün faizli kredi olacağını bildirmiştir. Gerçi Selwyn Lloyd, iki liderin istedikleri gibi 4 milyon sterlin rakamını telâffuz etmemiştir. Ama Adaya verilecek iktisadî yardımın bundan daha az olmayacağı açıktır. Zorlu Dışişleri Bakanından örnek aldığı için olacak Küçük, herhangi bir yardımı kâfi saymamayı prensip addettiğinden, yardım konusundaki ihtilafın devam ettiğini ve Ada istiklale kavuşunca Amerikadan da ayrı yardım isteneceğini bildirmiştir. Adadaki İngiliz askeri birliklerinin masrafları ile Türkiye ve Yunanistanın da kendi Cemaatlerine yapacakları yardımlar düşünülecek olursa, Kıbrısın yardımdan yana bahtı pek o kadar kara görünmemektedir. Fakat, dava, İngiliz ve Amerikan yardımlarının iki Cemaat arasındaki taksimi şeklindedir. İşte o zaman, çıngarın çıkacağına şimdiden muhakkak nazarıyla bakılmaktadır.

İşin aslı

İşin aslında, Dr. Küçük dilini tutmağa mecbur edilmese dayanamayıp çıngarı şimdiden çıkartacak ve bunda tamamen de haklı olacaktır. Çünkü, üsler meselesinde anlaşmazlığın devam etmesi hiç beklenmedik bir sebepten dolayı olmuştur. Başpiskopos Makarios, İngiliz üslerinin kurulacağı bölgenin İngiliz hakimiyeti altında olmasını kabul etmemekte -bölgenin sivil idaresine geniş ölçüde iştirak ettirilmesine rağmen- bu bölgenin Kıbrıs hâkimiyeti altında olmasını ve Kıbrıs Hükümetinin bir anlaşmayla İngiltereye üs kurma izni vermesini istemektedir! Halbuki bu, Londra Anlaşmalarına açıktan açığa aykırıdır. Londra Anlaşmalarında, hayli sarih bir surette sınırlandırılan bir üs bölgesinin İngiliz hâkimiyeti altında olacağı belirtiliyordu. İngiltere, şimdi Londra Anlaşmalarında tesbit edilen hududu

Makarios
İsteyenin bir yüzü...

geri çekmeğe razı olmuştur. Fakat, üs bölgesini hâkimiyeti altından çıkarmağa razı olmağa hiç niyetli değildir.

İngilterenin bu konuda tâviz vermeğe hiç niyeti yoktur ama, Makarios Cenablarının bu talebi Dr. Küçükü hayli işkillendirmiştir. Hani Londra Anlaşmaları nihaiydi? Kimse onları değiştirmeğe teşebbüs etmeyeceğine dair yemin, kasem etmişti? Kara cübbeli papazın, bugün İngiltere karşısında ileri sürmeğe cüret ettiği buna benzer tâdil talepleri, ya yarın Türk Cemaatine ve Türkiyeye karşı sürülürse ne olacaktır? Doğrusu, iki lider, Kıbrıs Cumhuriyetinin bayrağını tesbit ederken beyazın or-

Okuyucu Mektupları

Düello hakkında

En azından gazete takip edenlerin malûmu olan son İnönü - Menderes düellosunu, ben şahsen futbol maçına benzeterek karşılaşmanın, 6-3 gibi açık bir farkla, Sayın İnönünün lehine bittiğine kaniyim. Hakikaten maç çok heyecanlı oldu Bütün avantajlara sahip olduğu halde Sayın Menderes maçı kaybetti, hem de hakemin -ki bu Radyodur- mütemadiyen kendi lehinde kararlar vermesine rağmen.

Bütün maç boyunca insiyatifi elinde bulunduran Sayın İnönü maçı rahat kazandı. AKİS'in dediği gibi Paşa günün icablarına ve realitelerine göre kendini yenilemişti, tabiatiyle onun karşısından galip ayrılmak kolay değildi. Nitekim bu neticeye ne ben ve ne de benim gibi maçı takip etmiş olan milyonlarca vatandaş asla şaşmadılar zannındayım. Çünkü son zamanlarda D.P. için bunlar tabii mağlûbiyetlerdir. Otobüste iddia üzerine tertip edilen maçlarda bile C.H.P. yi temsil eden tarafın, hemen hemen daima galip geldiğini hep duyuyoruz ve biliyoruz.

Zeki Günaltay - İzmir

Gençlik hakkında

Dergimizin 286. sayısında, "Üniversite" sütunlarında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Talebe Cemiyeti Kongresi anlatılıyor. Bu arada sabık İdare Heyetinin -şüphesiz bir yanılma eseri olarak- Samet Güldoğan taraftarı olduğu belirtiliyor. Hemen söyliyelim ki Samet Güldoğanı desteklemiş tanınmak bizi çok üzer. Bu bakımdan az bir ihtimal de olsa, zihinlerde vuku bulabilecek bulantıları bertaraf etmek ve itibarımızın zedelenmesine engel olmak düşüncesi ile bu açıklamaya lüzum gördük.

Sabık İdare Heyeti serbestçe hüküm verebilen, hür düşünceli, kanaatlarını, korku ya da menfaatin tesir edemiyeceği idealist kişilerden teşekkül etmiştir. Bu böyle olunca Sadık Erdem ve Ethem Yetkinerin hususi himayesindeki Samet Güldoğana taraftar olamazdık. Nitekim de öyle oldu. Daima ona karşı durum aldık.

Bu yıl da zamanında Kongremizi yaptık. Dürüst bildiğimiz usulleri kullanarak mücadelemize devam ettik. Ve seçimler kazanıldı. Bu, inancın hür düşüncenin ve idealin başarısıdır. Biz, sabık idare heyeti, bu inancın ve ideale bağlılığın tezahürüne vesile olmakla seviniyorum.

Bir defa daha gördük ki, Fakültemizde aydın zihniyet ve ideal daima muzaffer olacaktır. Ben, sabık idare heyetindeki diğer arkadaşlarımın da duygularını böylece ifade etmiş oluyorum.

Hukuk Fakültesi Sabık Talebe Cemiyeti İdare Heyeti Üyesi Ertuğrul Yalçın

tasına koskocaman bir "K" harfi oturtacaklarına şahane bir istifham yapıştırsalardı, ana rahminde oynamağa başlayan bu iki başlı ceninin mahiyetini çok daha iyi ortaya koymuş olacaklardı.

Komedi

Perde II

Birtakım sabık ideal arkadaşları arasında bir müddetten beri devam eden soğuk harp geçen hafta içinde biraz ılındı, fakat eğlence dozundan bir şey kaybetmedi. Bilâkis, bazı idare âmirlerinin de piyesteki yerlerini almaları, sahnedeki oyunun cazibesini arttırdı ve bir zabıta vak'asının verdiği renk böylece büsbütün kıymetlendi. Hele her şeyi "politik fayda" zaviyesinden gören gündelik politikacıların tutumları, piyesin "komik unsur"unu teşkil etti.

İkinci perde, geçen haftanın ortalarında bir akşam Yeni Sabahcı Safa Kılıçlıoğlunun Nişantaşındaki evine, yanında zarif zevcesi ve kayınvalidesi olduğu halde giderken sokak ortasında tecavüze uğramasıyla başladı. İki meçhul şahıs, Kılıçlıoğlunun yüzüne kafa attılar, başına sert bir cisimle vurdular ve tabana kuvvet kaçtılar. Üzerindeki tazyik bir müddetten beri arttırılmış bulunan Kılıçlıoğlu, yaralı haliyle derhal gazetesine geldi, fotoğraflar çektirtti, telefonla başka gazetelerin yazı işleri müdürlerini çağırtarak vaziyetini gösterdi, bir neşriyat kampanyasının açılmasını sağladıktan sonra Fransız hastahanesine, yaralarını tedavi ettirmeye gitti. Doğrusu istenilirse tecavüz hadisesi o kadar aşağılık şekilde tertiplenmişti ki, ve hareket öylesine bayağıydı ki, Kılıçlıoğlunu en az sevenler dahi yüreklerinde eziklik duymaktan kendilerini alamadılar -Bekleneceği veçhile, sadece bir zamanlar bedeli mukabilinde Safa Kılıçlıoğlunun ağzından meslekdaşlarına küfür eden bir "mahut", bu ezikliği duymadı ve şimdi aldığı bedeli hak etmek için Safa Kılıçlıoğluya küfretti!- Nitekim, hadise derin bir akis yaptı, hele Emniyet Müdürü "bize şikâyet yok" deyip bir tahkikata girişmeyi reddedince ve bir zamanlar Safa Kılıçlıoğluyla ahbaplığı -ideal arkadaşlığının hararetli zamanında- temayüz vesilesi sayan Vali bir beyanat parlatıp yaralanan adama ateş saçınca Yeni Sabahcının hüviyeti bile bir anda unutuluverdi. Zira böyle şey, hakikaten görülmemiş şeydi.

Menderes — Kılıçlıoğlu
Yel üfürdü, su götürdü..

Kılıçlıoğlu fırsattan istifade ederek cakalı bir beyanat verdi ve "tabancasının kurşunları"ndan dahi bahsetti! Resmi ilanları kesildiğinde Başbakan nezdinde tavassutta bulunmaları için zorladığı gazete sahibi arkadaşları da bu sefer bir "müşterek deklerasyon" yayınlayarak gönlünü aldılar. Politikacılar ise, keserlerini hemen kendi taraflarına çalıştırmaya koyuldular ve hadiseyi tel'in ederek hiç olmazsa bir gazetenin manşetlerinde yerlerini garantilediler.

Bu sırada radyolar sadece Yeni Sabahın değil, gene Safa Kılıçlıoğlu tarafından çıkarılan Pazar mecmuasının da ilânlarını "sebep göstermeksizin" redde başladılar. Haftanın başında Kılıçlıoğlu bu yeni "keyfi tatbikat"a karşı ateş püskürüyordu. Halbuki, o pak sevdiği ve takdir ettiği arkadaşı Emin Kalafat, mesul Devlet Bakanı sıfatıyla, Kılıçlıoğludan başkalarının ilânlarını radyolarda okutmazken bunu "keyfi tatbikat" olarak vasıflandırmak, üstadın hatırına bile gelmiyordu. Gene Emin Kalafat, Kılıçlıoğludan başkalarının ilân almamaları için usuller ihdar eder ve talimatlar verirken, üstad tasvipkâr, hattâ teşvikkâr başını sallıyordu. Mamafih, piyesin eğlenceli tarafı da bu yakın mazinin hatırlanması neticesiydi ya..

Bu haftanın başında, eski ideal arkadaşlarının tamamiyle şahsi sebeplerden dolayı birbirlerine karşı giriştikleri soğuk harp her türlü eğlencesiyle devam ediyor. İki taraf şanlarına lâyık silâhlarla rakibini altetmeye çalışıyor, hadisenin mahiyetini bilenler ise gülmekten kırılıyorlardı. Bir zamanlar beraberce kullanılan silâhların şimdi karşılıklı kullanıldığını görmek hakikaten eğlenceli bir manzara teşkil ediyordu.

B A S I N

Basın Hürriyeti

Gölgesiyle Dövüşen Adam

(Kapaktaki gazeteciler)

Geçen haftanın başında birgün, bu mecmuanın bir muhabiri Lübnanın Ankaradaki Büyükelçisini aradı ve kendisinden Beyrutta El Cumhuriye adlı bir gazetenin çıkıp çıkmadığını sordu. Büyük Elçi Ekselans Takiyeddin "Böyle bir gazete Beyrutta değil, Lübnanda bile yok" dedi. Ama bu mecmuanın muhabiri ihtiyatı elden bırakmadı, İstanbul muhabiri vasıtasıyla aynı suali Lübnanın İstanbuldaki Başkonsolosuna sordurdu. Başkonsolostan gelen cevap aynı oldu: "Böyle bir gazete Beyrut-

Naim Tirali çocuğuyla birlikte
Dayan başarırsın.

ta değil, Lübnanda bile yok". O zaman Basın - Yayın ve Turizm Bakanlığının gazetelere dağıtmakta olduğu "Günlük Bülten"in 25 Ocak 1960 tarihini taşıyan nüshasındaki "Türkiyede Basın Hürriyeti" başlıklı yazı büsbütün esrarengiz bir mahiyet aldı. Zira bu yazı Beyrutta çıkan El Cumhuriye gazetesinin "Türk gazetelerini muntazaman takip eden Lübnanlı bir gazeteci" olan muharriri tarafından yazılmıştı ve son derece şık bir hüküm ihtiva ediyordu: "Türkiyede buz gibi matbuat hürriyeti vardır!" Türkiyede matbuat hürriyeti buz gibi midir ve öyleyse, bu buzun şekli nedir? Tabii bunlar münakaşa kaldırırdı ama, yazısı Basın - Yayın ve Turizm bakanlığının bültenine geçen El Cumhuriyenin -eğer hakikaten mevcutsa- bir Lübnan Büyükelçisi tarafından, bir Lübnan Başkonsolosu tarafından tanınmadığı, münakaşa kaldırmayan bir hakikat olarak böylece ortaya çıktı. Hadisenin -tahkik hadisesinin- cereyan ettiği sırada Türkiye radyoları, "meçhul şöhret" El Cumhuriyenin makalesinin tamamını bütün dünyanın Türkiyedeki basın hürriyetine nasıl hayran bulunduğunun delili olarak okudular, sonra da Zürihteki meşhur Beynelmilel Basın Enstitüsüne "ne idüğü belirsiz" diye hücum ettiler!

Bu, Beynelmilel Basın Enstitüsü tarafından dikkati çekilen dünya basınının "Menderes rejimi"ne karşı açtığı yaylım ateşi karşısında, bütün zahiri çalımına rağmen "Menderes rejimi"nin kendisini ne derece bunalmış hissettiğini açık şekilde belli etti. Ayrıca Menderesin hemen etrafındaki ekibin bilhassa savaş gücü bakımından kıratının ne olduğu da böylece anlaşıldı ve doğrusu istenilirse hazin manzara pekçok yufka yüreği paraladı, pekçok sulu gözü yaşla doldurdu. Ama bu ekipte bırakınız Seçim Savaşını, bir çelik - çomak oyununu bile kazanmak imkanı mevcut olmadığından "ilk şart" olarak "Menderesin en demokratik yollarla gitmesi"ni tesbit etmiş bulunan idealistler, hasım cephenin halini görerek kendilerini aslanlar gibi hissetmeye başladılar. Beynelmilel Basın Enstitüsünü yermek ve El Cumhuriye ile övünmek!. Bundan daha kötü bir taktiği düşünmek acaba kabil midir?

Ismarlama takbih

Fakat hadise bununla kalmadı. Haftanın sonunda radyolar, başka bir "bomba" yı haber verdiler : Türkiye Gazete Sahipleri Sendikası, Beynelmilel Basın Enstitüsünü takbih ediyordu! Radyolar, bu sendikanın mensuplarını açıklamaktan dikkatle sakındıklarından hâlâ radyonun haber saatlerini dinlemek manisinden kendilerini kurtaramamış olanlar, bazı kimselerin sözleriyle fiilleri arasında ne tezatlar bulunduğunu görerek üzüldüler. Mesela Nadir Nadi Cumhuriyetteki başyazılarında aklıselimi konuşturarak Basın Enstitüsüne hücumu manasız buluyor, sonra da sendikası vasıtasıyla aynı işi demek yapıyordu!. Halbuki, bahis mevzuu sendikaya Cumhuriyet dahil değildi. Milliyet de dahil değildi. Hatta Hürriyet bile dahil değildi -Ama Namık Gedik, dahil olmasa bile destekleyici olduğundan Hürriyet, üzerine aldığı vazifeyi yerine getirdi, takbih tebliğini muteber ve mutena sütunlarında neşretti-. Yalnız, bir memlekette Basın Hürriyetinin bulunmadığını söylemek için o memleketin içişlerine müdahaledir, ahlaksızlıktır, alçaklıktır, namussuzluktur da aynı memlekette "buz gibi" Basın Hürriyetinin bulunduğunu yazmak haktır, vazifedir, şereftir, hattâ "değeri altınla ölçülen bir vazife"dir, anlaşılamadı gitti.

Resmi ilân kılıcı

Hakikaten o gün, takbih tebliğinin altında imzaları bulunanlar, toplanıp "Resmi ilân meselesi"ni görüştüler. Hükümet bir açıklama yapmış ve bundan böyle, ciddi olarak, resmi ilânların hususi surette çıkarılacak bir gazeteye verileceğini bildirmişti. Böyle bir karar Cumhuriyete dokunmazdı, Cumhuriyet meselâ 1958 de 11.245 liralık resmi ilân almıştı. Milliyete de dokunmazdı. 0,5799 liralık resmi ilân almıştı. Hürriyetin ilân geliri ise 188 liradan ibaretti. Ama öyle gazeteler vardı ki resmi ilânları kesildi mi muteber neşriyatlarını tatilden başka yapacak işleri kalmayacaktı. Bunların çoğu, tabii İktidarı tutan organlardı. Mamafih, aralarında tarafsızlar, hatta muhalifler yok değildi. İktidarın iddiasının aksine, muhalefet yapmak değil, neşriyata itina etmek Türkiyede gazetelere okuyucu çekiyordu.

Haftanın başındaki gün "resmi ilânzedeler" evvelâ Adnan Menderes nezdinde teşebbüse geçmeyi düşündüler. Menderese resmi ilânların

bu gazeteler için ehemmiyeti anlatılacak, kendilerinin korunması istenecekti. Sonra da durum Basın-Yayın bakanlığından tahkik edilecekti. Babıâlideki kanaat, kararın Halûk Şamanın tesiri altında alındığı merkezindeydi. Zira Halûk Şaman daha 1951'de resmi ilanların rasyonel bir tevzi tarzına bağlanmasını, daha doğrusu bunların hususi surette çıkarılacak bir gazetede neşrine taraftar olmuş, bu fikrin şampiyonluğunu yapmıştı. Aslına bakılırsa, doğrusu da bundan başka şey değildi. Sübvansiyonla gazete yaşatmanın, beslemenin bir faydası yoktu.

Fakat resmi ilânların afaki teşebbüslerle geri gelmeyeceği geçen hafta, içinde belli olunca, yahut alâkalılara duyurulunca alâkalılar daha müsbet bir harekete girişmek için aralarında mutabık kaldılar. Hattâ bu "müsbet hareket" in ne olduğu bile kendilerine fısıldandı. Şu Beynelmilel Basın Enstitüsüne haddi bildirilmeliydi. Nitekim haftanın sonunda arzulanan tebliğ yayınlandı ve radyolarla İktidar organları -Hürriyet dahil- tarafından yaygarayla duyuruldu. Türkiye Gazete Sahipleri Sendikası Beynelmilel Basın Enstitüsünün hareketlerini hiç bir surette tasvip etmediğini "muhterem halk efkarına" -ve tabii muhterem Başbakanımıza- arzı vazife biliyor, bu Enstitüyü "fitne yaratmak" ve "beynelmilel münasebetlerin temelini teşkil eden milli hakimiyetlere saygı prensibini ihlal" ile suçlandırıyordu. Türkiye Gazete Sahipleri Sendikasını, D. P. nin hakimiyeti altında bulunan Ege Gazeteciler Cemiyeti -çok daha az realist sebeplerle- takip etti.

Ancak, bundan Beynelmilel Basın Enstitüsünün zararı ne oldu, hiç kimse anlayamadı. Zira Türkiyede Basın Hürriyetinin bulunmadığını dünyaya ilân eden Enstitüyü rezil etmenin yolu "resmi ilânzedeler"e tebliğ neşrettirmek değil, Türkiyede Basın Hürriyetinin bulunduğunu ortaya koymaktı. Halbuki "Menderes rejimi" ile Enstitü arasındaki mücadelenin devam ettiği hafta içinde iki gazeteci daha hapse konularak ve bir gazeteci hapishaneye müteveccihen yola çıkarılarak Enstitüye son derece kıymetli bir p u a n daha hediye edildi.

Toptaşı Cezaevi Müdürü Yusuf Pekel

Doğru söyleyeni...

Başsız kalan yuvalar

Hakikaten bu hafta perşembe günü sabah saat on sularında Esentepede Gazeteciler Mahallesindeki 5 yaşındaki oğlu Hüseyini bırakarak eşi Meziyet ile birlikte çıkan adamın adı, sıfatı ile birlikte Vatan gazetesi Yazı İşleri Müdürlerinden Selâmi Akpınardı. Akpınarın Kumkapıda 68 lik annesi, Cağaloğlunda Vatan gazetesindeki arkadaşları ile hazin vedalaşmalarından Sirkecide İnfaz Savcılığında ve Üsküdar Adliyesinde süratle neticelendirilen formalitelerden sonra yedi taksilik bir konvoyla "Üsküdar Parkotel" adı verilen Toptaşı Cezaevine gelmesi, saat 12.20 yi buldu. Herkes tarafından sevilen, son derece iyi huylu ve sakın mizaçlı Akpınar, tesirsiz kalan teselli edici lâflara soğukkanlılıkla "Gerçi müteessir olmamak mümkün değil ama, başıma geleni bir iş kazası kabul ediyorum. Ben çok sevdiğim mesleğimden zevk alan bir adamım. Dolayısıyla, mesleğimin geleceği için bir takım fedakârlıklara katlanmak bize de nasip olduysa, diğer arkadaşlarım gibi metanetle karşılamam gerekir" diyordu. Akpınarın Toptaşı Cezaevine muvasalatı sırasına gene 16 aya mahkûm diğer bir Pulliamzede, Şahap Balcıoğlu mahkûm arkadaşlarıyla voleybol oynuyordu. Vaziyet, ikinci sette 7-7 berabereydi. Haberi alır almaz derhal istisnasız bütün mahkûmların sevgilisi Müdür Yusuf Pekelin odasına fırladı. Oda Akpınar ile birlikte gelen Necla Balcıoğlu, Ahmet ve Rezzan Emin Yalman ve bazı gazeteci arkadaşları ile dolu idi. Müdüriyette, gerçekten yürekler parçalayıcı bir sahne cereyan etti. 45 yaşındaki Akpınarın sempatik yüzü kararmış ve gülmez olmuştu. Eşine "Görüyorsun ya üzülecek bir şey yok" derken, söylediklerine kendini de inandıramamış bir insanın teessürü içindeydi. Akpınar daha önce "Tuhaf değil mi?" diye soruyordu.: "dün gece rüyamda Menderesi gördüm." Akpınar ve Balcıoğlu, herkesi uğurlarlarken, talep ettiği mehil henüz dolmamış olan ve gene 16 aya mahkûm bir başka Pulliamzedeye, Yalmana, "Üstad bekliyoruz, yeriniz hazır" diyorlardı. Meziyet Akpınarın gözlerinden birdenbire, yaşlar boşalmağa başladı. Kocasını çile doldurmak için soğuk ve kalın duvarların ortasına bırakıp dışarı çıkınca fenalaştı ve etrafın yardımı ile toparlanarak ancak kendine gelebildi. Böylece, Gazeteciler Mahallesinde başsız bırakılan yuvaların adedi şimdilik ikiye yükselmişti. Akpınarın, halen Temyiz Mahkemesinde bekliyen, biri 10 diğeri 12 aylık iki mahkûmiyeti daha vardır.

Tirali gidiyor

Salı sabahı da, Galata Rıhtımına aborda olmuş ve Karadenize normal sürat postası seferini yapan Akdeniz vapurunun üst katındaki Amerikan Barlı istirahat salonunu gazeteciler ve ekseriyeti Karadenizli bir grup doldurmuştu. Bunlar gene Pulliam'ın meşhur makalesini iktibastan 16 ay hürriyetsizliğe mahkûm edilen Vatan gazetesi Umumi Neşriyat Müdürü edebiyatçı Naim Tiraliyi beklemekteydiler. Hassas bir kalbe sahip, ciddi ve melek gibi insan olan Tirali eşi Günay, çocukları 2 yaşındaki Hasan ve 6 aylık Emine ile Akdeniz vapuruna geldiği zaman, saat 9.15 i gösteriyordu. 35 yaşındaki Tirali Giresunun eşrafından, pek ünlü ve yaygın bir aileye mensuptu. Cezaevine, memleketi Giresunun ufak Bulancak kasabasında girmeyi tercih etmişti.

Bulunacak. Giresuna 18 kilometre mesafededir. Ufak kasabanın hemen dışında, katran renkli taşlardan inşa edilen ve içinden sadece gökyüzü görülebilen minyon bir hapishane vardır. Tirali Bulancaka naklini geride kalan evlâdü iyali, orada ikamet etmekte olan anne ve babasının yanında bırakmak maksadıyla talep etmişti. Tirali, her yıl, yaz aylarında istirahat için Giresuna gitmeyi itiyad haline getirmiştir. Bu sonuncu yolculuğun hazırlıklarına da karı koca önceleri böyle bir hava içinde başlamışlar, fakat cezaevine giriş müddeti yaklaştıkça ikisinin de içinde bir eziklik kendini göstermiştir.

Uğurlama sırasında Tiralinin meslekdaşları, akrabaları, hemşehri ve dostları, kısacası herkes müteessir ve heyecanlıydı. Tirali ise her zamanki gibi soğukkanlı ve sessizdi. Akpınar ile birlikte uğurlayıcılar arasında bulunan 70 yıllık Yalman, Tiraliyi öperken göz yaşlarını tutamadı. Akdeniz vapuru ağır ağır Galata Rıhtımını terkederken, İstanbuldaki yakınları, Tirali daha o anda hapse giriyormuş gibi üzgündüler.

Hani vefa?

Dikkatli gözler, Tiraliyi geçirmeğe gelenler arasında Gazeteciler Cemiyeti ve C.H.P. temsilcilerini beyhude yere aradı. Tiralinin salı sabahı saat 10 da hapse girmek üzere Akdeniz vapuru ile Giresuna gideceğini Sağır Sultan hile duymuştu. Üstelik, C.H.P. yi tutan bir gazeteci, bir heyet ve buket gönderilmesi lüzumunu İl Merkezine hatırlatmıştı. Basın Bürosundan Muzaffer Toktürk de, duramu C.H.P. İl Sekreteri Ekrem Özdene nakletmişti. Ama Özden, genel seçim sathı mayiline girdiğimiz şu günlerde İl Kongresinde kendine bir post garantilemeye çalışmakla pek fazla meşguldü. Ya "Şerefli Türk Basını karşısında Muhalefet Partisi olarak mahcubuz" diyen vefa prensibi şampiyonları Oğuz Oran ve arkadaşları neredeydiler? Onlar için de vefa, başarısız bir Genel Sekreteri sempatik göstermek maksadıyla ortaya atılmış "Propaganda Balonu" ndan başka şey değildi. Gazeteci teşekküllerine gelince, ihtimal onlar bir patronun burnunun kanamasını kendi kliklerinden olmayan bir gazetecinin tam 16 ay hapsedilmesinden daha ehemmiyetli görmüşlerdi. Kısacası, Akpınar ve Tirali yüz kızartacak bir alâkasızlık içinde, fakat bu alakasızlıktan zerrece müteessir olmadıklarını gösteren metanetle çilelerini doldurmaya geçen hafta içinde gittiler.

Hafta sonunda ise Ankarada, hakkında yayın yasağı bulunan bir olayın tafsilatını neşrettiği için bir ay hapse mahkum edilen Yeni Gün gazetesi Yazı İşleri Müdürlerinden Cemalettin Ünlü "Ankara Hilton" daki yerini alıyordu. Ünlünün de gelmesiyle, Ankaradaki mahkûm gazetecilerin adedi Ulusun iki genç Yazı İşleri Müdürü Ülkü Arman ve Beyhan Cenkciyle birlikte üçe yükseliyordu.

Mart içeri, pire dışarı

Fakat gazetecilere kaderin hışmı bu kadarla kalmadı. Zira geçen hafta Toptaşı Cezaevine bir mahkum -Akpınar- girerken bir müdür -Yusuf Pekel- oradaki vazifesinden alınıyor ve Antalyaya veriliyordu. Anlaşılan, Cezaevinde dahi gazetecilerin insan muamelesi görmesi bazı kimseleri sinirlendiriyor, bunların dudaklarında müstehzi bir tebessümyanlar arasında ve Toptaşı Cezaevi çevresinde derin bir üzüntü yarattı.

Pekelin ani ve tepeden inme nakli, ihtimal ki, Balcıoğluna gösterdiği yakınlıkla alâkalıydı. Balcıoğluna kolaylıklar sağlamış, iyi bir yerde kalmasını, eşi ile çocukları ve meslekdaşları ile rahatça görüşmesini temin etmişti. Balcıoğlu, halen çıkardığı skandallarla kendisini reklâm etmeğe çalışan Sevim Çağlayanın da davet edildiği bir müsamere tertiplemişti. İki duygu organı, göz ve kulağa hitap edebilmek sevdalısı cömert ses sanatkârı, kendisine hediye veren bir idam mahkûmunun elini öpmüş ve hadise resimlerle gazetelere aksetmişti. İstanbul Savcılığı da, hemen arkasından müsamereleri yasak etmişti.

Selâmi Akpınar cezaevine girmezden önce

Günaydın Hüzün!..

le çilelerini doldurmaya gitmeleri üstadları çileden çıkarıyordu.

Hakikaten Yusuf Pekel, Toptaşı Cezaevindeki isyanın akabinde alelacele Edirneden İstanbula getirtilmişti. O günden bu yana didinmiş, çalışmış, uğraşmış, ayaklanmış mahkûmların bıçaklarını, şişelerini ellerinden almış ve haklı takdir toplamıştı. Büyük feragat göstererek, Toptaşı Cezaevinde nizam ve disiplini tesis etmişti. Şimdiye kadar vazifesinde ne bir ehliyetsizlik göstermiş, ne de şikâyete yol açmıştı. Bütün mahkûmlar kendisine sevgi ile karışık bir saygı duyuyorlar ve sözünden bir adım dışarı çıkmıyorlardı. Evli, iki çocuk babası Pekelin nakli, kendisini tanı-

Pekelin tayini çok kısa zamanda duyuldu ve gazeteciler Toptaşı Cezaevine akın ettiler. Pekel, hakkında herhangi bir bilgiye sahip olmadığı Antalyaya tayinini yersiz bulduğunu teessürle söylüyordu. Antalyaya gidip gitmiyeceğini henüz kararlaştırmamıştı. Eğer giderse, eşini ve çocuklarını İstanbulda bırakacaktı. Zaten 30 yıllık hizmet süresini doldurmak üzereydi ve kısa bir müddet sonra tekaüde sevkedilecekti. Pekel, mahkûm gazetecilere çok iyi muamele yapmayı, bazı âmirlerinin aksine, vazifesi cümlesinden telâkki ediyordu.

Hiddet uyandıran da, bu olmalıydı.

Cemiyetler

Model: D. P.

Geçenlerde bir gün Ankara Fen Fakültesi Talebe Cemiyetine Emniyet Müdürlüğünden bir yazı geldi. Ankara Fen Fakültesi Talebe Cemiyeti, iktidar tarafından sevilmeyen idealist gençler tarafından idare edilen bir cemiyettir. Yazıda, idare heyetinden derhal kongrenin toplanması isteniliyordu. Gençler hayretle başlarını salladılar, zira son kongrenin üzerinden sadece bir yıl bir gün geçmişti! Halbuki aynı Emniyet Müdürlüğü, İktidar tarafından sevilen gençlerin idaresindeki talebe cemiyetlerinin kongre yapma taleplerini reddediyordu. Bu ne perhizdi, bu ne lahana turşusu?

Hakikaten Ankara Üniversitesi Talebe Birliği (A.Ü.T.B.) Başkanı Yavuz Esmersoy iki seneyi aşkın bir zamandanberi kongreyi toplamıyordu. Bir zamanlar ateşli bir C.H.P. li olan Esmersoy, 1958 de İnönü otomobille Çankırıya giderken bütün Ziraat ve Veteriner Fakültelerini ayağa kaldırmıştı. Otomobilinin önüne atlayarak İnönüyü durdurmuş ve A.Ü.T.B. Başkanı sıfatıyla bir buket takdim etmişti. Fakat D.P. nin Gençlik Bürosu ile temas sağladıktan sonra hidayete ermiş, radyolarda okunan ağdalı bağlılık telgraflarının üstadı mertebesine ulaşmıştı. Esmersoy, ilk defa İsviçrede yapılan Üçlü Kıbrıs Konferansı sırasında yeni rengini açığa vurmuş, dillere destan olan ve kendisine ikbal kapılarını ardına kadar açan "Lozanda kaybedilen haklar Zürihte geri alındı" şeklindeki incisini saçmıştı. Mahut beyanattan sonra Esmersoyun özür dilemesine rağmen bütün yetkileri İdare Heyetince geri alınmış ve bilhassa mali raporları kabul edilmez olmuştu. Şimdi, İdare Heyeti toplantılarına dahi katılmıyan Esmersoyun bütün işlerini, fiilen İkinci Başkan Yalçın Küçük yapıyordu.

Esmersoyun tutumu A.Ü.T.B. ye bağlı yedi talebe cemiyetinin kendisine karşı cephe almasına yol açtı. Tek çare vardı: Kongreyi toplamak Nitekim Yalçın Küçük idare heyetinin kararıyla kongreyi 17 Ocakta toplantıya davet etti. Fakat davete polis mani oldu. Vilayet Hukuk İşleri Müdürlüğünün ileri sürdüğü ve hiçbir kanuni mesnedi bulunmayan ipe sapa gelmez esbabı mucibe "daveti ancak Genel Kurul Başkanı yapabilir" şeklindeydi. Halbuki Genel Kurul Başkanı mezun olup gitmiş ve talebelik hüviyeti kalmamıştı. Üstelik kongrelerin toplanması için müsaade bahis konusu olamazdı ve ihbar kafiydi. Küçük, Birinci Şubeden aldığı söz üzerine A.Ü.T.B. ye bağlı yedi Talebe Cemiyeti Başkanının imzasıyla 27 Ocak için ikinci bir müracaat yaptı. Fakat aldığı cevap gene kategorik bir red oldu.

Ebedi başkan

Ankarada gençler hakları olan kongreyi yapmak için uğraşırlarken, İstanbuldaki idealist arkadaşları bu hafta onlardan daha talihli olamadılar.

1959 yılı aylarında polis marifetiyle T.M.T.F. Genel Başkanlığı koltuğuna oturtulan Güldoğan aynı zamanda İstanbul Üniversitesi Talebe, Birliği (İ.Ü.T.B.) başkanıydı. İktidar, talebe teşekküllerinin başına mutlaka D.P. ye yakın gençlerin yerleştirilmesini arzuluyordu. Maksat, talebe teşekküllerinin çatlak sesler çıkarıp birer murakebe müessesesi vazifesi görememeleri, ancak akordları yukarılardan yapılacak tellerden çalmalarıydı. Bir dikensiz gül bahçesi manzarasını tamamlamak ve başbelâsı gençliği sımsıkı zapturapt altına almak için her türlü imkânı seferber etmekten ve hiçbir fedakârlıktan kaçınılmıyordu. İşte İzzet Akçalın Devlet Bakanlığına bağlı ve D.P. nin Antalyalı milletvekili Sadık Erdemin başkanlığında hiçbir hukuki varlığı olmayan Gençlik Bürosunun kurulmasının kerameti buydu. Erdem, Gençlik Bürosunun emir ve direktiflerine göre faaliyet göstermek şartıyla, İstanbulda bir avuç D.P. li üniversite öğrencisinden bir Gençlik Komitesi teşkil etti ve başına müstafi Milli Eğitim Bakanının sadakati müsellem yeğeni Eyüp Yardımcıyı oturttu.

Gençlik Komitesi geride bıraktığımız yaz ayları başındanberi yaptığı çalışmalarla İstanbuldaki talebe

Yalçın Küçük
Veto!.

teşekküllerini nasıl kontrol altında tutacağını tesbit etti ve taktikler hazırladı, D.P. nin Tüneldeki İl Merkezinin karşısındaki Koçtuğ Handa Basın ve Propaganda Komitesi ile Gençlik Komitesi mütaaddit toplantılar yaptılar. Toplantılarda, Erdemin hazır bulunmadığı birkaç tanesini Yardımcı idare etti. Tesbit edilen taktiğe göre Gençlik Bürosundan hudutsuz mali destek görecek D.P. li gençler, kongreler arifesinde iki grup hazırlıyacaklardı. Birinci grup yıldırımları üzerine çekecek, ikincisi sureti haktan görünecekti. Mücadelenin neticesini tayin edecek seçimlerde, iki grup birleşeceklerdi. Herşeye rağmen başarı elde edilemiyeceği anlaşılırsa, türlü yollardan kongre yarıda bırakılacaktı. Gürültü ve münakaşa çıkarılacak, dolayısıyla da polis bir göz veya baş işaretiyle kongreyi dağıtacaktı. Hatta, işin içinde hiç kongre toplamamak dahi vardı.

Nitekim sırtını Sadık Ağabeyine dayamış olan Güldoğan, iki yılı aşkın bir zamandanberi İ.Ü.T.B. kongresini toplamıyordu. Geçen tedris yılında İ.Ü.T.B. yi meydana getiren sekiz Talebe Cemiyeti Güldoğana karşı birleşmişler, kongreyi toplamak için çalışmışlarsa da muvaffak olamamışlardı. Halihazırdaki tedris yılında ise yeniden kongrelerini yapan sekiz Talebe Cemiyetinden sadece bir tanesinde, tesbit edilen taktiklere rağmen Güldoğan taraftarlarına şans gülmüştü. Bu durum karşısında Güldoğan, İ.Ü.T.B. kongresini tekrar geri attırmıştı, Zira İ.Ü.T.B Başkanlığını kaybetmesi, Türkiyedeki en büyük talebe teşekkülü T.M.T.F. koltuğunun altından çekilmesine yol açacaktı.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Dış Ticaret

Tahminlerde isabet!

Hakikatlerin meydana çıkması hususunda görülmemiş bir hassasiyete sahip olan Ticaret Bakanı Hayrettin Erkmenin geçenlerde bir gün Büyük Millet Meclisi Bütçe Komisyonunda "rakam üzerinde ihtilaf olmaz" dediğini işiten Muhalefet milletvekilleri tebessüm etmekten kendilerini alamadılar. Mevzu, ihracat idi ve Muhalefet, Ticaret Bakanını aşırı tahminler yapmakla itham ediyordu.

Ne demişti Ticaret Bakanı? Geçen 20 Ağustos günü uğurlu eliyle İzmir Fuarını açarken, 1959 yılı -bütçe yılı değil, düpedüz takvim yılı- içinde Türkiyenin ihracatının 440 milyon doları bulacağını söylemişti. Şimdi ise, Başbakanlık İstatistik Umum Müdürlüğünün bülteni Bakanı açık şekilde tekzip ediyordu: 1959 yılı sonundaki geçici rakamlara göre Türkiyenin ihracatı 335.100.000 doları aşmamıştı. Üstelik, nihai rakamların bundan da düşük olması ihtimali vardı.

Fakat, eski asistan Erkmen, büyük bir kiyasetle kendisini savunmağa koyuldu. Onun ne kabahati vardı ki? Sene içinde yapılan tahminleri kat'i taahhütler olarak ele almak insafa sığar mıydı? Üstelik, yaptığı tahmin hiç de yanlış değildi. Bütün kabahat, o münasebetsiz Mac Donald'daydı. Amerikan Çelik İşçileri Sendikasının başına geçip de grev ilan etmeğe ne lüzum vardı? O zaman, herşey istendiği gibi yürüyecek, Türkiye kromunu da, tütününü de ihraç edebilecekti. Fakat, ah o çelik grevi! Her şeyi mahvetmişti. Amerikan sanayicileri kromumuzu almamışlardı. Tütünler için ise -nedense yine çelik grevi yüzünden- bir türlü vapur bulunamamıştı! Ama kendisi, Ticaret Bakanı Erkmen olarak, tahmini ve önlenmesi kabil olmayan hâdiselerden elbette ki mes'ûl tutulamazdı.

Doğrusu istenirse, bu şahane savunmaya hiç diyecek yoktu. İnsanın hayranlıktan sus pus oturmaktan başka yapacağı şey kalmıyordu. Eski asistan Erkmen, bu sözleriyle dünyada cereyan eden hâdiseleri takip için yabancı gazeteler bir tarafa Türk gazetelerini bile doğru dürüst okumağa vakit bulamadığını açıklıyorsa, kabahat elbette ki, kendisinin değildi. İşlerin çokluğundaydı. Hakikaten genç Bakan, parlak savunması sırasında bir küçük noktayı unutmuşlardı: Amerikadaki çelik grevi, İzmir Fuarı açılmadan tam bir ay önce başlamış ve istisnasız bütün müşahitler, bu grevin çok uzun zaman devam edebileceğini söylemişlerdi! Böyle olunca, acaba Erkmen tahminlerinde bir az daha itidalli davranamaz mıydı?

İtidal mi? Asla!

Fakat, itidal D.P. nin rakam propagandasının parolası değildi. "Rakamlar tek başına konuştuğu zaman" tesirli olmalıydılar. Sonra, başka rakamlar onları tekzip etse bile, ilk tesir ilk tesirdi. Nitekim, eski asistan Erkmen daha sonra Trabzonda irat buyurdukları nutukta da -çelik grevi devam ediyordu- yanlış tahmin yapmakta kusur eylememişti. Hatta, Ticaret Bakanlığı servisleri 1 Kasım 1959 günü Meclisi açış nutku için hazırlık yapan Cumhurbaşkanına da yanlış rakam -370 milyon dolar- vermekte beis görmemişlerdi. Şüphesiz, bütün Bakanlıkları murakabe ve hatta idare etmeği tabii vazifesi sayan zorlu Dışişleri Bakanı bunu görmüş olsaydı, rakamlarda -ve hayatta- doğruluğa büyük kıymet verdiği için elbette ki, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliğini ikazda gecikmezdi. Fakat, nasılsa Ticaret Bakanlığı bu işte Dışişleri Bakanlığını -bir defaya mahsus olsun- atlatıvermişti. Cumhurbaşkanı da 1 Kasım günü Mecliste, 370 milyon dolarlık ihracatın 1959 yılı içinde tahakkuk edeceğini D.P. milletvekillerinin takdirleri arasında bildirmişti.

Hayrettin Erkmen
Uyusun da büyüsün!

Nutuktan sonra haftalar geçti ve 1960 bütçesi Meclise verildi. Bu sefer konuşan Maliye Bakanı Hasan Polatkandı. Onun tahminine göre de, ihracat 1959 da 370 milyon dolar olarak kapanacaktı. Fakat, neticede bu tahmin de yanlış çıktı ve ihracat yekûnu 355.100.000 doları aşamadı.

Gelen de yok

İşin berbat tarafı şudur ki, ihracat gibi ithalât da parlak bir manzara arz etmemektedir. Maliye Bakanı 4 Ağustos 1958 kararlarını Mecliste izah ederken, devalüasyon sayesinde yıllık ithalâtımızın 630 milyon dolara çıkacağını söylemişti. Halbuki, devalüasyonun tesirlerinin hemen ilk aylarda hissedilmeyebileceği hesaba katılsa dahi, bu tesirler kendisini 1959 başından itibaren hissettirmek gerektiğine göre ithalâtımız bu tahminin çok gerisinde kalmamalıydı. Halbuki, hakikat şudur ki, ithalâtımız 1959 yılı içinde 438.700.000 doları geçmemektedir. Cumhurbaşkanı ise, Meclisi açarken 560 milyon dolardan bahsetmişti. D.P. nin tahminleri bu noktada da yanlış çıkmıştı. Fakat, asıl mühim olanı, ithalâtın, azlığının, ihracat gelirlerinin azlığına bağlanmasıdır. Devalüasyona rağmen, 1959 yılı ihracatı 1950 - 1959 devresinin ihracat ortalamasını ancak %8,8 nisbetinde aşabilmiştir ve 1959 yılı ihracatı 1953 ve hatta 1952 yıllarının ihracatının altında kalmaktadır. Paramız üç mislinden fazla dış kıymetinden budanmış, buna mukabil, ihracatta devede kulak kabilinden bir artış ancak sağlanabilmiştir. Mütehassıslar, bu artışın da 1958 de satılamayıp da 1959 a devredilen malların satılmasından ileri geldiğini söylüyorlar ve gelecek yıl için büyük bir iyimserlik göstermiyorlar.

Üstelik açık var

Dış ticaret açıklarına gelince, kredi ve ithalât tahditleri sayesinde, 1959 açığı 1952 ve 1955 in rekor açıklarının altındadır. Fakat, dış ticaret açığımız, 1957 den beri tekrar artmağa başlamış ve 48.400.000 dolardan 1959 da 83.600.000 dolara çıkmıştır. On yıl içinde dış ticaretimiz Avrupa Müşterek Pazarına, Avrupa Serbest Ticaret Topluluğuna, dolar ve -İngiltere hariç- sterling sahasına, Demirperde memleketlerine ve diğer iki taraflı kliring anlaşmalarıyla ticaret yaptığımız memleket-

lere karşı açıktır. Dış ticaretimiz, sadece, ne Müşterek Pazara, ne de Serbest Ticaret Topluluğuna dahil olmayan üç OECE memleketine (İspanya, İrlanda ve İzlanda) ve bir de -OECE üyelerinin denizaşırı toprakları dışında kalan- diğer memleketlerle açık vermemiştir. Görülüyor ki ticaret yaptığımız memleketlerin en önemlileriyle açığımız devam etmektedir. Bu açık Amerikan yardımları, OECE Devletlerinin kredileri, moratoryum, konsolidasyon anlaşması ve altın terhini suretiyle finans edilmiştir.

İlerde, bu borçların da ödenmesi gerekecektir. Bunun için de, ihracatımızın arttırılması lazımdır. Fakat, 1959 rakamları ihracatımızı arttırmak davasının istihsâli çoğaltma ve verimliliği arttırma davası olduğunu ve bu büyük dâvayı halletmek için henüz hiçbir başarı gösteremediğimizi açıkça ortaya koymuştur. Bu başarısızlık aynı zamanda, sırf mali karakter arz eden meşhur istikrar programının en büyük başarısızlığıdır. İhracatımızı gelecek yıllarda arttıramadığımız takdirde, ithalât bakımından büyük zorluklarla karşılaşacağımız muhakkaktır. Bir yandan yatırım faaliyeti büsbütün yavaşlayacak, öbür yandan ise yılda 800.000 artan nüfusumuzun ihtiyaçları karşılanamaz hale gelecektir. Dost ve Müttefiklerin ianesine ne kadar güvenilebileceği ise meçhuldür. Dost ve Müttefiklerin bizi yeni yardımlara layık görebilmeleri için, milleti büsbütün kemeri sıkıp çok daha fazla çalışmağa sevkedecek bir iktisat siyasetini kabule Hükümeti zorlayacakları şüphesizdir.

Ümitsiz gayretler

İşte, D. P. başları bunu anladıkları içindir ki yeni krediler peşindedirler. Yeni krediler şimdiye kadar temin edilememiştir. Nisan başına kadar da temin edilemediği takdirde D. P. başları sureti katiyede son şanslarını Mayısta yapılacak bir seçimde göreceklerdir. Nitekim her şey gibi, dış ticaret siyasetimiz de şimdi bu istikamete doğru ayarlanmak istenmektedir. IV. kotadan gelecek malların önemli bir kısmının Mayıs ortasında piyasayı doldurması beklenmektedir. Gerçi, kotalar OECE'nin ısrarlı tavsiyelerine uyularak üç aydan altı aya çıkartılmıştır. Fakat, yine de malların hiç olmazsa yarısının Mayısa kadar ithali için her şey yapılacaktır. Bu suretle, seçime kadar 100 milyon dolar civarında mal piyasaya girmiş olacaktır. Gerçi, bunlar ateş pahasıdır ama D.P. nin son şansı da budur. Liberasyon nisbetinin yeni kotada yüzde 20 den yüzde 40 a çıkartılmış olması, birçok

Hasan Polatkan
Ağız yanınca...

sanayi teçhizatiyle kamyon ithalinin serbest bırakılmış olması, -OECE'ye verilen taahhütlere rağmen- kredili ithalâta yine müsaade edilmesi, Demirperde memleketleriyle ticareti azaltma siyaseti takip edeceğimiz OECE'ye bildirilmiş olmasına rağmen iki taraflı kliring anlaşmaları yapmış olduğumuz memleketlerden ithâl edilecek mallar için 80 milyon dolarlık bir kota ayrılmış olması, kotaların içinde lüks binek otomobilleri gibi lüzumsuz istihlâk eşyasına da yer verilmiş olması seçim gayelerinin tahakkukuna yarar diye tezgaha konmuştur. Fakat, Merkez Bankasında daha şimdiden başlayan döviz sıkıntısı zaten fazla bir şey ifade etmeyen bu ümitlerin de aslında pek o kadar kuvvetli olmadığını göstermektedir.

İşçiler

Adalet

Geçen hafta içinde bir gün B.M.M. Bütçe Komisyonunda Çalışma Bakanı Haluk Şamanın arkasında oturan Çalışma Bakanlığı yetkilileri, birbirlerinin yüzüne "buna nasıl cevap bulacağız" diye bakıştılar. D.P. gerçekten, sendika hürriyeti denince tenkidi cevapsız bırakmağa, grev hakkı denince D.P. programının bunun çıkmaz ayın son çarşambasında tahakkuk edeceğini hâlâ vaad etmekte olduğundan bahsetmeğe alışmıştı., Fakat, D.P. nin en büyük iddiası Türk işçisini refaha kavuşturmuş olmaktı. Refah vardı ya, Türk işçisi insan haklarına sahip olmuş, olmamış ne lâzım gelirdi? Zaten işçi de parlak grev laflarıyla hiç mi hiç ilgilenmiyordu ki!

İşte, bu felsefe içinde kendilerini avutanlar, bir gece önce C.H.P. Araştırma Bürosuna şöyle bir uğramış olan Adana Milletvekili Dr. Suphi Baykamın işçi ücretlerine dair açıkladığı rakamlar karşısında şaşırıp kaldılar. Genç Adana Milletvekilinin, üyesi olduğu C.H.P. Merkez İdare Hey'eti içinde arkadaşları tarafından "sputnik" diye anılmasının sebebi böylelikle bir defa daha anlaşıldı. Hakikaten, Baykam, her konuşmasında bir "sputnik" tesiri yapmasını biliyordu.

Baykamın rakamlarına göre, 10 beygir gücünden fazla enerji kullanıp 10 işçiden fazla işçi çalıştıran müesseselerde -sanayideki kapasitenin ve işgücünün en büyük kısmı- elde edilen istihsâl kıymetinden işçinin ücret olarak aldığı yekûn, 1953 de yüzde 33 olduğu hâlde 1957 de yüzde 29 a düşmüştü. Demek ki işçiler artan istihsâl kıymeti kadar ücret artışı sağlayamamışlardı. Memleketimizde sosyal sigortalatın acıklı durumu hatırlanınca, bunu, millî gelirin tevziinde işçi kütlesinin gitgide daha mağdur bir hâle düştüğünün bellibaşlı bir işareti saymak lâzım gelecekti. Türkiyede millî gelir, günden güne daha adaletsiz olarak tevzi ediliyordu.

D.P. nin sosyal politika bahsindeki en büyük başarısızlığı işte bu konudaydı.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Fransa

Hortlayan Faşizm

"Ayaklanma, Fransız Ordusunu yenemiyecektir!" Cezayirdeki Fransız Silâhlı Kuvvetleri Başkomutanı Hava Orgenerali Maurice Challe 24 Ocak Pazar gecesi Cezayir Radyosunda böyle konuşuyordu. Fakat tam 12 saat sonra -yine General Challe'in sözlerini tekrarlayalım- "üç kişiden fazla kimsenin toplanması yasak" olduğu halde barikatlerin içinde ilk önce 5 bin, sonra 10 bin, daha sonra 15 bin kişi toplanmıştı. Ortiz adlı bir kahvecinin tahrik ettiği sivil halkın kendilerine ateş açması karşısında bunların üzerine yürüdüler diye jandarma birlikleri, barikatlerin önünden Genel Valilik binasına çekilmişler ve 10. Paraşütçü Tümeninin muvazzaf erleri barikatlerin önünde yerleşmişlerdi. Fakat, paraşütçülerle âsiler gayet iyi geçiniyorlardı. Önüne gelen, barikatlere iltihak edebiliyor, önüne gelen, barikatlerden çıkıp evine gidiyor ve barikatlara yiyecek taşıyabiliyordu. Fransız Ordusu âsilere yenilmemişti: sadece, Fransız Ordusu âsileri koruyordu.

Bu iş nasıl olmuştu? Tümgeneral Massu'nün azli üzerine Cezayir şehrinde kargaşalıklar çıktığı öğrenilir öğrenilmez, o sırada Pariste bulunan Orgeneral Challe'e Hükümet, isyanı bastırmak için en geniş yetkileri tanımıştı. Orgeneral, Cezayirdeki karargâhına döner dönmez barikatlere sığınmış olan âsilerin dışardan ikmal sağlamalarını önlemek maksadiyle bütün şehrin etrafını bir askeri kordonla çevirmişti. Bu kordonu tesis etmek vazifesi 10. Paraşütçü Tümenine -Massu'nün eski tümeni- bağlı I. Yabancı Paraşütçü Alayı ile I. Avcı Paraşütçü Alayına verilmişti. Bu iki alay da, Cezayir şehrinden giriş ve çıkışı mutlak olarak önlemek emrini almışlardı. Fakat, pazar gecesi Cumhurbaşkanı de Gaulle, "Vazifemi' yapacağım!" diye haykırdıktan birkaç saat sonra pazartesi sabaha karşı saat 4,15 de, Blidadan gelen silâh ve mühimmat yüklü bir kamyon, kordonu geçerek barikatlere doğru yol alıyordu. Sabah saat 5 te barikatlerin önünde nöbet tutan paraşütçüler, âsilerin 12/7 çapındaki ağır makineli tüfekleri mevzilediklerini gördüler. Asiler, icabında yurtiçi savunma birliklerinde savaşmak üzere seçilmiş sivillerdi. Bu sıfatla, hâki üniformalarıyla birlikte otomatik olmayan tüfekler taşıyorlardı. Fakat, yurtiçi savaş birliklerinde 12/7 lik mitralyözler mevcut değildi. Asiler bu mitralyözleri nereden bulmuşlardı? Yapılan kısa bir tahkikat, paraşütçü birlikleri içinde asilerle beraber olanların mevcudiyetini ortaya çıkardı. Sabah saat 6 da Başkomutan Orgeneral Challe, Cezayir şehrinin emniyetiyle görevli 10. Paraşütçü Tümenine bağlı alayların komutanları Albay Dufour, Albay Broizat, Albay Brechignac ve Albay Bonnegal'i bürosunda topladığı zaman, Albaylar ittifakla, silâh dolu kamyonun geçtiği yol kavşağını tutan yüzbaşı ile teğmenlerin kamyonun geçmesine

General de Gaulle
Hakikaten kuvvetli...

bile bile müsaade ettiklerini, bu durumda kendileri için yapacak bir şey olmadığını, asilere karşı hücuma geçmenin bahis mevzuu olamayacağını, örfi idarenin tatbik kabiliyetinin mevcut bulunmadığını bildirdiler. Albaylara kalırsa yapılacak şey, barikatlerin etrafında nöbet beklemekten ibaretti. Bu arada paraşütçüler, asileri iknaya çalışacaklardı. Fakat, bunu dahi yapmak için bir şartları vardı: Orduya, âsiler üzerine hiçbir suretle ateş açılmayacağına dair kat'i emirler verilmeliydi. Albaylar odasından çıktıktan sonra Başkomutan, Elysee Sarayına hitaben bir telgraf karaladı. Orgeneral şöyle diyordu: "Feci bir tenakuzun içine düşmüş bulunuyorum: Ya General de Gaulle'e itaat etmemek durumunda kalacağım veya icra edilmeyecek emirler vereceğim."

Ordunun vaziyeti

Elysee Sarayına gelen bütün raporlar, nüfuzlu subayların büyük çoğunluğunun, barikatlerin arkasındaki asilere "deli" gözüyle baktıklarını fakat aynı zamanda, bu delilerin mevcudiyetini, General de Gaulle'ü -Cezayirlilere kendi mukadderatını tayin hakkını veren- siyasetinden vazgeçirmek için bir şantaj vasıtası olarak kullanmağa taraftar olduklarını gösteriyordu. Ordu, "oy sandıklarının teşkil ettiği koskoca istifhamı harp gayesi olarak kabul edemezdi". Orduya niçin savaştığı kesin olarak bildirilmeliydi. Eğer bütün bu gayretler, Cezayirli Arapların dört sene sonra oy sandıkları başına gidip bağımsızlık istediklerini beyan etmelerini ve bunun üzerine kendilerinin tıpış tıpış Fransaya geri dönmelerini temin içinse, harp etmeğe hiç lüzum yoktu. De Gaulle'e bakılırsa, Fransa dört sene içinde Cezayirde o kadar muazzam yatırımlar yapacaktı ki, Araplar, Fransız vatandaşı olarak kalmak için can atacaklardı! Fakat, Ordu işin realitesine vakıftı. Dört sene içinde koskoca bir asın bürudetini silmeğe imkân yoktu. Araplar istiklâl arzusundan vazgeçmeyeceklerdi. Ama, her ne pahasına olursa olsun Cezayir Fransız kalmalıydı. Bunu temin için de, Ordunun Cezayirden ayrılmaması lazımdı.

Aşikâr olan şey, paraşütçülerin asilerle birlik olduklarıydı. Zaten, Orgeneral Challe'in en büyük hatası barikatlerin önüne ve şehir dışındaki kavşaklara paraşütçüleri vermiş olmasıydı. Bu muvazzaf askerler, uzun müddet Hindiçinide savaşmışlardı. Fransız İmparatorluğunun çözülmesinden çok ezâ duyuyorlardı. İnandıkları tek şey kuvvetti. Üstelik, Vietminh âsilerinin kendilerine karşı Mao'dan öğrenip tatbik ettikleri "beyin yıkama" -bir nevi işkenceyle karışık terbiye- usûllerinin Araplara karşı tatbik edilebileceğine ve bu sayede Arapların uşaklaktırılabileceğine inanıyorlardı. Ayrıca, Cezayirde kalmak da istiyorlardı. Yıllar süresi bu memleketteydiler. Vazifeleri, Cezayir şehrini milliyetçi tedhişçilerden temizlemekti. Kan ve korku, Fransız halkla, onlar arasında tam bir kardeşlik yaratmıştı. Çoğu, Cezayirdeki Fransız kızlarla evlenmişlerdi. Bu kızlar ise, en mutaassıp sağcılardan da daha mutaassıp ırkçı idi-

Batıda Bir Yara: Fransa

Dünyanın gözleri bir defa daha Fransaya çevrilmiş bulunuyor. Büyük ümitler uyandırarak iş başına gelen de Gaulle'e karşı Cezayirde başgösteren ayaklanma bilhassa Batı umumi efkârı tarafından büyük dikkatle takip edilmektedir.

Fransada bugün sadece de Gaulle'ün -emsalsiz bir itibara sahip başka bir lider olmadığı için- halledebileceği bir dava vardır. Bu, Cezayir davasıdır. Cezayir dâvası sadece bir Batı memleketinin yerli halkı istismar etmesi ve yerli milliyetçilerin memleketlerini bağımsızlığa kavuşturmak için savaşmaları davası değildir. Cezayir dâvası ayrıca -Kenyada, Rodezyada ve Güney Afrikada olduğu gibi- büyük yerli çoğunlukları ortasında kalmış Avrupalı azınlıkların davasıdır. Hızla bağımsızlığa doğru ilerleyen eski esirlerin hâkimiyeti altında kalmak korkusu, bu Avrupalılarda yeni bir faşizm doğurmuştur. Birinci Dünya Harbinden sonra Almanyada nazizmin doğması da, Almanların etraflarında sadece, her şeye hazır bir düşman dünya görmeleri yüzündendir. Bugün Afrikada yaşayan Avrupalılar arasında gelişen yeni faşizm de aynı şekilde, kaynağını ezilmek, mahvedilmek korkusundan almaktadır. Faşizmin hiçbir nev'ini tasvip etmeğe imkân yoktur. Fakat bu korkunun varlığını kabul etmek ve onun tedavisi çarelerini düşünmek de aynı derecede ehemmiyetlidir.

Cezayirli Araplar tarafından ezilmek korkusu Cezayir Fransızlarını, Fransız Anavatanını, kendilerini terketmemesi için zorlamağa sevketmektedir. İsyan bu yüzden çıkmıştır. İsyan edenler Fransaya karşı Fransanın Cezayirde kalması için ayaklanmışlardır. Fakat öte yandan de Gaulle ve onunla birlikte Fransızların çoğunluğu, 1 milyon Fransız Fransada yaşasın diye 9 milyon Arabın Fransız olmağa zorlanamayacağını idrak etmişlerdir. De Gaulle'ün geçen 16 Eylülde Cezayirde kendi mukadderatını tâyin (self-determination) prensibinin tatbikini kabul etmesi, işte bu sebepten dolayıdır. Şimdi ise, Cezayirli Fransızlar bu prensipten vazgeçilmesini istiyorlar.

Her mutaassıp gibi faşistler de, Anavatanın kendi arzularını kabul etmeyişini onun tembelliğine ve fedakârlıktan kaçmasına yormaktadırlar. Kötü idare edilmiş sömürge harplerinde yoğurulmuş olan muazzaf ordunun büyük bir kısmı da, İmparatorluğu yavaş yavaş kaybetmenin doğurduğu teessür içinde, faşistlerin bu kanaatini paylaşmaktadır. Bütün bu unsurlar için çare, tembellik rejimi telâkki ettikleri demokrasiyi yıkmak ve Pariste bir askeri diktatörlük kurmaktır.

Faşistler bu hevesi, IV üncü Cumhuriyetin zayıf liderlerine karşı olduğu gibi kuvvetli de Gaulle'e karşı dahi taşıyabilmektedirler. Şu halde, onlara cesaret veren başka bir unsurun mevcut olması lâzımdır. Bu unsur, Fransada sol cenah kuvvetlerinin, Komünist Partisinin Sovyet Rusyaya bağlılığı yüzünden bölünmüş olmasıdır. Mutedil sağcı unsurlar, Fransada bir askeri diktatörlüğe karşı şiddetli bir mücadele yapmazlar.-Fransada sağ cenah, kendi iktisadî ve sosyal menfaatlerine dokunmayan her rejime "eyvallah" demiştir. Bir faşist diktatörlüğe karşı direnecek asıl kuvvet, işçi kitlesi ile laik ve hürriyetsever aydınlardır. İşte, bunlar Fransada -maalesef- ikiye bölünmüştür. Cezayirdeki faşistlere cesaret veren de budur. Bu âsi faşistleri temizlemek için harekete geçmek isteyen herhangi bir Fransız vatanseverinin önündeki engel de bundan ibarettir.

Mesele şuna varıyor: Faşist asilerin Cezayir şehrinin sokaklarında kurdukları barikatlere karşı de Gaulle hücum emri verirse, Ordu bu emri dinleyecek midir? Zira Ordu Parisi dinlemez, 70 bin paraşütçü, aksine, askeri bir hükümet kurmak üzere Parise yürürse Fransız demokrasisi için mukavemet çaresi, işçileri silâhlandırmaktır. Yüzde altmışı Komünist olan bu kitlenin ne renk bir idareyi işbaşına getireceği ise tamamiyle meçhuldür..

Kendi itibarını da, Fransayı da kurtarmak, Ordunun de Gaulle'e itaat etmesine bağlıdır. Çünkü, Ordu şunu bilmelidir ki Cezayiri elden kaçırmamak pahasına Pariste kurulacak bir askeri diktatörlük bile, bu sefer, başta Birleşik Amerika olmak üzere bütün Batı Camiasının, Cezayirde bağımsızlık için serbest plebisit yapılması yolundaki ısrarlarına dayanamayacaktır. Çünkü Batı, Fransada bir avuç mutaassıbın ısrarı yüzünden bütün Asya ve Afrikada Batının itibarının paçavra edilmesine daha fazla göz yumamaz. Cezayir nasıl olsa bağımsızlığını kazanacaktır. Fakat, böyle bir plebisit sonunda doğacak olan Cezayir Cumhuriyeti Fransaya düşman bir devlet olacaktır. Üstelik, belki de dahili harp Fransayı da Fransa olmaktan çıkartmakta gecikmiyecektir. Bu sebeple Batı, icabında Parise yürümeğe kalkışacak Güneylilere mâni olmak durumundadır.

General de Gaulle aslında pek hoşa gidecek fikirlere sahip değildir. Dış politikadaki "büyüklük" iddiaları, Atlantik İttifakının askeri kudret ve tesirliliğini baltalamaktadır. Dahili politikası, kendi kendisini putlaştırmağa istinat etmektedir. Bugün, Fransada, fiilen Başbakan yoktur, Bakanlar yoktur. Meclis yoktur. Her şey de Gaulle'ün şahsiyle kaimdir. O, V inci Cumhuriyet Anayasasına, kendi takdiriyle, istediği anda, istediği müddet için bütün Devlet salâhiyetlerini üzerine toplamak hakkını kendisine veren bir madde de eklemiştir. Aslında Be Gaulle -tıpkı Napoleon Bonaparte gibi- Birinci Konsül olmuştur. Gerçi, Fransız Milleti insan haklarına o kadar bağlıdır ki de Gaulle bunları tamamiyle ortadan kaldırmak istememiştir. Fakat, yine de bugünkü rejime demokratik demeğe imkân yoktur. De Gaulle'ün iktisadi siyaseti de anti-sosyaldir. Gerçi, de Gaulle, enflâsyonu durdurmağa muvaffak olmuştur. Fakat, bunun için katlanılması gereken yükün çoğu çalışan kütlelerin sırtındadır. Yatırım hızı yavaştır. Büyük hususi menfaatlere dokunulmamak için, memleketi kemiren alkol lobi'sine müsamaha edilmektedir. Eğitim tekrar papazların emrine verilmek yolundadır. Bütün bunlar, elbette ki Voltaire'lerin, Clemenceau'ların, Jaures'lerin yurdunda olmaması gereken şeylerdir. Fakat, ne gariptir ki bugün Fransanın müfrit sağın veya müfrit solun istibdadından kurtulmasını isteyen her hakiki demokrat, Birinci Konsülün başarısını arzulamak durumundadır.

ler. Kocaları üzerindeki tesirleri çok büyüktü. Bu kadınlar, subay kocalarından izin alarak, günlerce barikatlerin ardındaki müfritleri beslediler. Hiçbiri, kelimenin tam manasiyle de Gaulle'cü değildi. De Gaulle onlar için bir vasıtaydı. Cezayir elden gidecek okluktan sonra, evvelâ de Gaulle defolup gitmeliydi. Geçen hafta boyunca Elysee Sarayında yapılan toplantılarda Bakanlar bütün bunları de Gaulle'e açıkça söylediler. Üç Bakan -Başbakan Yardımcısı Soustelle, Savunma Bakanı Guillaumat ve Maliye Devlet Sekreteri Giscard d'Estaing- asilerin üzerine hiçbir suretle ateş açılmaması gerektiği kânaatindeydiler. Fakat, diğer Bakanlar Devletin otoritesinin korunması ve meşru Hükümete karsı ayaklananların, icabında kuvvetle mahvedilmesi gerektiğinde müttefiktiler. General de Gaulle de bu kanaati şiddetle destekledi. Ne oluyordu ? Bu caniler kendilerini hala IV. Cumhuriyet devrinde mi sanıyorlardı? Fransa, Cezayirde plebisit yapılmasını kararlaştırmış, Cumhurbaşkanının ağzından taahhüt vermişti. Fransa sözünden dönecek kadar şerefsiz miydi? De Gaulle, 29 Ocak akşamı bizzat konuşacak, siyasetinden asla dönmeyeceğini açıklayacak ve icabında asiler ateşle ezileceklerdi. Ordu onu mu dinlemeyecekti ? Bu boş bir lâftı. O Orduyu iyi tanırdı. "Dreyfus hâdisesi sırasında -asil bir Fransız subayının Almanlar hesabına casusluk yapması üzerine onu kurtarmak için yalan yere itham edilen musevi asıllı bir subay ki, sonradan Clemenceau ve Zola'nın müdafaası sayesinde kurtarılmıştır-, Ordu Yüzbaşı Dreyfus'ün aleyhinde vaziyet almıştı; 1940 da Petain'i tutmuştu; şimdi de Cezayirin Fransız vilâyeti olarak kalmasını istiyordu. Bunların üçü de hataydı" Ordu başsız hareket edemezdi. Ordunun, karşısına çıkacak, âsilerin üzerine yürümelerini isteyecekti.

Kararlı bir adam

Bu hafta sonunda Fransız polisi bütün anavatanda müfrit sağcı teşekküllerde arama yapıyor ve tahrikçileri tevkif ediyordu. Anavatan ve muhtar Cumhuriyetler tamamiyle Cumhurbaşkanının arkasındaydılar. Komünistlerden Muhafazakârlara kadar herkes, faşist diktatörlük tehdidine karşı de Gaulle'ü destekliyordu. Nihayet, de Gaulle geçen haftanın sonlarında bir gece beklenen konuşmasını Tuğgeneral üniformasıyla yaptı. Siyasetinden dönmeyecekti; kendini bilmez cani macerâperestler ezilecekti.

Bu sırada, Orgeneral Challe ile Genel Temsilci Delouvrier'nin Hükümetin emriyle Cezayir şehrinden çöldeki yeni bir karargaha, naklettikleri öğrenildi. Challe orada sadık kuvvetler toplamıştı. Cezayir bölgesinin diğer büyük şehirlerinde Korgeneral Gambiez ve Olie, de Gaulle'e sadıktılar; durum normale dönmüştü. Asiler Cezayir şehrinde de teslim olmadıkları takdirde paraşütçüler ve yurtiçi birlikleri -Belediyeyi işgal etmişlerdi- onlara katılsalar bile, de Gaulle hücum emrini vermeğe kararlıydı.

Japonya

Eski Düşman Dost Olur!

Bundan aşağı yukarı bir asır önce Japon İçdenizine girmek isteyen Batılı ticaret gemilerinin topa tutulmasını Doğan Güneşi İmparatoru emretmişti. Japonya o zaman bütün dünyadan, tecrit edilmiş yaşamak istiyor, hiçbir yabancının Japon toprağına ayak basmasına rıza göstermiyordu. İçdenize yol açan boğazı koruyan bataryalara o zaman Şoşulu bir Samuray komuta ediyordu. Bugünkü Japon Başbakanı Nobusuke Kişi, işte bu Samurayın soyundan gelmektedir. O zaman ihraç mallarını satacak pazar arayan -eskilerin tabiriyle- Düveli Muazzama, Doğan Güneş İmparatorluğunun bu küstahlığına tahammül edemediler ve Washington, Londra, Paris ile La Haye Hükümetleri bir muhtelit donanmayı İçdenize sokarak Nuhu Nebiden kalma Şoşu bataryalarını ağır toplarıyla susturuverdiler Top mevzileri Amerikan deniz piyadeleri tarafından işgal edildi. Şoşu derebeyine iki şıktan birini seçmek kalıyordu: Ya Amerikan silahendazlarına karşı sonuna kadar çarpışacak ve yenilip harakiri yapacaktı veya onlara boyun eğip dost olacak ve bu dostluktan azami kârı sağlamaya gayret edecekti. Şoşu derebeyi bu ikinci şıkkı seçti.

Hemen bir asır sonra, 1945 de bu derebeyinin soyundan inen bugünkü Başbakan Nobusuke Kişinin evinde toplanan aile meclisi, Kişiye hasta yatağında harakiri yapmasını tavsiye ediyordu. Kendisi, Japon genişleme politikasının en hararetli taraftarlarından biri olmamış mıydı? Büyük kartellerin başında Japon sanayiini bütün Asyayı zaptetmek için teşkilâtlandıran, sonra da Tojo Kabinesinde Ticaret Bakanı olup Pearl Harbour baskınını hazırlayanlardan biri de o değil miydi? Şerefli bir Samuray olarak ona düşen şey, 70 mil ötede Hiroşima Amerikan atom bombasının cehennem ateşinin altında yanarken, harakiri yapmaktan başka ne olabilirdi? Fakat Kişi bu tavsiyelerin hiçbirini dinlemedi. Kararı kat'iydi; Atasının misâlini takip edecekti. Prokonsül Mac Arthur onu harp suçlusu olarak hapse attı, mallarını haczetti. Uzun yıllar fakirliğin ve hattâ haysiyet kırılmasının tadını tattı. Fakat, kararından dönmedi: Japonya için de -kendisi için de- tek çare, Amerikayla dost ve müttefik olmaktan ibaretti.

İşte, 1951 ittifakının yerini alan Japon - Amerikan İttifak Andlaşması, bu politikayı taçlandıran bir netice olarak geçenlerde Washington'da imzalanırken 1945 ten beri hayatını Japon - Amerikan dostluğuna vakfetmiş bir adam, bu Japon Talleyrand'ı, hayatının en büyük mükâfatını görüyordu. Kişi, yeni ittifakla Amerikalılardan çok şeyler temin etmişti.

Amerikan birliklerinin Japonyadan çekilmesini isteyen Sosyalist Partisini tutan Japon gençliğinin aleyhteki nümayişlerine rağmen, Kişinin sağladığı ehemmiyetli bir yenilik bundan böyle Japonyadaki Ame-

rikan birlikleri mensuplarının vazife esnasında işledikleri suçlar hariç, Japonlara karşı işledikleri suçlarda Japon mahkemelerine verilmeleridir. Suçun vazife esnasında işlenip işlenmediğini de Japon mahkemesi tayin edecek ve bu hususta çıkacak ihtilâflar devletler hukuku esaslarına göre halledilecektir. Her nasılsa yanlış tercüme edilerek Büyük Millet Meclisinden geçirilmiş olan NATO Kuvvetler Statüsü Andlaşması Türkiyede tatbik edildiği şekliyle bu hak, İkinci Dünya Harbi sonunda Amerikanın yanında Japonyaya karşı harp ilan etmiş olan Türkiyeye bile tanınmamıştır!

Eski işgal statüsünün kalıntılarından birini daha kaldıran bir hükme göre de, Japonya artık Amerikan birliklerinin masrafı olarak her yıl ödediği 30 milyon doları ödemeyecektir. Buna karşılık, Japonya her yıl Amerikadan aldığı 178 milyon dolarlık iktisadi yardımı almağa devam edecektir.

Fakat en önemli yenilik Japonyanın, topraklarında üslenen Amerikan birliklerinin -Kore hariç- savaş harekâtına girişmelerinde veto hakkına sahip olmasıdır.

Japonya, şimdi bu hakka sahip olduktan başka, Amerikanın Japonya dışında uğrayacağı bir tecavüzde ona yardım etmek mükellefiyetini de yüklenmiş değildir. Halbuki, üstelik bu mükellefiyeti de Atlantik Paktıyla yüklenmiş olan Türkiyede Adanada İncirlik Üssünde üslenmiş olan Amerikan Stratejik hava kuvvetlerinin Türkiye içinde ve dışında harekâtta bulunmalarının Türk Hükümetinin evvelce vermesi gereken izne tâbi olup olmadığı, her nedense şimdiye kadar Türk milletinden gizli tutulmuştur!

Kişinin sağlayamadığı tek şey, Amerikan işgalindeki Okinawa Adasının Japonyaya geri verilmesidir. Kişi, ilerde bu işin kendiliğinden halledileceğinden emindir.

T I B

Gürültü

"Bağıran Manyaklar"

Uyanık bir İngiliz vatandaşa, geçenlerde, gelişmiş cemiyetlerde insanların kulak zarlarına gittikçe artan kuvvette çarpan gürültülerin, onları gelecekte bir gün "Bağıran Manyaklar" haline sokabileceği iddiasını ileri sürünce Britanya Adaları sahillerini derhal aşan fikri dünyanın büyük bir kısmında ciddi surette tetkike değer bulundu.

Tanınmış bir doktor, aynı zamanda İngilterenin süratle inkişaf eden Gürültüyü Azaltma Cemiyetinin Direktörü Sir Walter Fergusson Hannay, hüküm sürmekte olan mevcut sinirliliğin ve hatta kötü tavrı hareketin erkeklerin ayakkabı gıcırtıları, elektrik süpürgesinin monoton inlemesi ve tepemizdeki jet uçaklarının haykırmalarından meydana geldiğini ilave etti. Doktor geçenlerde Londrada kadınlara hitaben yaptığı bir konuşmada şunları söylüyordu:

—"Eğer, günlük hayatın şimdiki umumi gürültülü durumu devam ederse, hepimizin yavaş yavaş sağırlaşmağa başlıyacağımızı tasavvur etmememeğe imkân yoktur. Dolayısıyla muhaverelerimizde, birşeyler anlatmak istediklerimize sesimizi duyurmak için bağırmak mecburiyetinde kalacağız. Böylece, bir "Bağıran Manyaklar" nesli haline geleceğiz".

Sir Walter'in gürültüye karşı ilân ettiği harp bilhassâ medeniyetin getirdiği yeni tehlikenin betoniyerler, silindirler, komprosörlü matkaplar ve hava tazyikli frenli muazzam Dizel kamyonlar gibi kulakla işitilir işaretleri ile dolu Londrada misli görülmemiş taraftar kütlesi topladı.

Maziye terkettiğimiz yaz aylarında teşkil olunan Gürültüyü Azaltma Cemiyeti, Britanya Adalarının her köşesinden gittikçe artan bir destek görmektedir. Azaları arasında Londra Şehir Meclisi dahil 180 amme müessesi de bulunmaktadır.

Sir Walter'in açtığı kampanya gözü açık kulağı delik teşrii organda da tepki yaratmakta gecikmedi. Avam kamarasına sunulan bir tasarıda, makul olmayan kokuları başkalarına sıkıntı ve zarar verici bir unsur telâkki edip cezalandıran kanun maddesine, "makul olmayan gürültü" ibaresinin de ilâvesi istendi. Tasarının sahibi, havası cılız zirai âlet tıkırtılarından başka hiçbir nesne tarafından ihlâl edilmeyen sakin kuzey kasabası Hexam'ın Muhafazakar Partili milletvekili Ruper Speir'dir.

Halk içindeki cereyanlara vakıf MacMillan Hükümeti esasen bir tahkik heyeti teşkil edeceğini vaadetmiş bulunmaktadır. Sağlık Bakanı Derek Walker-Smith, geçen ay Avam Kamarasında yaptığı açıklamada tahkik heyetinin "gürültü probleminin tabiatı, kaynakları ve tesirlerini" inceliyeceğini ve tahfifi için tavsiyelerde bulunacağını söylemişti.

Tehlike işaretleri

İngilizler arasında, gittikçe artan gürültünün tesirleri hakkında çok endişeli spekülasyonlar yapılmaktadır. Hadise, devamlı gürültünün insanların refleks kabiliyetini ağır ağır bozacağı devamlı manevi yorgunluk tevlit ederek onları aptallaştıracağı, tahripkar heyecanlar ve fena haleti ruhiyelerin vasatı haline getireceği vehmi doğurmaktadır.

"The Medical Press" adlı özel bir tıbbi mecmuanın son başmakalelerinden birinde şöyle bir fikir ileri sürülmektedir.

"Gürültü, motosiklet ve spor otomobiller hayranı, juke-box veya seyyar radyo aşıkı züppe delikanlılar zümresinin, ihtimal benliklerini ifade edebilmek üzere kullandıkları bir nevi kaçınılmaz ilâç haline gelmiştir."

Sir Walter'in İngilterede ortaya koyduğu hakikatler, artık tamamen makineleşmekte ve dolayısıyla gün geçtikçe daha fazla artan gürültüye maruz kalmakta olan Yirminci Asır Cemiyetleri için sansasyonel bir ikaz yerine geçti. Zaten medeniyetin getirdiği tehlike olan gürültü ile mücadele için dünyanın bazı büyük şehirlerinde klakson çalma yasakları gibi cılız tedbirler alınmıştır. Hatta, sonradan diplomat sempatik Ord. Prof. Dr. F. K. Gökayın Vali ve Belediye Başkanlığı sırasında alınan ve hâlâ yürürlükte olan bir kararla İstanbulda dahi klakson çalma yasağı vardır. Ancak bunların hiçbiri, eşi ve benzeri bulunmayan Gürültüyü Azaltma Cemiyetininki kadar ilmi ve teknik incelemelere dayanan, dört başı mamur bir kampanya olmamıştır. Şimdi, Sir Walter'in çaldığı alarm zilinin en fazla yankılar yarattığı Amerika, Batı Almanya, Fransa ve İtalya gibi memleketlerde Gürültüyü Azaltma Cemiyetlerinin veya benzer teşekküllerin kurulmasına ön ayak olunduğuna dair bazı işaretlere rastlanmaktadır.

Yakında Türkiyede de bu neviden bir teşebbüse geçilmesi hiç kimseyi şaşırtmayacaktır.

KADIN

Terbiye

Çocukların yemek yemesi

Kendi kendine yemek yemeğe alışırken, çocukları tek başlarına bırakmak doğru olmaz. Lüzumsuz gibi görünen, aslında çok mühim bazı müdahalelerde bulunmak gerekir.

Çocukların kendi kendilerine yemek zevki, takriben 12 aylıkken başlar. Çocuk kendi kendine yiyebildiğini farkettiği zaman mesuttur. Önceleri parmakları ile yiyen çocukta bir tatlı kaşığı gibi değişik ve ona göre garip gelen bir vasıtanın araya girmesi yadırgama ve şaşkınlık yaratır. Çok mukavemet göstermemesine rağmen reddeder. Bazı çocuklar, başlangıçta, yemeği, mini mini elleriyle kaşığa koyup ağıza götürürler ve memnuniyetlerini yüzlerindeki tebessümle ifade ederler. Kendi kendine yemenin bir zevk olduğunu idrak edince, başkaları tarafından yedirilmeğe itiraz ederler.

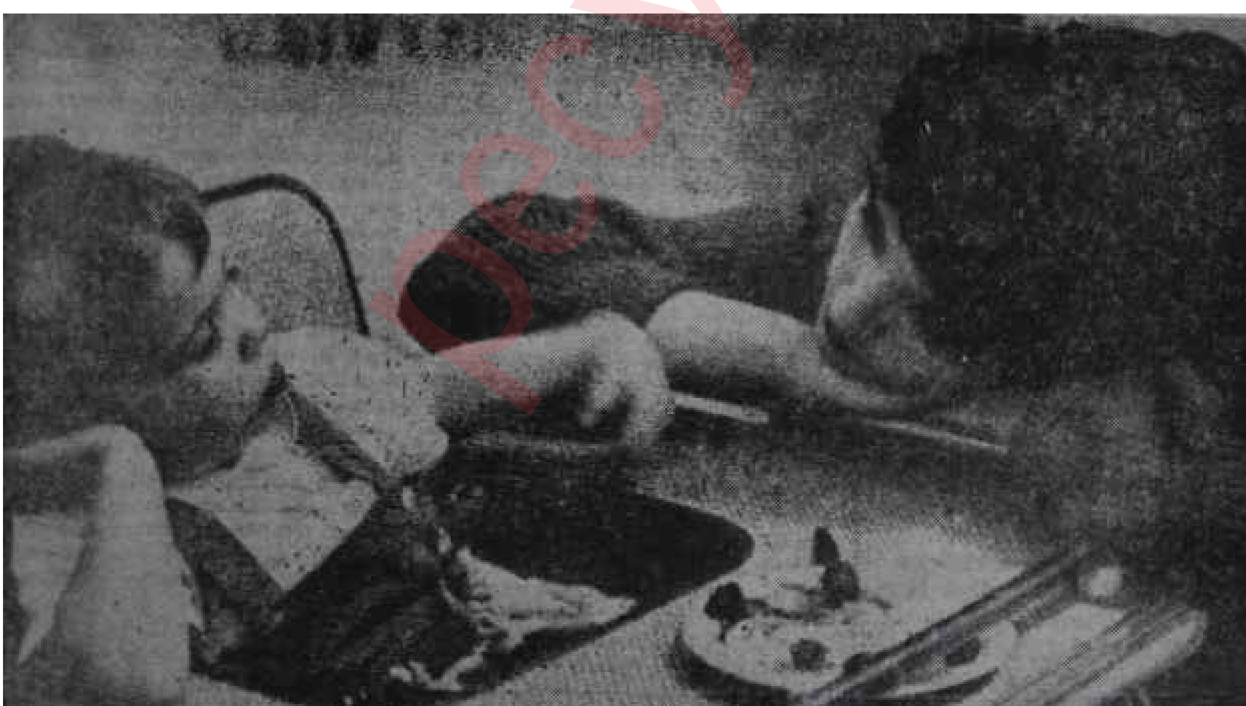
Tabiidir ki ilk önceleri döke saça yemek iskemlesinin etrafını kirleterek, becerdiğinden fazla iş çıkarır. Fakat annesinin, çocuğun her devresinde olduğu gibi bunu da sabırla kabul etmesi lâzımdır. Birkaç hafta kaşık tutmayı, yarısını dökerek de olsa mamasını ağzına götürmeği öğrenmiş olur. Önceleri beceriksizlik gösteren çocuğun, ileride muntazam yiyemiyeceğini düşünmek hiçbir zaman isabetli olmaz. İki yaşına kadar "Lütfen", "Teşekkür ederim"den başka sofra kaidelerini öğrenmesi çok zordur ve mazur görmek lazımdır; zira daha küçüktür.

Annenin yardımı ile çocuğu kendi kendine yemek zevkine eriştirmek, bir başka yönden, emniyet hissini fazlalaştırmak bakımından da ehemmiyetlidir. Beceriksizce de olsa bardağı, kaşığı kullanabildiğini görmesi, ona tekâmül ettiğini farkettirir. İki yaşından sonra bir tatlı çatalı kullanmasına müsaade edilebilir. Dört yaşından sonra etrafında daha az yemek döküntüleri görülür, muntazam yemesini öğrenmeğe başlar. İki yaşına kadar kaşığı hem sağ, hem de sol eliyle kullanır. Sağa geçirmeğe çalışmak beyhudedir. Hattâ böyle bir hareket, uzun zaman devam edebilir. Eğer çocuk, kaşığı sol elinde tutmakta ısrar ediyorsa tercihini bozmamak yerinde olur. Zira hiçbir mahzuru yoktur.

Dört yaşındayken dahi çocuğa bir önlük bağlamak iyi bir iş olur, Çünkü elini, kolunu hâlâ tam manasıyla kontrol edemez. Masa kaideleri, çocuğun genel terbiyesinde olduğu gibi yavaş yavaş misallerle öğretilirse, daha müsbet neticeler alınır.

Küçük çocuklardan hiçbir zaman tam bir intizam beklememek lâzımdır. Nitekim normal bir çocuk, intizamı hiç sevmez. Büyüklerle bir sofrada oturması, ailenin bir ferdi olmasını kendisine hissettirmesi bakımından faydalıdır. Büyükleri taklid etmenin bir fazilet olduğuna inanır. Sofrada yapacağı fena hareketleri gururunu rencide etmeden ve utandırmadan tashih etmek, şevkini kırmamak lâzımdır. Büyüklerinin hareketlerini misal olarak göstermek, yaptıklarının sâdece yerine getirilmesi şart kaideler olmayıp, büyümeğe doğru bir gidiş olduğunu ona düşündürür.

Çocuklar yemekleri, sevdikleri ve sevmedikleri diye ayırırlar. Böyle bir hal bazen geçicidir, Çoğu zaman da, ekseriyetimizde olduğu gibi, en ileri yaşlara kadar kalır. Bazen de bir yemeği üst üste bir hafta yeseler bıkmazlar. Yeni yemeklere merakla başlarlar, hattâ dış görünüşüne göre sevip sevmediklerine peşinen karar verirler. Umumiyetle Yumurtanın etin ve sebzenin salçasız pişmiş şekillerinden haşlanırlar. Çocuklar için günlük yemek tanzimi yaparken, süt, peynir ve eti ihmal etmemek zaruri gibidir.

Çocuğuna yemek yediren bir anne
Sabırla, koruk helva olur..

CEMİYET

Bu haftanın başında İstanbulda cereyan eden, bir zabıta vakası Sosyete hanımlarını pek üzdü. Şişlide oturan Agâh Dinç adında bir lokantacı vaktiyle barlarda ve pavyonlarda konsomatrislik yapan karısı Zehra Dinçi sadistlere mahsus usullerle öldürdü, sonra da intihar etti. Sosyete hanımlarımızı üzen, bazı gazetelerin havadisi verirken kullandıkları başlıklar oldu. Meselâ pazartesi günkü Tercüman dört sütunluk kocaman başlığında şöyle diyordu: " Dün gece Şişlide sosyeteye mensup bir kadın öldürüldü!"

•

Babıalinin güzel gözlü "Dedikodu yazarı" Müşerref Hekimoğlu - Ba şarır Ankaraya yerleşiyor. Eşi Kuvvet Başarır Akşam gazetesinin Ankara temsilciliğine getirildi. Şimdi Müşerref Hekimoğlu Ankarada hem merkezi, hem pek pahalı olmayan, hem de kalabalık dostlarını alacak genişlikte bir ev aramakla meşgul. Güzel gözlü "Dedikodu yazarı"nın gelişi hiç şüphesiz Ankaranın sosyete hayatını canlandıracak. Müşerref Hekimoğlu tirajı gittikçe yükselen Akşamdaki fıkra sütununu Ankaradan doldurmaya devam edeceği gibi cemiyet hayatına ait yazılarını da yazacak ve tabii başkentin sosyal çalışmalarına geniş tecrübelerini katacak.

Bütün mesele bunlar için gerekli zamanı nasıl bulabileceği!

•

Bu haftanın başında, M.T.T.B. ye yardım kampanyasını idare eden gençler bir 50 liralık havale aldılar.

Havale çok uzaktan, Kemaliyeden geliyordu. Gönderenin adı Yusuf Ziya Ademhandı. AKİS'in Başbakan Menderesi ve bir ideal arkadaşını küçük düşürmek suçundan Kemaliye cezaevinde yatmakta bulunan eski yazıişleri müdürünün rakik kalbi gençlere reva görülen haksızlığı birtürlü hazmedememiş ve karınca kararınca bir yardım yapmak istemişti.

Yusuf Z. Ademhan
Az veren candan...

•

Babıalinin üç genç adamı, son günlerde harıl harıl yeni bir siyasi mizah gazetesi çıkarmaya hazırlanıyorlar. En ünlü mizah yazarlarını bir araya toplayacak olan gazetenin adı Çuval olacak. 9 Şubatta ilk sayıyı çıkaracak olan Çuvalcılar, politikacıları çuvallatacaklarını söylüyorlar. Aziz Nesin, Adnan Veli, İlhan Engin, Ratip Tabir Burak gibi mizah yazarlarının yanısıra Sadun Tanju, Orhan Birgit, gibi siyasi yazarlar da, Çuvalda mizah yazarlığını deneyecekler. Öteki Çuvalcılar arasında Babıâlinin genç muhabirleri Sevim Seçilmiş, Hilmi Yavuz, Egemen Bostancı ve M. Güner Samlı da var.

(Savcılık eliyle aldığımız tekziptir)

EYHEM İZZET BENİCE HAKKINDA YAZDIĞINIZ FIKRA Hakikata uygun değildir.

Derginizin 13 ocak 1960 tarihli ve 285 numaralı nüshasının 29 uncu sayfasında 'cemiyetler' sütununda hakkımda neşrettiğiniz fıkrayı gülerek okudum. Mecmuanızın şahsım hakkında zaman zaman yaptığı maksatlı neşriyatı bildiğim için bu fıkra karşısında da gülmekten başka ne yapabilirdim.

Yazdıklarınız hakikata uygun değildir.

Benim İnönü ile konuşmam eski iki dost arasındaki afaki bir muhavereden ibaret olup ne bu muharririn ne de kimsenin gocunacağı bir mevzu ortada yoktur. Eğer, ben siyasî hayatımda kırmayı, bükülmeyi becerebilseydim, bugünkü gibi göz nuru ile hayatını kazanmaya devam eden minnetsiz ve bağımsız bir vatandaş olarak kalmazdım.

Sırf şahsımı küçük düşürmek gayesi ile yazılan bu fıkrayı okuduktan sonra mesleki, yazıyı umumî efkar muvacehesinde gazetecilik vekar ve haysiyetini bu derkeye düşüren kalem sahiplerine cidden acıdım.

Gece Postası Gazetesi sahip ve başyazarı

Bir Mektup

Efendim,

Size, bu mektuba ilişik olarak bir açıklama göndermek mecburiyetinde kaldığım için ne kadar üzüldüğümü anlatamam. Bu açıklamayı yollarken, ötedenberi tenkidlerimize hedef tuttuğumuz tekzip müessesesinin himayesine sığınmak gibi bir düşünce, elbette aklımın kenarından geçmez. Benim sizden, ancak dostça, arkadaşça ricalarım olabilir. İşte ben de bu düşünceden cesaret alarak, ilişik açıklamayı size yolluyorum.

Gerek şahsınıza, gerekse AKİS'e ve savunduğu davalara karşı içimde taşıdığım saygı hissinden vazgeçebileceğimi aklınıza bile getirmeyin. Gönderdiğim açıklama, hassaten bu haftaki sayıda çıkarsa, size karşı gerçek bir minnet hissi de duyacağım.

Sayın derginizin 20 Ocak 1960 tarihli sayısının "Cemiyet" sütunlarında şahsımı ve Fatma Tatari hanımı ilgilendiren bir yazı çıkmıştı. Bu yazıda:

"Akis okuyucuları hatırlıyacaklardır: bir hafta evvel Adnan Velinin, Şahap Balcıoğluna verilen veda yemeğinde Türkiye güzeli Sunay Uslu ile film yıldızı Nuray Uslu arasında oturduğu basın sayfamızda yer almıştı" deniliyor ve Fatma Tatari hanımın da bir Akis okuyucusu olduğu belirtiliyordu.

Şahap Balcıoğlu için verilen veda yemeğine ben davet edilmediğim gibi, adı geçen hanımların arasında oturmuş da değildim. Üstelik, bir hafta önce Şahap Balcıoğluna verilen veda yemeğine dair, derginizin basın sayfasında da böyle bir şey yazılmış değildi. Kolleksiyona bakınca yazılmadığı görülür.

Durumu bu şekilde açıklar ve derin saygılarımı da takdim ederim.

Adnan Veli

TİYATRO

Piyesler

Komik bir komedi

Bir Bulvar Piyesi, bugünlerde İstanbulda bol bol seyirci çekiyor, seyircilerini bol bol güldürüp eğlendiriyor. Bulvar Tiyatrosu deyip geçmemek lazım. Asık yüzlü klâsiklerden, hayal peşinde koşan romantiklerden ve sonu "izm"le biten bütün sanat ve edebiyat cereyanlarından gına getiren XX. Asır seyircisi, kırk yıldanberi daha çok ondan zevk alıyor. İstidat ve kabiliyetlerini alışılmış kalıplar içinde hapsetmek istemeyen, sanatlarını geniş halk kitlelerinin benimsediği yolda kullanmak ve geliştirmek isteyen bir hayli sanatkar ve müellif de bu tiyatroda oynamayı, bu tiyatro için yazmayı tercih ediyor.

Bunu farketmek için, bu nev'e adını vermiş olan Paris sahnelerine kadar gitmeğe, vaktiyle dudak bükülen Bulvar Tiyatrosunun doğurduğu eserleri, yetiştirdiği akademisyenlerle büyük sanatkârları tetkik etmeğe lüzum yok. Her gün biraz daha güçleşen hayat mücadelesinin bunalttığı bugünün seyircisi, dünyanın her yerinde, bir Bulvar Tiyatrosu yaratmıştır: Bilgiçlik taslamadan, ukalalık etmeden, anlıyacağı bir dille kendisine hitabetmesini bilen, benzerlerini günlük hayatı içinde gördüğü, kimine güldüğü, kimine öfkelendiği insanları sahneye çıkaran, iddiasız, sade ve tabii bir tiyatro!

Bizim sahnelerimizde de umumiyetle en çok tutulan, beğenilen eserler bu neviden olanlardır. Hem, halk ve tuluat tiyatrosundan tutun da tahsisatlı tiyatrolarımıza kadar hepsinde! Zaten bizde her nevi için ayrı ayrı tiyatrolar henüz kurulmadığına göre böyle olması da tabiidir. Devlet Tiyatrosu bile, seyircisine her tarzdan örnekler vermek mecburiyetiyle, farstan ve melodramdan trajediye kadar her çeşit esere, daha uzun zaman sahnesinde yer verecektir.

Tercüme repertuarımızı bir yana bırakırsak, telif sahasında bu nevin üstadları düne kadar İbnirrefik Ahmet Nuri, Musahipzade Celâl ve çoğu eserleriyle Reşat Nuri Güntekindi. Onların sağlığında, yanıbaşlarında yer almış, hatta şöhretini yapmış olan Cevat Fehmi Başkut şimdi bu nevin bizde en göz önündeki temsilcisi olarak kalıyor ve büyük bir eser vermeğe devam ediyor.

On beşinci piyes

İstanbul Şehir Tiyatrosunun Komedi kısmında (Yeni Tiyatroda) sahneye koyduğu son eseri, "Öbür Gelişte", Cevat Fehminin on beşinci piyesidir. Bunu geçen sene oynanan "Tablodaki Adam"ı için yazdığı takdim yazısında "Ondördüncü piyesim" demesinden anlıyoruz.

Geriye doğru bir göz attığımız zaman bu on beş piyesten hemen hepsinin irili ufaklı, hep gişe muvaffakiyetleri kazandığını, halk tarafından tutulduğunu görüyoruz. İlk eserlerinden "Küçük Şehir" tekrar oynanmış, ilk -ve galiba da son- "İnönü Armağını"nı kazanan piyesimiz olmuştur. "Paydos"u bizde üstüste 150 defa oynanmak talihine eren ilk telif eserdir ve Atina sahnelerinde de aylarda oynanmıştır. "Koca Bebek", "Sana Rey Veriyorum", "Harputta bir Amerikalı" ve "Tablodaki Adam" bu zincirin birer halkasıdır. Denebilir ki memleketimizde hiçbir tiyatro muharriri, üstüste bu kadar çok eser verdiği halde, bu derece devamlı bir ilgi ve rağbetle karşılanmamıştır.

Öyle iken en ağır tenkidlere, hatta hücumlara maruz kalan piyesler de Cevat Fehminin piyesleri olmuştur. Şahsi ve hissi tenkidlerle hücumları bir yana bırakırsak, Cevat Fehminin tiyatroda kazandığı başarı, bizim ölçülerimize göre anormal bir başarıdır ve onun için, herkesten önce, kendi meslekdaşları arasında şiddetli tepkiler uyandırmıştır. Çünkü tiyatromuzda, galiba ilk defa, gazetecilikten yetişmiş bir tiyatro müellifi edebi iddialardan ve süslerden uzak kalmıya muvaffak olarak sırf tiyatro yazmak için tiyatro yazmış ve seçtiği, seyircinin de beğendiği, yoldan ayrılmamıştır.

Bu yol nasıl bir yoldur? Sahneye canlı ve sade bir dille konuşan, "yaşayan" insanlar çıkarmak, bu insanları her gün gülünçlüğünü veya acılığını duyduğumuz, kendi cemiyetimize ait meselelerin mihveri etrafında hareket ettirmek. İşte Cevat Fehminin ve eserlerinin kazandığı muvaffakiyetin sırrı buradadır. Çünkü seyircimiz, büyük seyirci kitlelerimiz, duygusu, düşüncesi, usulü, âdeti kendisine yabancı kalan insanlardan, cemiyetlerden çok sahnemizde kendi insanlarını, kendi meselelerini görmek, onlara gülmek veya ağlamak istiyor. Hem de azınlığı değil çoğunluğu temsil eden insanları, çoğunluğu ilgilendiren meseleleri. Hakikatleri yakından görmek ister ve "halk oyu"na sanat sahasında da mühim bir faktör olan değerini vermeğe razı olursak, bir aydan fazla afişte tutunan her enerde, yerli veya yabancı, bu vasıfları buluruz.

"Öbür Gelişte"

Cevat Fehminin yeni piyesi "Öbür Gelişte" adını taşıyor ve müellifin her zaman denemekten hoşlandığı gibi, bize bir şekil yeniliği getiriyor. Geçen sene gördüğümüz "Tablodaki Adam"ı, mühim bir hadise karşısında, hayati bir karar anında bir insanın kafasından geçen "bir anlık bir düşüncenin hikayesi" idi. "Öbür Gelişte" hepimizin sık sık tekrarladığımız bir temenninin sahneye tatbik edilerek canlandırılmasından ibarettir. Hepimiz, hayatımızdan memnun olmadığımız zamanlar, söyler dururuz: "Öbür gelişte şöyle yaparım, böyle ederim!" diye. İşte Cevat Fehminin hareket noktası bu sefer bu olmuş, İlk hayatlarını diledik-

"Öbür Gelişte" nin provasından bir sahne
Gişe kapalı oynanıyor.

leri gibi "yaşayamamış" yedi insan düşünmüş. Bunların şikayetlerini bize ilk tabloda, "Öbür dünya"da dinletiyor. Her biri ahretin kapısında, haklarında verilecek kararı beklerken, dünyada çektikleri kahırları anlatıyorlar, kendilerine bir daha "hayata dönmek" imkanı verilirse nasıl "dönmek" istediklerini, neler yapacaklarını nasıl davranacaklarını sayıp döküyorlar.

Cevat Fehmi, 1. tabloya inhisar eden bu fantastik "giriş"ten sonra, önümüze, her zamanki usulüne ve anlayışına sadık kalarak, realiteye tıpatıp uygun şahıslar, vakalar ve meseleler seriyor. O kadar uygun ki artık bu şahısların "öbür dünya"dan hayata geri gönderilmiş, eskiden bambaşka duygulara, düşüncelere, karakterlere, hatta cinsiyetlere sahip "ruhlar" olduklarını tamamiyle unutuyoruz; son üç tablodaki maceralarına, günümüzde geçen hakiki bir vaka gibi, kendimizi kaptırıyoruz. Ahiret kapısında bekleşenlerden Kılıbık koca, bir vurguncunun mütehakkim ve "dişi aşk"a müptela karısı; Hırsız, onun vurguncu kocası; Fahişe, vurguncunun metresi; Dilenci, zengin fakat hasret çektiği yemekleri, tatlıları yiyemeyen bir şeker hastası; Yalancı, vurguncunun dalaverelerini kitaba uyduran Avukatı; Köylü "kız" erkekten çok kadına - benzeyen "effemine" uşak Ahmet olmuşlardır. İçlerinde huyu suyu değişmiyen, bir intihar hastası "Kefensiz" var.

Ahiretten dünyaya geri gönderilen bütün bu şahıslar, müellifin kendilerini içine yerleştirdiği vakada, eski hüviyetlerini arattıracak işler görüyorlar. Müellif belki bununla "maya"nın, "özün" değişmiyeceğini anlatmak istiyor. Nitekim herkes, başka başka kılık ve hüviyetlere bürününce de, aşağı yukarı aynı hataları, daha korkunç plânlarda, işliyorlar. Kefensiz bile akıllanmıyor. Gene intihar edip ahireti boyluyor. Hem de bu sefer vurguncu süt kardeşinin kendisine peşkeş çektiği metresinin, ondan bir çocuk peydahladığını öğrenince... Çünkü hazretin, vurguncu namına hapiste yatmaktan, palas pandıras evlendirildiği bu kadının eli eline bile değmemiştir.

Bir devrin tablosu

Cevat Fehminin başarısı, eserine şekil bakımından vermek istediği yeniliğe rağmen, şekilden çok muhtevadadır. Zira ahirette geçen 1. tablo ile hayatta ve günümüzde geçen son üç tablo arasındaki bağ, zaruri bir bağ değildir. O 1. tablo olmasa da son üç tablo, üç perdelik bir ko-

Cevat Fehmi Başkut
Bulvar yazarı

medi olarak pekala oynanabilir. Çünkü 1. tablonun kefenli adamları seyirciye, Vasfi Rızanın hayli emek vererek yaptırdığı ve kendisini sahneye çıkarmaktan başka sürprizi olmıyan asansöre rağmen, ne büyük bir zevk veriyor, ne de esas vakaya mühim bir tesiri olabilecek şeyler söylüyorlar.

Buna mukabil son üç tabloda cereyan eden vaka, seyircinin can kulağı ile dinleyip can gözüyle takibedeceği kadar güzel düşünülmüş ve güzel tertiplenmiştir. Bu üç tabloda müellif, usta bir fırça ile, son yılların örneklerini seyirciye - hele İstanbullu seyirciye- yakın tanıttığı bir vurguncu, istifci, kara borsacı tipini en karakteristik hatlarıyla çiziyor. O fatura dalavereleri, milli korunma kanunundan yakayı sıyırmak için başvurulan ve her seferinde asıl suçlu yerine zavallı Kefensize hapishaneyi boylatan haydutça düzenler, o zavallı Kefensiz namına kayıtlı şirketler, ilaç kara borsaları, fakir halkın sırtından vurulan milyonlar ve bu milyonlara dayanılarak sürülen rezilane hayat... Cevat Fehminin piyesi bu tarafıyla halkı cezbediyor. Zaten Cevat Fehminin piyesleri son çeyrek asırlık cemiyet hayatımızın renkli ve realist bir tasviri olarak ileride hatırlanacaktır.

Cevat Fehmi bu umumi tablo içinde, bu sefer, muvaffakiyetli bir portre de veriyor. Marcel Achard'ın bazı meşhur kahramanlarını, "Jean de La Lune"deki Jef'i, "Patate"daki Rollo'yu hatırlatan bir portre. Aptal görünüşleri altında, terazinin "iyilik" kefesini, "kötülük" kefesine asılmış olan bütün öteki eşhasa karşı, tek başına, ağır bastıran Kefensiz, yani Fehmi Çilingiroğlu. Cevat Fehminin şimdiye kadar çizmiş olduğu portrelerin en sevimlisi ve en tabiisi.

Sahnedeki oyun

Öbür Gelişte"yi canlı, hareketli ve zevkli bir şekilde sahneye koymuş olan Vasfi Rıza Zobunun tevziatı isabetlidir. Kendi oynadığı Kefensiz, eserin hakkıyla yaşatılması en güç rolü olmakla beraber, Kılıbık -Kadriye, Hırsız-Vurguncu tüccar, Dilenci-Zengin şeker hastası, Yalancı Vurguncunun avukatı gibi roller de, iyi oynanmadıkları takdirde aksiyonu, felce uğratabilecek, bellibaşlı mühim rollerdir.

Bunlardan birinci tablonun Kılıbık kocasıyken sonradan Vurguncunun mütehakkim karısı olan, kocasından çok kadın arkadaşlarıyla meşgul "erkek Kadriye"yi Nezahat Tanyeri oynuyor. Ölçülü oyununa rağmen Tanyerli Kadriyenin "erkek" kalan tarafını daha kuvvetle belirtecek bir kompozisyona gidebilirdi ve bu rol, bu bakımdan, kendisine büyük imkânlar sağlayan bir roldü. Müellif seyirciyi rencide edebilecek en küçük aşırılıktan, söz ve hareketten kaçınmış olduğu halde, dünyaya ikinci gelişte erkekliğini tamamiyle kaybedememiş olan Kadriyeye, gene de, o tip kadınların hususiyetlerini vermekten geri kalmamış. Ne çare ki Nezahatin "kadınlık" tarafı büsbütün silinemiyecek kadar ağır basıyor.

Ahiret kapısının Hırsızından son üç tablonun vurguncu tüccarı olan Hasan Çilingiroğluda Muhip Arcıman, Vasfi Rızadan sonra eserin en muvaffak sanatkarıdır. Seyirci üzerindeki menfi tesirleri itibarıyla nankör olan bu rolde, kuvvetli tamperamanı ile alakayı sık sık kendi üzerinde toplayan bir gerçeklik vermesini biliyor.

Birinci perdede Kefensiz, son üç tabloda Vurguncu namına durmadan hapishaneyi boylayan Fehmi Çilingiroğlu rolüne gelince: Vasfi Rıza Zobu kendisinden görülmeye alışılmış her türlü mübalâğadan bu sefer uzak, sade ve çok tabii bir kompozisyon içinde, yalnız büyük sanatı ve sonsuz sevimliliği ile, ona öyle tatlı, öyle sıcak, öyle insani bir ifade kazandırıyor ki seyrine doyum olmuyor. Bu rol Cevat Fehminin sahneye çıkardığı düzinelerle insan tipi arasında en unutulmazlarından biri, Vasfi Rızanın oynadığı yüzlerce rol arasında da olgunluk çağının en muvaffiyetli yaratışı olarak kalacaktır.

KİTAPLAR

KARANLIĞIN GÖZLERİ

(Ümit Yaşar Oğuzcan'ın şiirleri. Güzel İstanbul Matbaası, Ankara 1960, 64 sayfa, 300 kuruş)

Güzel bir söz vardır. "Her devir layık olduğu sanatkârın yetişmesine yol açar" derler Devrimiz de öyle. Layık olduğu ölçüde sanatkârlar yetiştiriyor. Şiirde, hikayede, romanda, güzel sanatların diğer kolları olan sinemada, tiyatroda, müzikte bir kapkaççılık kavasıdır esip gidiyor. Pek pek, arada bir, beriki istisna çıkıyorsa da maalesef bunlar da kaynayıp gidiyorlar, hiç değilse göze çarpmıyorlar veya gerektiği kadar alâka uyandırmıyorlar.

Şöyle geriye doğru dönüp de 1940 yılından sonra edebiyatımıza ve edebiyatımızla birlikte güzel sanatların bütün dallarına bir göz atarsak, şiirde olsun, hikâyede olsun, romanda olsun, diğer güzel sanat kollarında olsun bir ilerleme ile karşılaşırız. Bir durgun devre atlatılmış, edebiyatçılar en güzel, en cazip eserlerini vermeğe başlamışlardır. Hele 1950 ve onu takip eden bir iki yıl edebiyatımızın altın çağıdır. Şiir en yüksek seviyesini bulmuştur, hikâye öyle, roman öyle. Ancak bütün altın çağlar gibi bu çağ da uzun sürmez. 1954 bir dönüm yılıdır. Roman pek değil ama, şiir ve hikâye bu yıldan sonra adeta ortadan kaybolur. Bu tarihten sonra artık ortada sadece şiir ve hikâye taklitleri kalmıştır. Şairler ve hikayeciler geviş getirmeğe başlatmıştır. Söylenenler, yazılanlar hep tekrarlardan, kötü kopyalardan ibarettir. Geride bıraktığımız 1959 ile yeni girdiğimiz bu yılın başında ise edebiyatın şiir ve hikâye dallarının halini "can çekişmek" olarak tavsif etmek yersiz değildir.

Ümit Yaşar Oğuzcan, şiirin altın çağında yetişmiş bir şair. Bir istidat olduğunu ispat ettiği ilk kitabı "İnsanoğlu"ndan bu yana onbir şiir kitabı vermiş. Belki bir bu kadar kitabı dolduracak şiiri de neşredilmemiş duruyor. Hele bir tanesi var ki neşredilse şiir dünyasını yerinden oynatabilir. Ümit, Nefiden bu yana yazılmış en güzel hicivleri yazmış. Yazmış ama, devrinin insanı olarak neşredebilmesi mümkün değil. Sadece eş dost meclislerinde okunuyor, ağızdan ağıza, kulaktan kulağa fısıldanıyor. Bunlar öyle hicivler ki ne Şair Eşrefinkiler gibi zaman zaman küfe, ne Nef'inin veya Neyzen Tevfikin ki gibi argoya ve müstehcenliğe düşüyor. Ama gelin görün ki bunları dahi neşretmek mümkün değildir. İşte bu Ümit Yaşar Oğuzcan "İnsanoğlu", "Deniz Musikisi", "Dillere destan", "Dolmuş", "Aşkımızın Son Çarşambası", "Bir Daha Ölmek", "Kör Ayna", "Garip Şiirler Antolojisi" "İki Kişiye Bir Dünya" ve "Beni Unutma" dan sonra "Karanlığın Gözleri" adlı kitabını yayınladı.

"Karanlığın Gözleri" son yılların hemen en başarılı şiir kitabı. İnsan okuduğu zaman, eh Türkiyede de şair neslinin kökü kurumamış, demek ki hâlâ iyi şiir yazan şair varmış diyebiliyor. Ufacık bir kitap olmasına rağmen "Karanlığın Gözleri" günlerce insanın elinden düşmüyor.

Ümit Yasar Oğuzcan "Karanlığın Gözleri"nde sadece iyi bir şair olduğunu bilmekle de kalmamış. İyiden de öteye iddialı bir şair olarak ortaya çıkmış. İlk kitaplarında Ümit Yaşar serbest vezne geçmeden hece veznini denemişti. "İnsanoğlu" Ümit Yaşarın hece vezni ile de başarılı şiirler yazdığını isbat eden bir kitaptı, daha sonra şair serbest vezne geçti. Bu vezinle de yazdığı şiirler, hemen da ima hâdise olmuş, yazar daima muvaffak şair olarak karşılanmıştır. Zaman zaman şiirde espriyi ön plâna almasına, şiir yerine espri yazmasına rağmen Oğuzcan iyi şair olarak kalmasını bilmiştir. Son kitaplarında ise Ümit Yaşar espriden de kurtulmuş, pür şiir yazmağa başlamıştır. "Kör Ayna", "Beni Unutma" bu tip

Ümit Yaşar Oğuzcan
Verimli şair

kitaplardandır. "Karanlığın Gözleri" ne gelince: "Karanlığın Gözleri"nde Ümit Yaşar heceden de, serbest vezinden de başka bir vezni, yirminci yüzyılın ikinci yarısında akla gelmiyecek bir vezni kullanıyor. Hem de inanılmıyacak bir başarı ile. Ümit Yaşar "Karanlığın Gözlerinde" aruz veznini kullanıyor. Üstelik aruzun en güç kalıplarını, "Karanlığın Gözleri"nde rubailer var. Evet, aruzla, aruzun en zor kalıpları ile yazılmış rubailer. İnsan, ufacık kitabı açıp, şairin eski şiirlerini de bildiği için birdenbire bir rubai ile karşılaşınca şaşırıyor. Ama bu rubailer okununca, şaşkınlık hayrete dönüyor. Yepyeni kelimelerle yazılmış, dupduru, sapsade bir türkçe. Hecede başarılı, serbest vezinde başarılı, aruzda başarılı bir şair olarak Ümit Yaşar dikkatle üstünde durulması gereken bir insan. Her zaman şiirde yenilik peşinde koşan şair "Karanlığın Gözleri"nde bir başka yenilik daha yapmış: Rubailerin bir kısmını en ağdalı aruz kalıpları ile yazarken, bir kısmını da düpedüz hece vezni ile yazmış. İşte bir rubai: "Biraz Kül, biraz duman... O benim işte -Kerem misali yanan... O benim işte -İnanma gözlerine, ben değilim- Beni sevdiğin zaman... O benim işte".

Şair bir başka rubaisinde de şöyle diyor "Toprak olmaz bende tenden başkası - Seni bunca sevmez benden başkası - Ölürsem, sen ağla arkamdan, yeter- Gelmesin kabrime senden başkası."

"Karanlığın Gözleri"nden alınan bu iki rubaiye bakıp da kitabın tamamının rubailerle dolu olduğunu sanmamalı. Aslında kitabın büyük kısmı serbest vezinle yazılmış şiirlerle dolu. Hem de başarılı ve gerçekten iyi şiirlerle dolu. Kitap Karanlığın çağırışı, Karanlık Deniz, Karanlıkta Erimek, Karanlığın Gözleri, Bu şehir, Sonra diye altı bölüme bölünmüş. Her bölümün başında bir rubai var. Rubaiden sonra serbest vezinle yazılmış şiirler geliyor. Bölümlerden sadece Bu Şehir adlarındaki şiirler teker teker adlandırılmış. Öbür bölümlerdeki şiirler seri halinde devam ediyor. Ümit Yaşarın şiirleri ve şairlik kabiliyeti hakkında söylenecek her söz yetersiz olacak. Bunun yerine serbest vezinle yazılmış şiirlerden bir örnek vermek daha yerinde. İşte Karanlık Deniz bölümünden bir şiir: "Bilsen nasıl üşüyorum- Al şu ellerimi ısıt biraz- Ya da al götür bu soğukları- Bu yağmurları- Bu eli bıçaklı rüzgârları- Görmüyor musun beni öldürecekler artık- Beni öldürecekler diyorum sana- Geçmiş gelecek bütün yıllarım,- Bütün umutlarım senin olsun al- Beni bu karanlık denizde bırakma."

SİNEMA

Filmcilik

En İyiler

Amerikada 1959 senesinin en iyi yerli filmleri seçildi. En iyi Amerikan filmleri arasında geçen hafta Ankarada gösterilmeye başlanan "Some Like It Hot - Bazıları Sıcak Sever" de var. Rejisör Billy Wilder'ın çevirdiği bu film Amerikan sinemasında komedi filmleriyle şöhret yapan senarist, aktör ve rejisör Mack Sennet'in biçimini andıran sahnelerle doludur. Hemen hemen iki saate yakın bir süreye sahip olan "Bazıları Sıcak Sever" her sahnesinde değerinden bir şey kaybetmeden devam etmektedir.

1959 senesinin en iyi filmleri arasında, gösterilmeye başladığı ilk günlerdenberi geniş akisler yaratan "The Diary of Anne Frank - Anne Frank'ın Hatıra Defteri" de bulunuyor. Piyesi memleketimizde sahneye koyulan bu film bilindiği gibi Amsterdamda Nazilerden kaçarak üç yıl ailesi ve dostlarıyla birlikte bir tavanarasında yaşayan bir yahudi kızın hikayesini anlatmaktadır. Eserin başlıca özelliği, olayların gerçekten yaşanmış olması ve şiddetten kaçan bu insanların korkularını ve ıstırabını çocuk sayılacak bir yaştaki kızın açıklamasıdır. Kendisinin çocukluktan kurtularak büyümesini de bir tavan arasının dar çerçevesi içinde olduğu gibi takip edebilmek filmin başarılı taraflarından birini meydana getirmektedir. Hikâyenin ve senaryonun ustalıkla hazırlanan düzeni yanında rejisör George Stevens'ın da titizlikle ayarlanan idaresi bu filme çeşitli üstünlükler kazandırmıştır.

En iyi Amerikan filmlerinden biri "Pork Chop Hill - Pork Chop Tepesi" adını taşıyor. Bu filmde görülen en mühim unsur "Pork Chop Tepesi" nin 1959 senesi içinde çevrilen en iyi harp filmi olmasıdır.

"En iyiler sınıfına geçen bir başka film de "Middle of the Night - Gece Yarısı" dır. Frederic March ile Kim Novak'ın oynadıkları bu film orta yaşlı bir adamla genç bir kızın arasındaki aşk macerasını ustalıkla ve dokunaklı bir şekilde anlatmaktadır. Amerikalı film tenkitçileri March'ın oyununun harikulade olduğunu ve yazar Paddy Chayevsky'nin de "Gece Yarısı" nın senaryosu ile en mükemmel eserlerinden birini ortaya çıkardığını söylemektedirler.

... ve Ben - Hur

Amerikada, seçilen 1959 senesinin en iyi filmlerinden sonuncusu, yazıldığı günden sonraki 10 sene içinde 400.000 nüsha satılan "Ben - Hur" adlı meşhur romandan alınmıştır. Roman ilk defa 1926 da MGM tarafından sessiz film devrinin şöhretli rejisörlerinden Fred Niblo'nun idaresinde filme alındığı zaman "Ben - Hur" un yazarı Tümgeneral Lew Wallace hayretini saklayamamış, "Bu muazzam filmi benim romanımdan mülhem olarak mı çevirdiler?'' demişti. Bugün Generalin hayreti yersiz sayılmaktadır. Çünkü daha sonra aynı romanın piyesi 21 sene afişten inmemiş, 20 milyon kişi tarafından seyredilmiş ve 10 milyon dolarlık bir gelir sağlamıştır. MGM in 1926 da Roman Navorro ve Francis X. Bushman ile 4 milyona çevirdiği ilk "Ben - Hur" filmi ise yine 10 milyon dolarlık bir gelir kaynağı olmuştur. Ayrıca bugüne kadar da bu romanın 2 milyon nüsha satıldığı tahmin edilmektedir.

Amerikada 1959 un en iyi filmlerinden biri seçilen "Ben - Hur" adlı ikinci film de MGM tarafından beş senede, 15 milyon dolara çevrilmiştir. Böylece, İtalyada çekilen sahneleri yalnız altı ay süren, dokuz ayda da Hollywood'da montajı yapılan "Ben - Hur" şimdiye kadar çevrilen bütün filmlerin en pahalısı oldu. MGM film şirketi idarecilerinin açıkladığına göre bu filmde 400 kişi konuşan rollerde görünmektedir. Ayrıca filmde 10 bin figüran, 100 bin kostüm ve en azından 300 dekor kullanılmıştır. Bunlardan bir tanesi Romada Cinecitta stüdyolarında kurulmuştur. Yine şimdiye kadar çevrilen filmlerin arasında en geniş bir yer kaplayan bu dekor, içine 10 bin kişi almakta ve 40 bin ton kumla kaplanmaktadır. Yapılması bir sene süren bu dekor için bir milyon dolar sarfedilmiştir. Araba yarışlarının bulunduğu sahneyi filme almak maksadiyle hazırlanan bu muazzam yapı, filmin sadece dokuz dakikasını işgal etmektedir.

"Ben - Hur", bu adı taşıyan ve İsa ile aynı tarihte doğan bir Yahudinin Romalılarla Hristiyanların mücadele ettikleri devirdeki maceralarını anlatan bir filmdir. Senaryo Karl Tunberg tarafından yazılmış olmasına rağmen piyes yazarı S. N. Berhman, Christopher Fry ve televizyon yazarı Gore Vidal sayesinde de çeşitli özellikler kazanmıştır. Fakat "Ben - Hur" un başarı kazanmasındaki asıl sebep rejisör William Wyler'in ustalığında bulunmaktadır.

SPOR

F. B. İdare Heyeti
Top attı.

Klüpler

Kulis

Geride bıraktığımız hafta içinde üç koyu Fenerbahçeli nerede olurlarsa olsunlar, radyonun haberler bültenini sonuna kadar dinliyor ve her defasında başlarını iki tarafa sallıyarak "Allah, Allah bu defa da okumadı" diye hayıflanıyorlardı. Üç koyu Fenerbahçeli hafta sonunda radyodan işitmek istedikleri haberin okunmıyacağına kanaat getirdiler ve bağımsız devlet radyosunun Basın-Yayın ve A. A. tarafından derlenen haberler bültenini dinlemekten kurtuldular.

Bu üç koyu Fenerbahçeli Muhalefet grubuna dahil Sedat Taylan, Fikret Kırcan ve Erdal Kocaçimendi. Bekledikleri mühim haber de, Başbakan Menderese "Kızıltopraklı D. P. li Fenerbahçeliler" adına çektikleri teşekkür telgrafıydı. D. P. li Fenerbahçelileri hayrete düşüren, Bağımsız devlet radyosunun Başbakanla alâkalı bir teşekkür telgrafını okumamasıydı. Buna bir mâna veremiyorlardı. Neredeyse telgrafın Beyfendinin eline geçmediğine kanaat getireceklerdi.

Ne var ki, üç D. P. linin bilmedikleri bir "şey" vardı. Gerçi Beyfendi bir hafta evvel Fenerbahçe heyetini kabul ettiğinde bu "şey" i ihsas etmişti ama Kırcan - Taylan - Kocaçimen triosu iki hâdiseyi birbirine bağlıyamamışlardı.

Halbuki hâdise gayet basitti. Gençliğinde futbola olan merakı eski dostlarınca çok iyi bilinen Menderes, Fenerbahçe içindeki karışıklığa hususi bir alâka gösteriyordu. Amâ bu alâka bazı kimselerin sandıkları gibi "sportif bir alâka" değildi. Fenerbahçe denilince politikacıların hatırına Kadıköy, Kadıköy denilince de 1957 seçimlerinde orada D.P. nin uğradığı mağlûbiyet geliyordu. Üstelik seçimlerin arifesinde birçok F.B. idareci si C H. P. saflarına katılmışlar ve partilerini kazandırmak için gayret sarfetmişlerdi. D. P. nin "Kadıköy işi"ni bu bakımdan mutlaka halletmesi lâzımdı. Agâh Erozan klüp başkanlığında başarı kazanamamış ve hizipleşmelere yol açmıştı. Menderes -son derece sinirlendirici bir kelime olmasına rağmen- hizipler içinde Muhalefet grubunu tutuyor, onların kazanmasını istiyordu. Nitekim kendilerine bir Başkan bile bulmuştu: Medeni Berk...

İşte üç F. B. li Demokrat bunu anlıyabilselerdi, telgraflarının neden okunmadığını kolayca kestirebilecekler ve bağımsız devlet radyosunda bir hafta müddetle V.C. iltihaklarını dinlemek külfetinden kurtulacaklardı.

Menderes, isteğini F.B. lilere evvelâ "Kulübün başkanının D. P. nin ileri gelenlerinden birisi olmasını arzularım" şeklinde iletmişti. Arzuyu ileten eski kalecilerden Erdal Kocaçimenin akrabası, Ordu milletvekili Atıf Topaloğluydu. Hattâ Topaloğlu Beyfendiyle bir de randevu temin etmiş ve F. B. li muhalifler Başbakanla 45 dakikaya yakın konuşmuşlardı Menderes bu konuşmada Fenerbahçelilerin lokal ve stad dertlerinin halledileceğini belirtmiş, bunu en iyi şekilde imar işlerine büyük vukufu olun Medeni Berkin yapacağını söylemişti. F. B. li muhaliflere, Berkle temas etmelerini ifade etmiş, hattâ Başkan yardımcısını camialarına almalarının çok daha iyi olacağını açıkça anlatmıştı.

V. C. hikâyesi..

İşler buraya kadar iyi gitmişti: Ne var ki bir başka sporsever politikacı pusuda bekliyordu. Başbakanın Fenerbahçeli mualifleri kabul ettiğini duyar duymaz paçaları sıvadı. Çekilen resimlerden birini D. P. nin borazanı Zafer gazetesine yolladı. Resim altı olarak da şöyle yazdırdı: "V.C. ye iltihaklar" , Bununla yetinmedi, Adnan Akın vasıtasıyla son günlerin ateşli Demokrat gazetesi Hürriyete de aynı haberi koydurdu. F. B. de şimşekleri en fazla üzerine çeken Kavrakoğlu böylece Muhalefet Grubu içinde karışıklığa yol açacak ilk adımı attı.

Kavrakoğlu biliyordu ki Başbakanı ziyaret edenlerden bir çoğu C. H.P. lidir. Gene biliyordu ki bu C H. P. liler haberleri tekzip edeceklerdir. Üstelik Beyfendiyi iyi tanıyordu. Bu tekziplere o da fena halde sinirlenecek, F. B. muhaliflerine fena halde kızacak ve iş böyle olunca Fenerbahçeli muhalifler Başbakanın desteğinden mahrum kalacaklardır.

Nitekim karışıklık hemen başladı. Muhalefet Grubu içindeki müfrit D. P. liler bir bağlılık ve teşekkür telgrafı çekilmesini istediler. Diğerleri buna itiraz etti. V. C. ye iltihak ettirilen C. H. P. liler başlarına gelen hadiseyi tekzip dahi etmediklerini, bunu sadece kulübün menfaati için yaptıklarını buna karşılık böyle bir hareketten vazgeçilmesi lüzumunu belirttiler. 385 kişilik Muhalefet grubu, bu haklı isteği kabulde gecikmedi ve bağlılık telgrafından vazgeçildi.

Ne var ki, üç koyu F. B. li Gruplarının kararını hiçe saydılar ve "Kızıltopraklı D. P. li Fenerbahçeliler" diye teşekkür telgrafını çekerek, bütün haftayı radyolarının başında geçirdiler.

Gerçi Kayrakoğlunun istediği olmuş, F. B. muhalefetinde parçalanmalar başgöstermişti. Ama okunmayan telgraf Kavrakoğlunun plânının tam manasıyla yürümiyeceğini belli etti. Beyfendi, yardımcısının F. B. camiasının başına gelmesini halâ kuvvetle arzuluyordu.

Şu günlerde Fenerbahçede seçim kampanyası başlamıştır. Muhalefet Grubunun başkan adayı Başbakan Yardımcısı Madeni Berktir. Başkan Erozan ise mücadeleye devam edecektir.

ANKARA
EN ALÂSI